

ความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลองตำบักทุ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
มหาสารคาม

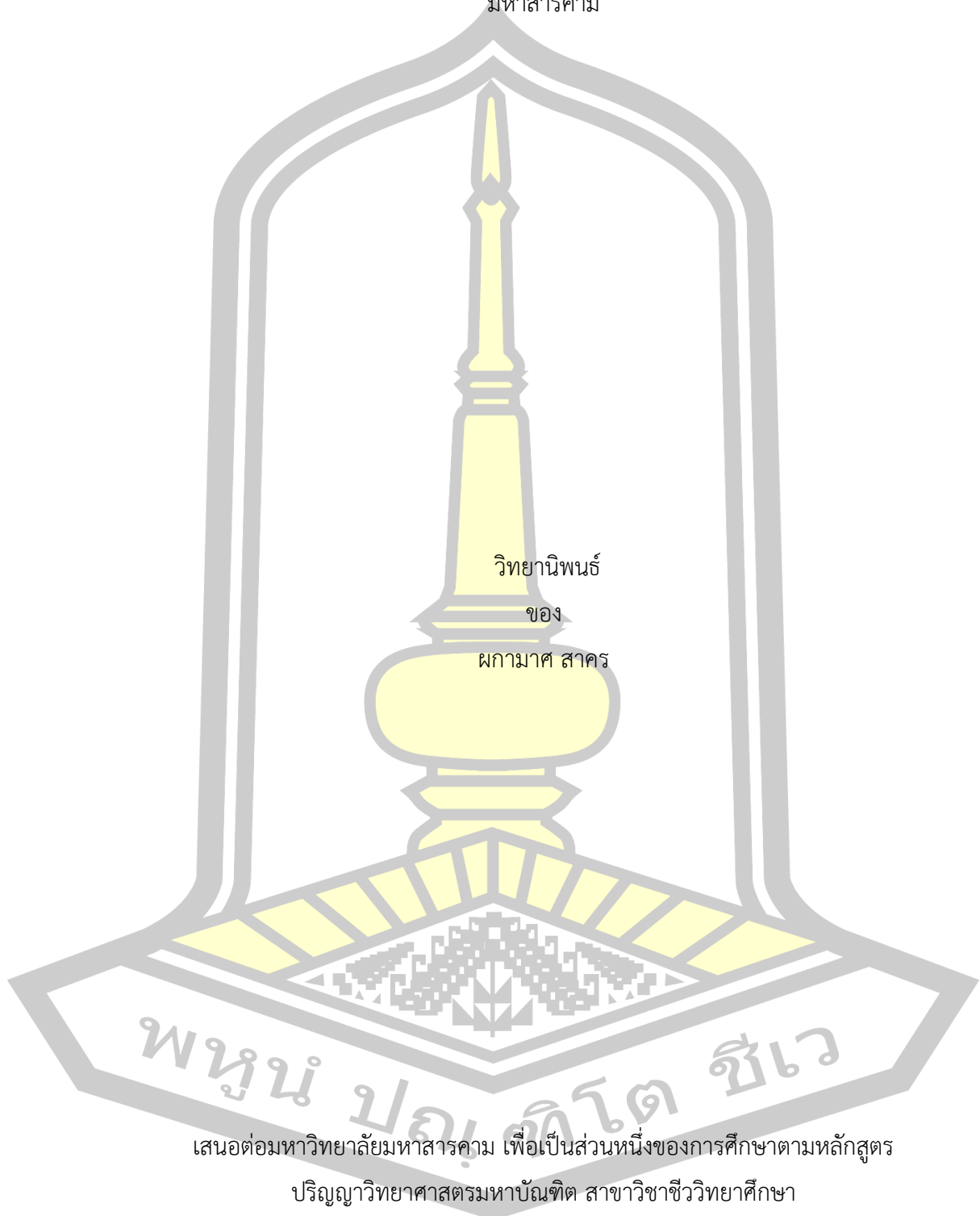
วิทยานิพนธ์
ของ
ผกามาศ สาคร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา

มิถุนายน 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลองตำบลภูทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัด
มหาสารคาม

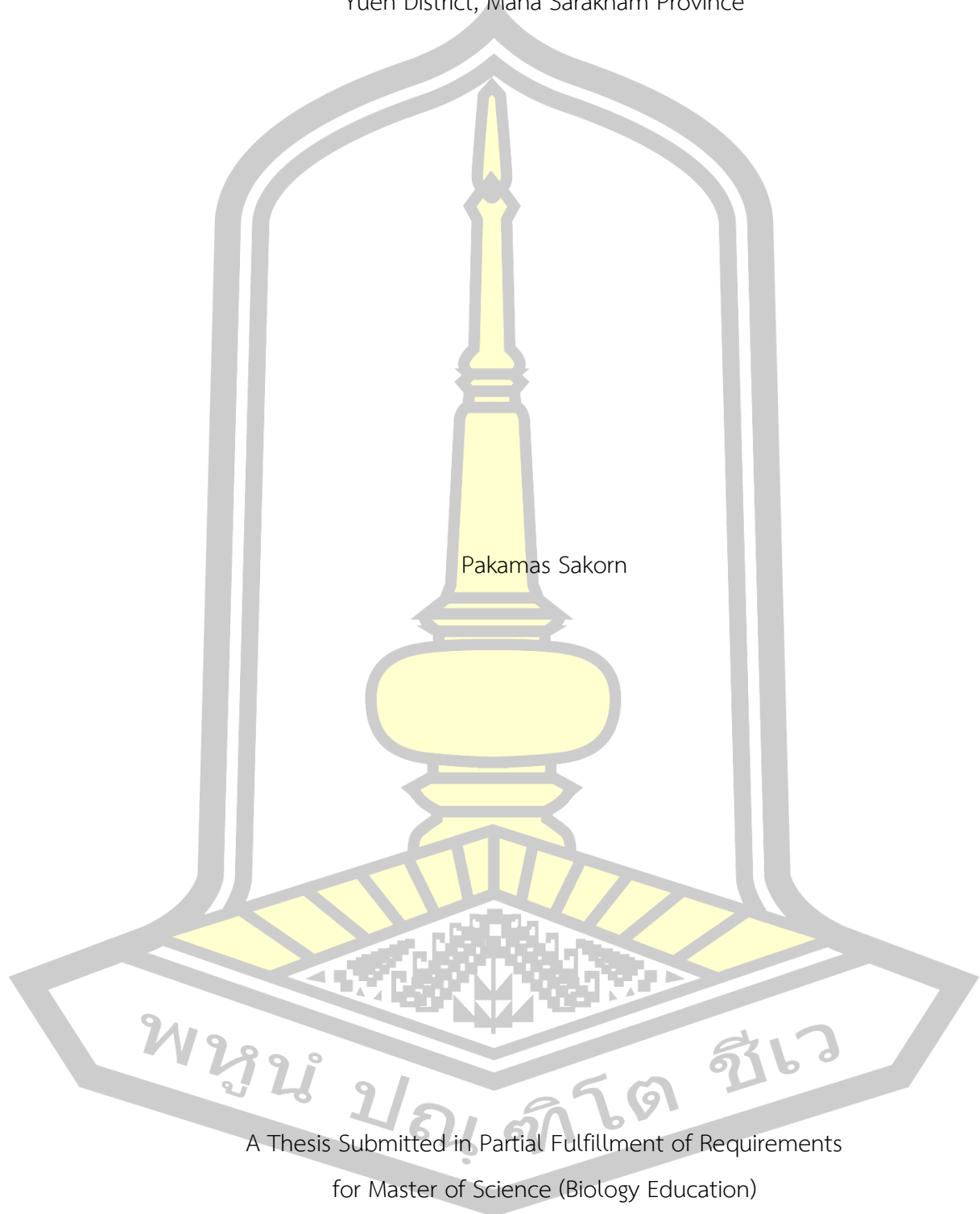
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา

มิถุนายน 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Plant diversity in Khoknongklong community forest in Kuthong Sub-district, Chiang
Yuen District, Maha Sarakham Province

Pakamas Sakorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Science (Biology Education)

June 2020

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวผกามาศ สาคร
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. พักพล มุ่งลือ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. วรรมชัย ชาแทน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผศ. ดร. วิลาวัลย์ พร้อมพรม)

กรรมการ

(ผศ. ดร. ปิยะพร แสนสุข)

กรรมการ

(ผศ. ดร. มั่นทนา นครเรียบ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ศ. ดร. ไพโรจน์ ประมวล)

คณบดีคณะวิทยาศาสตร์

(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง ความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลองตำบลกู่ทอง อำเภอยะเข็ญ จังหวัดมหาราษฏรคาคม

ผู้วิจัย ผกามาศ สาคคร

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรมชัย ชาแทน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาวัลย์ พร้อมพร

ปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต **สาขาวิชา** ชีววิทยาศึกษา

มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม **ปีที่พิมพ์** 2563

บทคัดย่อ

การศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอยะเข็ญ จังหวัดมหาราษฏรคาคม ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2563 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ ศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนและให้ความรู้ในเรื่องการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้แก่นักเรียนโดยมีการออกเก็บตัวอย่าง ทั้งหมด 12 เดือน ตามเส้นทางเดินธรรมชาติ

ผลการศึกษาพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 32 วงศ์ 60 สกุล 63 ชนิด พรรณไม้ที่พบมากที่สุดคือ วงศ์ Fabaceae ที่สำรวจพบมีทั้งหมด 15 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Asclepiadaceae วงศ์ Asteraceae และวงศ์ Euphorbiaceae สำรวจพบวงศ์ละ 4 ชนิด พรรณไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 63 ชนิด 60 สกุล 32 วงศ์ แบ่งออกเป็นกลุ่มตามการใช้ประโยชน์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตร พื้นบ้าน 28 ชนิด ด้านสุขภาพพื้นบ้าน 31 ชนิด ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 29 ชนิด ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีพื้นบ้าน 21 ชนิด และด้านความเชื่อ 5 ชนิด

ผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านักเรียนมีคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ : ความหลากหลายของพรรณไม้, ป่าชุมชน

TITLE	Plant diversity in Khoknongklong community forestin Kuthong Sub-district, Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province		
AUTHOR	Pakamas Sakorn		
ADVISORS	Assistant Professor Wannachai Chatan , Ph.D. Assistant Professor Wilawan Promprom , Ph.D.		
DEGREE	Master of Science	MAJOR	Biology Education
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

Plant diversity study in Khoknongklong community forestin Kuthong Subdistrict, Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province from March 2019 to March 2020 objective is to study the diversity of plants study the utilization of plants according to local knowledge of the communities and provide knowledge on how to use plants to students with samples being collected total of 12 months.

The results showed that 63 species, 60 genus from 32 families most common plant species are families. There are 15 species of Fabaceae found. Second coming is the family. Asclepiadaceae Asteraceae and Euphorbiaceae Survey found 4 species of family. There were 63 species from 32 families were used by villagers. They were divided into 5 groups of local wisdom using. For agriculture 28 species local herbs 31 species of environmental 29 species were used for materials science and local technology 21 species and 5 species of beliefs.

Test results of knowledge about forest conservation and use of plants. Data analysis revealed that students had different scores at the significant level of 0.05 Shows that students have a higher knowledge about forest preservation and utilization of plants significantly After teaching and learning

Keyword : Plant diversity, Community Forest

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยได้รับความกรุณาให้คำปรึกษา และความช่วยเหลือเป็นอย่างดี
 ยิงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณชัย ชาแทน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 ดร.วิลาวัณย์ พร้อมพรม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำในการ
 ทำวิจัยในทุกๆขั้นตอน ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆเพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้ถูกต้องและสมบูรณ์
 และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพร แสนสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑนา นครเรียบ
 กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทพล มุ่งลือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้เสียสละเวลาเป็นกรรมการ
 คุมสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ นายทองจันทร์ เหล่าอิน นางสมร สายบัณฑิต ร้อยตำรวจตรีเพียร สาคร หมอ
 ยาสมุนไพรรพพื้นบ้านและปราชญ์ชาวบ้านที่เสียสละเวลาให้คำแนะนำ รวมถึงการลงพื้นที่ในการเก็บ
 ตัวอย่าง ตลอดจนให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ และคณะครูบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองปลาเซ็ง
 ทุกๆท่านที่คอยช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนลูกเสือเนตรนารี และให้ความช่วยเหลือในการ
 ทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ น้อง และนายสัญญา ต่านกลาง ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและ
 กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอ
 มอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณอันยิ่งใหญ่ของบิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ผกามาศ สาคร

พนุน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 ปรัชญาเอกสารข้อมูล.....	5
2.1 ข้อมูลพื้นที่.....	5
2.2 ความหมายของป่าชุมชน.....	6
2.3 ความหลากหลายทางชีวภาพ.....	6
2.4 การจำแนกการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้.....	7
2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายและการศึกษาการใช้ประโยชน์ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน.....	8
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	11
3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา.....	11

3.1.1 อุปกรณ์	11
3.1.2 เครื่องมือในการสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น	12
3.2 วิธีดำเนินการวิจัย	12
3.2.1 การตรวจเอกสาร	12
3.2.2 การสำรวจความหลากหลายของพรรณไม้	12
3.2.3 การศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น	12
3.2.4 การจัดการเรียนการสอน	13
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการอภิปราย	14
4.1 ตอนที่ 1 การสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัด มหาสารคาม	14
4.2 ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	56
4.3 ตอนที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จาก พรรณไม้	59
บทที่ 5 สรุปผล และข้อเสนอแนะ	63
5.1 สรุปผลการวิจัย	63
5.2 ข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	83
ภาคผนวก ก แบบสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง	87
ภาคผนวก ข แผนการจัดการเรียนรู้วิชาลูกเสือสามัญ	89
ภาคผนวก ค ภาพประกอบพรรณไม้ที่สำรวจพบในป่าชุมชนโคกหนองคลอง	113
ประวัติผู้เขียน	135

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 แผนการดำเนินการวิจัย	4
ตาราง 2 การเปรียบเทียบการศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้	54
ตาราง 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ คะแนนเต็ม 20 คะแนน (n=27)	60
ตาราง 4 สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้	62
ตาราง 5 แสดงรายชื่อพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง	65
ตาราง 6 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านอาหารสัตว์	68
ตาราง 7 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านอาหารคน	69
ตาราง 8 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านสุขภาพพื้นบ้าน	71
ตาราง 9 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม	76
ตาราง 10 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านวัสดุศาสตร์เทคโนโลยีพื้นบ้าน	79
ตาราง 11 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านความเชื่อ	81

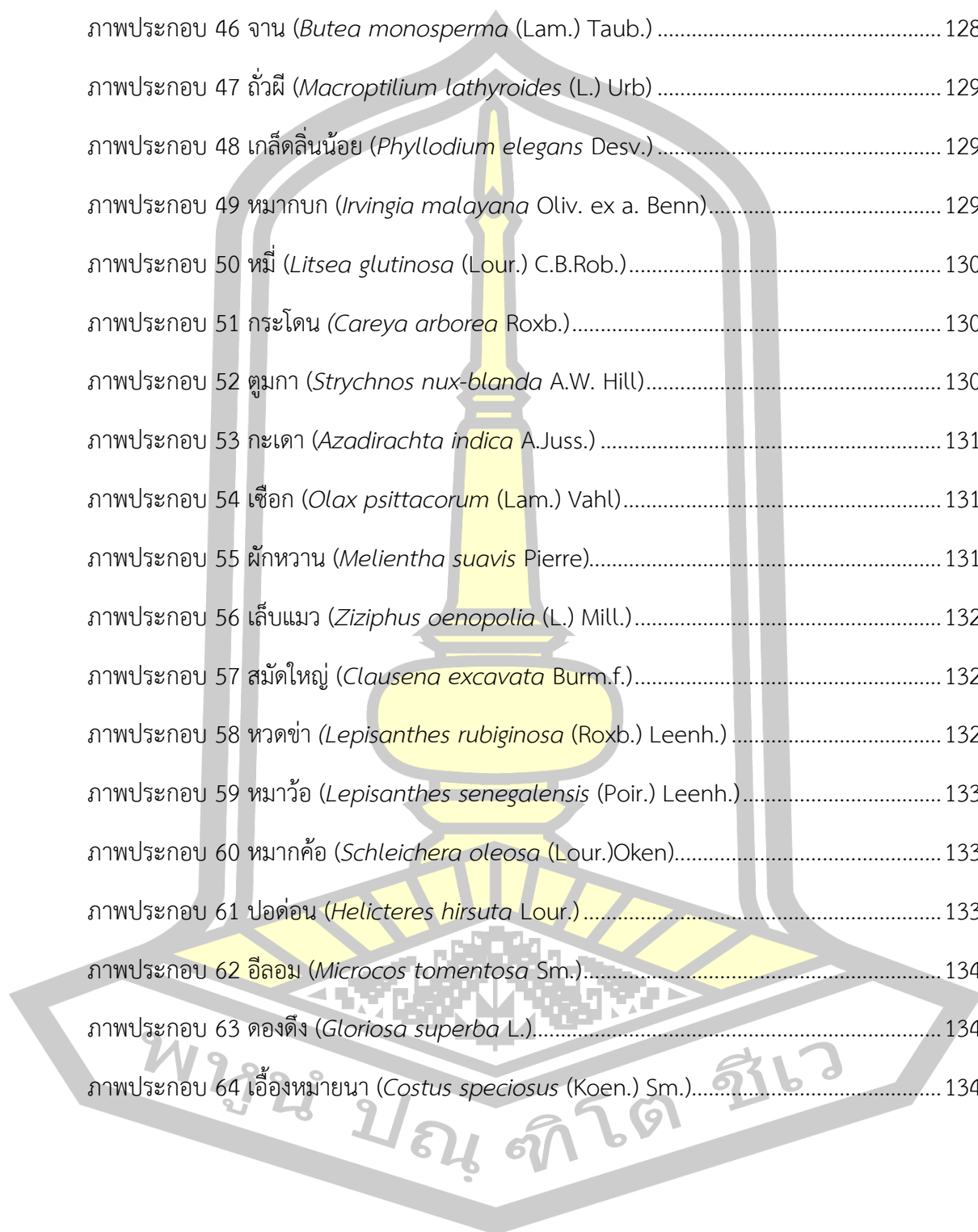

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 แสดงเส้นทางที่ใช้ในการเดินสำรวจ พื้นที่ป่าชุมชนโคกหนองคลอง.....	13
ภาพประกอบ 2 บานไม่รู้โรยป่า (<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.).....	114
ภาพประกอบ 3 มะม่วงหัวแมงวัน (<i>Buchanania latifolia</i> Roxb.).....	114
ภาพประกอบ 4 ก้นครก (<i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet & Gagnep.).....	114
ภาพประกอบ 5 ต้องแล้ง (<i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Finet & Gagnep.).....	115
ภาพประกอบ 6 ฝั้ววน (<i>Uvaria rufa</i> Blume).....	115
ภาพประกอบ 7 ส้มลม (<i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire).....	115
ภาพประกอบ 8 เครือชูด (<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton).....	116
ภาพประกอบ 9 ดอกรัก (<i>Calotropis gigantea</i> (L.) Dryander ex W.T. Aiton).....	116
ภาพประกอบ 10 ต้าง (<i>Hoya kerrii</i> Craib.).....	116
ภาพประกอบ 11 เครือชูดแดง (<i>Secamone villosa</i> Blume.).....	117
ภาพประกอบ 12 เครือไทรสง (<i>Streptocaulon juvenas</i> (Lour.) Merr.).....	117
ภาพประกอบ 13 ลำฮ้าง (<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.).....	117
ภาพประกอบ 14 คัดเม็ง (<i>Eclipta prostrata</i> L.).....	118
ภาพประกอบ 15 หญ้าตีนตุ๊กแก (<i>Tridax procumbens</i> L.).....	118
ภาพประกอบ 16 หญ้าดอกขาว (<i>Vernonia cinerea</i> Less.).....	118
ภาพประกอบ 17 แคนา (<i>Dolichandrone Fenzl ex Seem Eclipta</i> .).....	119
ภาพประกอบ 18 ก้านทอง (<i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.).....	119
ภาพประกอบ 19 หญ้าวงช้าง (<i>Heliotropium indicum</i> L.).....	119
ภาพประกอบ 20 กำม (<i>Crateva religiosa</i> G.Forst.).....	120
ภาพประกอบ 21 ตาไก่ (<i>Salacia chinensis</i> L.).....	120

ภาพประกอบ 22	ผักต้ว (<i>Cratoxylum formosum</i> (Jacq.) Benth. & Hook.f. ex Dyer subsp. <i>Formosum</i>).....	120
ภาพประกอบ 23	ตานกกด (<i>Ellipanthus tomentosus</i> Kurz).....	121
ภาพประกอบ 24	มันนง (<i>Dioscorea filiformis</i> Blume).....	121
ภาพประกอบ 25	สะแบง (<i>Dipterocarpus intricatus</i> Dyer).....	121
ภาพประกอบ 26	จิก (<i>Shorea obtusa</i> Wall. ex Blume).....	122
ภาพประกอบ 27	ฮ้าง (<i>Shorea siamensis</i> var. <i>tomentosa</i> (Craib) T.Smitinand).....	122
ภาพประกอบ 28	โก (<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz).....	122
ภาพประกอบ 29	ทุ่นไห้ (<i>Erythroxylum cambodianum</i> Pierre).....	123
ภาพประกอบ 30	เม่าน้อย (<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.).....	123
ภาพประกอบ 31	หญ้าหลังอึ่ง (<i>Euphorbia hirta</i> L.).....	123
ภาพประกอบ 32	เยา (<i>Jatropha gossypifolia</i> L.).....	124
ภาพประกอบ 33	นางแซง (<i>Trigonostemon reidioides</i> (Kurz) Craib).....	124
ภาพประกอบ 34	คูน (<i>Cassia fistula</i> L.).....	124
ภาพประกอบ 35	ซีเหล็ก (<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby.).....	125
ภาพประกอบ 36	อระวาง (<i>Peltophorum dasyrhachis</i> (Miq.) Kurz).....	125
ภาพประกอบ 37	แต่ (<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq.).....	125
ภาพประกอบ 38	มะขาม (<i>Tamarindus indica</i> L.).....	126
ภาพประกอบ 39	กระถินณรงค์ (<i>Acacia auriculiformis</i> A. Cunn. ex Benth.).....	126
ภาพประกอบ 40	กระเสด (<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit).....	126
ภาพประกอบ 41	ไมยราบ (<i>Mimosa pudica</i> L.).....	127
ภาพประกอบ 42	ขามแป (<i>Pithecellobium dulce</i> (Roxb.) Benth.).....	127
ภาพประกอบ 43	จำฉา (<i>Samanea saman</i> (Jacq.) Merr.).....	127
ภาพประกอบ 44	แดง (<i>Xylocarpus xylocarpa</i> var. <i>kerrii</i> (Craib & Hutch.) I.C.Nielsen).....	128

ภาพประกอบ 45	บั๊กหล่ำตาแดง (<i>Abrus precatorius</i> L.).....	128
ภาพประกอบ 46	จาม (<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.)	128
ภาพประกอบ 47	ถั่วฝัก (<i>Macroptilium lathyroides</i> (L.) Urb)	129
ภาพประกอบ 48	เกล็ดลีนน้อย (<i>Phyllodium elegans</i> Desv.).....	129
ภาพประกอบ 49	หมากบก (<i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex a. Benn).....	129
ภาพประกอบ 50	หมี่ (<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.).....	130
ภาพประกอบ 51	กระโดน (<i>Careya arborea</i> Roxb.).....	130
ภาพประกอบ 52	ตุ้มกา (<i>Strychnos nux-blanda</i> A.W. Hill).....	130
ภาพประกอบ 53	กะเดา (<i>Azadirachta indica</i> A.Juss.)	131
ภาพประกอบ 54	เชือก (<i>Olax psittacorum</i> (Lam.) Vahl).....	131
ภาพประกอบ 55	ผักหวาน (<i>Melientha suavis</i> Pierre).....	131
ภาพประกอบ 56	เล็บแมว (<i>Ziziphus oenopolia</i> (L.) Mill.).....	132
ภาพประกอบ 57	สมัดใหญ่ (<i>Clausena excavata</i> Burm.f.).....	132
ภาพประกอบ 58	หวดข่า (<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.)	132
ภาพประกอบ 59	หมาว้อ (<i>Lepisanthes senegalensis</i> (Poir.) Leenh.).....	133
ภาพประกอบ 60	หมากค้อ (<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.)Oken).....	133
ภาพประกอบ 61	ปอดอน (<i>Helicteres hirsuta</i> Lour.).....	133
ภาพประกอบ 62	อีลอม (<i>Microcos tomentosa</i> Sm.).....	134
ภาพประกอบ 63	ตองดึง (<i>Gloriosa superba</i> L.).....	134
ภาพประกอบ 64	เอื้องหมายนา (<i>Costus speciosus</i> (Koen.) Sm.).....	134

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเขตร้อน อีกทั้งยังมีความแตกต่างของสภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยมีทรัพยากรทางชีวภาพที่หลากหลายที่สุดแห่งหนึ่งในโลก พันธุ์ไม้ที่พบในประเทศไทยนั้น มีประมาณ 15,000 ชนิดคิดเป็นร้อยละ 5.56 ของพรรณพืชที่พบในโลก (กรมป่าไม้, 2559) ความหลากหลายทางชีวภาพมีส่วนสนับสนุนให้วิถีชีวิตของคนไทยดำเนินไปโดยสมบูรณ์และมีความสุข ทำให้อาหารไทยมีความหลากหลายในรูปแบบ กลิ่นและรสชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพปรากฏในยาสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้รักษาอาการของโรคต่าง ๆ และใช้บำรุงรักษาสุขภาพ ทำให้คนไทยไม่ขาดยาสมุนไพรที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจุดแข็งของประเทศมีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเป็นทุนที่มีชีวิตและเกี่ยวโยงอยู่ในทรัพยากรทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ สัตว์ จุลินทรีย์ ซึ่งบ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์และเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศ นอกจากนี้ความหลากหลายทางชีวภาพยังเกี่ยวข้องในประเพณีไทยและภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (สุรางค์ เจริญทรัพย์, 2557)

เนื่องจากหลายปีที่ผ่านมาอัตราการเจริญเติบโตของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในทางตรงข้าม ทรัพยากรพืชได้ถูกคุกคามจากการทำลายถิ่นที่อยู่ในธรรมชาติ การตัดไม้ทำลายป่า การลักลอบนำของป่ามาขาย และการแสวงหาพืชในป่าเพื่อนำมาเป็นพืชในการยั่งชีพ ทำให้เกิดอัตราการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศ ชนิด และพันธุกรรมพืชค่อนข้างสูง (ทิพยพรรณ สดากร และคณะ, 2550) การที่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอาศัยใกล้พื้นที่ป่าไม้อาจมีการรบกวนพื้นที่ป่าไม้อยู่หลายด้าน เช่น การแผ้วถางเพื่อเปิดเป็นพื้นที่เกษตร การทำไร่เลื่อนลอย และการเก็บหาของป่า (Fukushima et al, 2008)

จากรายงานสถานการณ์ป่าไม้ พ.ศ. 2558 -2559 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดคือคิดเป็นร้อยละ 14.93 ของพื้นที่ภาค และจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าจากปี พ.ศ. 2558 ร้อยละ 3.96 ของพื้นที่จังหวัด ลดลงในปี พ.ศ. 2559 อยู่ที่ร้อยละ 3.90 และเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ป่าไม้น้อยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรมป่าไม้, 2559) และในปี พ.ศ. 2560 - 2561พื้นที่ป่าของจังหวัดมหาสารคามอยู่ที่ ร้อยละ 3.80 (กรมป่าไม้, 2560) และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2560 อยู่ที่ ร้อยละ 3.81 (กรมป่าไม้, 2561)

เนื่องจากมีการตัดไม้มาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก รวมทั้งป่าวัฒนธรรมของชุมชนลดขนาดและจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เพราะมีการใช้ประโยชน์มากขึ้น หากไม่ช่วยกันดูแลรักษา ไม่มีการจัดการที่ดีในอนาคตอันใกล้นี้มรดกที่เหลืออยู่เพียงน้อยนิดนี้คงจะหมดไป (สุกัญญา นาคะวงศ์, 2558)

เนื่องจากมีการตัดไม้มาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก รวมทั้งป่าวัฒนธรรมของชุมชนลดขนาดและจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เพราะมีการใช้ประโยชน์มากขึ้น หากไม่ช่วยกันดูแลรักษา ไม่มีการจัดการที่ดีในอนาคตอันใกล้นี้มรดกที่เหลืออยู่เพียงน้อยนิดนี้คงจะหมดไป (สุกัญญา นาคะวงศ์, 2558)

องค์การบริหารส่วนตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์ คือป่าโคกหนองคลองมีพื้นที่ 865 ไร่ (ศูนย์สารสนเทศสำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้, 2559) อยู่ติดกับชุมชน 4 ชุมชนคือ บ้านโจดหมู่ที่ 9 บ้านใหม่บัวบาน หมู่ที่ 14 และบ้านขามเปี้ย หมู่ที่ 4 และบ้านหนองมันปลา หมู่ที่ 10 จากประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่อยู่รอบ ๆ ป่าโคกหนองคลอง ก็มีความน่าสนใจโดยเฉพาะชุมชนบ้านใหม่บัวบาน ซึ่งแยกตัวออกมาจากบ้านบัวบานหมู่ที่ 8 ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยผู้นำคนแรกคือขุนแสงจันทร์ ณรงค์ศักดิ์ ซึ่งเป็นทหารที่หนีสงครามสมัยเจ้าอนุวงศ์ ยกทัพตีเมืองโคราช ได้อพยพครอบครัวและผู้ติดตามจำนวนหนึ่งจนมาถึงเนินแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้หนองบัวจึงได้ตั้งถิ่นฐานและตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านบัวบาน การสำรวจได้พบดินเหนียวซึ่งมีลักษณะสีดำเนื้อละเอียดบริเวณหนองเขียงมอ ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวบ้านนำดินเหนียวจากแหล่งนี้ มาปั้นหม้อเพราะคนไทยเหล่านี้เป็นคนไทยโคราชจึงได้ยึดอาชีพปั้นหม้อเป็นอาชีพหลักจึงมีชื่อเสียงในการตีหม้อหรือการปั้นหม้อ (กุลสตรี มอญไธสง, 2547) และจากการที่หมู่บ้านมีประวัติที่น่าสนใจและมีภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ของป่าโคกหนองคลองแห่งนี้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นายทองจันทร์ เหล่าอัน ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านและหมอยาสมุนไพร กล่าวว่า ป่าโคกหนองคลองเป็นป่าที่มีมานานตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายเป็นป่าที่ประชาชนทั่วไปรอบ ๆ หมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ เช่น การหาของป่า เก็บเห็ด การเก็บฟืน รวมถึงการลักลอบตัดไม้ที่อยู่ในบริเวณป่า ซึ่งเป็นผลเสียต่อสมดุลของป่าก่อนที่จะสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และก่อนที่จะถูกหลานจะไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนแห่งนี้ ควรจะมีการป้องกันไว้โดยการดูแลรักษาป่า ซึ่งจำเป็นต้องทราบว่ามิต้นทุนทางชีวภาพอยู่เท่าใด ป่าประกอบไปด้วยพรรณไม้ชนิดใดบ้าง และแต่ละชนิดมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านอย่างไร

ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของพรรณไม้ รวมถึงการศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ในป่าชุมชน นับเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และรู้จักการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนเกี่ยวกับชนิดพรรณไม้การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ ในพื้นที่บริเวณป่าโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืนจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่อยู่โดยรอบบริเวณป่าโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อให้ความรู้ในเรื่องการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้แก่นักเรียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

สำรวจความหลากหลายของพรรณไม้และศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น บริเวณป่าโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่ 865 ไร่

1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 13 เดือน ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2562 – มีนาคม 2563 โดยออกเก็บตัวอย่างทั้ง 12 เดือน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบชนิดของพรรณไม้ในป่าโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
2. ทราบการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่
3. ชุมชนและหน่วยงานของรัฐสามารถนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนจัดการ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชนซึ่งจะสร้างความตระหนักให้เยาวชนเกิดความรักหวงแหนป่า และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ตาราง 1 แผนการดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ												
	ปี พ.ศ. 2562										ปี พ.ศ. 2563		
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
1. รวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	←	→											
2. สืบหาความหลากหลายของพรรณไม้													
2.1 ออกเก็บตัวอย่างพรรณไม้	←												→
2.2 อัดตัวอย่างพรรณไม้ที่เก็บจากภาคสนาม	←												→
2.3 ตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์							←	→					→
2.4 บรรยายลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพรรณไม้							←	→					→
3. ศึกษาการใช้ประโยชน์พรรณไม้ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น													
3.1 สัมภาษณ์การใช้ประโยชน์ของพรรณไม้จากหมอยาพื้นบ้านและปราชญ์ชาวบ้านระหว่างออกเก็บตัวอย่างในภาคสนาม	←												→
3.2 สัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากหมอยาพื้นบ้าน							←	→					→
3.3 ทำแผนการจัดการเรียนรู้ นำไปใช้กับนักเรียนในวิชากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ลูกเสือเนตรนารี								←	→				→
3.4 จัดทำรูปเล่มและสอบวิทยานิพนธ์													
3.5 จัดทำร่างบทความวิจัยและตีพิมพ์ผลงาน											←	→	↔

บทที่ 2

ปริทัศน์เอกสารข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลพื้นที่

2.2 ความหมายของป่าชุมชน

2.3 ความหลากหลายทางชีวภาพ

2.4 การจำแนกการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายและการศึกษาการใช้ประโยชน์ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

2.1 ข้อมูลพื้นที่

2.1.1 ข้อมูลทั่วไปป่าชุมชนโคกหนองคลอง

ป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตั้งอยู่ในตำบลลูกทุ่ง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ทั้งหมด 865 ไร่ (ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้, 2559) จัดตั้งเป็นป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2558 สภาพเป็นป่าธรรมชาติประกอบไปด้วยพรรณไม้หลากหลายชนิด ประกอบด้วยไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อยมีไม้ล้มลุกและพืชวงศ์หญ้าเป็นไม้พื้นล่าง

ทิศเหนือของป่า ติดกับ บ้านขามเปี้ยหมู่ที่ 3 ตำบลลูกทุ่ง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ของป่า ติดกับ บ้านโจดหมู่ที่ 9 และบ้านใหม่บัวบานหมู่ที่ 14 ตำบลลูกทุ่ง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านหนองมันปลาหมู่ที่ 10 ตำบลลูกทุ่ง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ พื้นที่แปลงนาและคลองชลประทานน้ำพอง-หนองหวาย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของ ตำบลลูกทุ่ง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

2.2 ความหมายของป่าชุมชน

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่จัดแบ่ง หรือกำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดโดยมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายในการฟื้นฟูและดูแลป่าไม้ โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ อันเป็นวิธีการหรือเป็นเครื่องมือหนึ่ง ในการพัฒนาชนบท (คำสิงห์ ทองโท, 2546)

ป่าชุมชน หมายถึง หมายถึง ป่าหรือที่ดินอื่นใด ซึ่งกรมป่าไม้ได้อนุมัติให้เป็นโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ ภายใต้กฎหมาย กฎหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ ในการควบคุมดูแล รักษา และบำรุงป่า เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืน ชุมชนได้รับประโยชน์ (กรมป่าไม้, 2558)

ป่าชุมชน คือ ฝืนป่าที่มีขนาดเล็กหรือใหญ่เท่าใดก็ได้แล้วแต่จะจัดหาได้ ชุมชนช่วยกันจัดการฟื้นฟูดูแลรักษาทั้งจากปัญหาไฟป่า การบุกรุกแผ้วถาง ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ดูแลป่าชุมชนมีกฎระเบียบในการดูแลและใช้ประโยชน์ ส่วนสถานะทางกฎหมายของพื้นที่ที่จัดตั้งเป็นป่าชุมชน อาจเป็นป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่สาธารณประโยชน์ (หทัยกาญจน์ ทวีทอง, 2560)

จากความหมายของป่าชุมชนดังที่ได้กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าที่มีการจัดสรรไว้ ภายใต้ระเบียบข้อกำหนดร่วมกันในชุมชนในการใช้ประโยชน์ โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลป่า เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืน

2.3 ความหลากหลายทางชีวภาพ

อุทิศ กุญอินทร์ กล่าวว่า ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง ความแปรผันในระหว่างสิ่งมีชีวิต ในทุกด้าน ทุกแห่ง ทั้งระบบนิเวศบนบก ระบบนิเวศน้ำ และในส่วนที่ร่วมกัน ที่มีสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ เป็นองค์ประกอบอยู่ ซึ่งประกอบไปด้วย ความมากมายทั้งความแปรผันในชนิดพันธุ์และระบบนิเวศ (อุทิศ กุญอินทร์, 2559)

วิสุทธิ ไบไม้ กล่าวว่า ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง คุณสมบัติของชุมชนสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายในระดับพันธุกรรมหรือยีน (gene) ขึ้นไปถึงระดับชนิดหรือสปีชีส์ (species) จนถึงความหลากหลายของกลุ่มสิ่งมีชีวิตเชิงนิเวศวิทยา (ecological community) (วิสุทธิ ไบไม้, 2539)

ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาพันธุ์อยู่ในระบบนิเวศอันเป็นถิ่นอาศัยซึ่งมีมากมายและสภาพแตกต่างกันทั่วโลก ทั้งนี้มีความหมายกว้างกว่า “สิ่งมีชีวิต (life)” หรือกล่าวว่า หมายถึงคุณสมบัติของชุมชนสิ่งมีชีวิตอันหลากหลายในระดับพันธุกรรม (gene) ขึ้นไปถึงระดับชนิด (species) จนถึงความหลากหลายของกลุ่มสิ่งมีชีวิตเชิงนิเวศวิทยา (ecological community) ที่แตกต่างกันหลากหลายบนโลก ดังนั้นความหลากหลายทางชีวภาพจะปรากฏขึ้นในสังคม

สิ่งมีชีวิตทุกระดับตั้งแต่ระดับโมเลกุลจนถึงระดับระบบนิเวศที่สมบูรณ์ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2553)

สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ กล่าวว่า ความหลากหลายทางชีวภาพหมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ ในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลก หรือ หมายถึง การมีชนิดพันธุ์ (species) สายพันธุ์ (genetic) และระบบนิเวศ (ecosystem) ที่แตกต่างหลากหลายบนโลก (สำนักงานความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปความหมายของความหลากหลายทางชีวภาพได้ว่า ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การอาศัยอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิดในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและมีความแตกต่างของสิ่งมีชีวิต ทั้งในระดับพันธุกรรม ชนิดพันธุ์และระบบนิเวศ ซึ่งเป็นผลมาจากวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต

2.4 การจำแนกการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

ในการศึกษานี้จำแนกการใช้ประโยชน์ จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกได้ 5 ประเภท (อุษา กลิ่นหอม, 2556)

2.4.1 ด้านเกษตรพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาที่ใช้ในการจัดการเพาะปลูกแบบพื้นบ้านการปลูกสัตว์แบบพื้นบ้าน ความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชและสัตว์ในท้องถิ่นและการกำจัดศัตรูแบบพื้นบ้าน

2.4.2 ด้านการดูแลสุขภาพพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพคนและสุขภาพสัตว์

2.4.3 ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์พื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาในการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องทุ่นแรงเพื่อประโยชน์หลายด้านเช่น การเกษตร การล่าสัตว์ เครื่องมือในการประกอบอาหาร

2.4.4 ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยการสร้างกุศโลบายเพื่อให้คนในชุมชน มีการสร้างข้อตกลงพูดคุย เพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศภายในชุมชนและเพื่อลดความขัดแย้งของคนภายในชุมชน

2.4.5 ด้านการจัดการบริหารองค์การ เป็นภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดความเรียบร้อยภายในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาในด้านนี้คือ ฮีต คอง ต่าง ๆ

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายและการศึกษาการใช้ประโยชน์ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ในประเทศไทย พบว่ามีดังนี้

นภาพรณ์ สมสะอาด (2553) ได้ทำการศึกษาความหลากหลายชนิดและการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้พุ่มบริเวณสวนร่มเกล้ากาลพฤกษ์ พบว่า พรรณไม้พุ่ม มีจำนวนทั้งสิ้น 5 วงศ์ 7 ชนิด 92 ต้น พรรณไม้พุ่มที่พบมากที่สุดคือคัตเค้า พบน้อยที่สุดคือ ชี้ตู่่น มีค่าความหลากหลาย ชนิดเท่ากับ 1.51 จัดอยู่ในระดับปานกลางและการกระจายตัวเท่ากับ 0.78 จัดอยู่ในระดับ ค่อนข้างมากพรรณไม้มีความหนาแน่น การใช้ประโยชน์ของพรรณไม้พุ่มทุกชนิดใช้เป็น สมุนไพรในการรักษาโรคและบางชนิดใช้เป็นอาหาร

อุษา กลิ่นหอม และคณะ (2553) สำรวจสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2551-2553 (แผนระยะสั้น) เพื่อศึกษาชนิดและสถานภาพของสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ จากสมุนไพรในภูผากูด โดยการวางแผนตัวอย่างขนาด 20x50 ตารางเมตร จำนวน 15 แปลง ในพื้นที่ภูผากูด เพื่อสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณพืช โดยแบ่งเป็นไม้ใหญ่ ไม้พุ่มและไม้พื้นล่าง ในระบบนิเวศที่แตกต่างกันทั้ง 3 ระบบ จากการศึกษา พบพรรณไม้ที่มีสรรพคุณทางยา 322 ชนิด สมุนไพรหายาก 12 ชนิด มีการใช้สมุนไพรบำบัดโรค 42 กลุ่มอาการ

นภาพัช ไชยน้ำอ้อมและวีรณัฐ วอนแก่นน้อย (2554) ทำการศึกษาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในเขตป่าชุมชนบริเวณวัดป่าอรัญญิกาวาส ตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคามมีพื้นที่ทั้งหมด 75 ไร่เป็นป่าสาธารณะซึ่งเป็นป่าสมุนไพรและสถานีวิทย์ชุมชนที่ชาวบ้านช่วยกันดูแลเป็นเขตวัดป่าที่มีการใช้ประโยชน์ จากพืชสมุนไพรเพื่อนำมาใช้ในการรักษาโรคโดยหมอยาพื้นบ้านจากการสำรวจและสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้พบว่า มีการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในชุมชนทั้งสิ้น 46 ชนิดโดยวงศ์ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ Euphobiaceae จำนวน 4 ชนิด รองลงมาได้แก่ Annonaceae Apocynaceae และ Rubiaceae จำนวนวงศ์ละ 3 ชนิด ซึ่งยาที่มีสูตรการรักษาที่ดีที่สุดได้แก่ ยาแก้อัมพาต บำรุงกำลังและยาแก้ปวดเมื่อย

สุนทรี่ จินธรรม (2554) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาด้านความหลากหลายของพรรณไม้บ้านศิระชะเอว ตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสำรวจพรรณไม้ แบบวัดความรู้ แบบวัด

เจตคติ แบบวัดพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติ และแบบประเมินศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

ศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาด้านความหลากหลายของพรรณไม้ บ้านศิระชะเอว ตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายของพรรณไม้ที่มีประสิทธิภาพให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาต่อไป

สุกัญญา นาคะวงศ์ (2558) ศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้และการใช้ประโยชน์บริเวณป่าช้าสาธารณประโยชน์บ้านจาน เทศบาลตำบลทุ่งกุลารำไร อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบพรรณไม้ทั้งหมดจำนวน 35 วงศ์ 54 สกุล 64 ชนิด โดยจำแนกประเภทเป็นไม้ต้นจำนวน 24 ชนิด โดยมีสะแบง (*Dipterocarpus intricatus* Dyer) เป็นพรรณไม้ต้นที่มีดัชนีความสำคัญสูงสุด คือเท่ากับ 52.16 มีค่าดัชนีความหลากหลายชนิด (H') เท่ากับ 2.75 ดัชนีความสม่ำเสมอ (J) เท่ากับ 0.86 และค่าความหลากหลายชนิด (D) เท่ากับ 15.67 ไม้หนุ่มจำนวน 32 ชนิด โดยมีตัว (*Cratoxylum formosum* (Jack) Dyer) เป็นพรรณไม้หนุ่มที่มีดัชนีความสำคัญสูงสุด คือเท่ากับ 45.82 ค่าดัชนีความหลากหลายชนิด (H') เท่ากับ 2.91 ดัชนีความสม่ำเสมอ (J) เท่ากับ 0.84 และค่าความหลากหลายชนิด (D) เท่ากับ 17.66 และไม้พุ่มหรือไม้เลื้อยจำนวน 40 ชนิด มีค่าดัชนีความหลากหลายชนิด (H') เท่ากับ 3.16 ดัชนีความสม่ำเสมอ (J) เท่ากับ 0.85 และค่าความหลากหลายชนิด (D) เท่ากับ 23.64 และพบว่ามีพรรณไม้ที่หายไปจากพื้นที่ คือ ต้นจาม หรือต้นทองกวาว (*Butea monosperma* (Lam.) Taubert) พรรณไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 61 ชนิด 35 วงศ์ จำแนกออกเป็นกลุ่มการใช้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 5 ด้าน ดังนี้ คือ ใช้ในด้านเกษตรพื้นบ้าน จำนวน 1 ชนิด ใช้ในด้านสุขภาพพื้นบ้าน ซึ่งแบ่งเป็นพรรณไม้ที่เป็นพืชสมุนไพร 38 ชนิดและพรรณไม้ที่ใช้เป็นอาหาร 35 ชนิด ใช้ในด้านวัสดุศาสตร์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน 19 ชนิด ใช้ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 6 ชนิดและใช้ในด้านการบริหารสังคม 1 ชนิด

กาญจนา ลิ้มปัดดีคุณ (2559) การศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ดอกลักษณะวิสัยที่เป็นไม้ล้มลุก ไม้พุ่มและไม้เลื้อยตามเส้นทางการศึกษาธรรมชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยยาง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2557 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 เก็บตัวอย่างพรรณไม้ได้จำนวน 109 หมายเลข ระบุชนิดพืชได้ทั้งสิ้น 22 วงศ์ 58 สกุล 83 ชนิด เป็นไม้ล้มลุก 29 ชนิด ไม้พุ่ม 31 ชนิดและไม้เลื้อย 23 ชนิดวงศ์พืชที่มีความหลากหลายของจำนวนชนิดมากที่สุดคือ Rubiaceae มี 21 ชนิด สกุลของพืชที่มีความหลากหลายของจำนวนชนิดมากที่สุดคือ

Jasminum ในวงศ์ Olacaceae มี 5 ชนิด พบพืชถิ่นเดียวของไทย 13 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นพืชที่มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable species) 5 ชนิด

รพีภรณ์ ชันธสีลา (2559) การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเพื่อรวบรวมการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านวะโดโกร ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก โดยการสำรวจเก็บตัวอย่างพืช และสัมภาษณ์บุคคลในหมู่บ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชจำนวน 38 คน สอบถามชื่อท้องถิ่น สรรพคุณ ส่วนของพืชที่ใช้ประโยชน์ และวิธีการใช้ประโยชน์ วิเคราะห์หาค่าดัชนีทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ได้แก่ Use value (UV) Cultural importance index (CI) Relative frequency of citation (RFC) Informant agreement ratio (IAR) และ Fidelity level (FL) ผลการศึกษาพบพืชที่ชาวกะเหรี่ยงนำมาใช้ประโยชน์จำนวนทั้งหมด 248 ชนิด 207 สกุล 90 วงศ์โดยวงศ์ที่พบจำนวนมากที่สุด ได้แก่ Fabaceae 22 ชนิด Asteraceae 10 ชนิด Euphorbiaceae และ Lamiaceae 9 ชนิด ตามลำดับ แบ่งตามการใช้ประโยชน์ได้เป็น 11 หมวดหมู่ ได้แก่ พืชสมุนไพร 184 ชนิด พืชอาหาร 154 ชนิด พืชที่ใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์ 62 ชนิด พืชเชื้อเพลิง 32 ชนิด พืชปรุงแต่งอาหาร 30 ชนิด พืชที่ใช้ในทางสังคมและพิธีกรรม 19 ชนิด พืชที่ใช้ในด้านสิ่งแวดล้อม 13 ชนิด พืชสำหรับใช้เป็นอาหารสัตว์ 12 ชนิด พืชมีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง 6 ชนิด พืชมีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง 1 ชนิด และพืชอื่น ๆ 6 ชนิด

หทัยรัตน์ อูเส (2559) การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชในเขาคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2558 โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างกับคนในชุมชนและหมอสมนไพรที่มาจากพื้นที่อื่น บันทึกภาพพร้อมเก็บตัวอย่างพืชที่ระบุมีการใช้มาตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง จากการศึกษาพบพืชที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด 159 ชนิด 139 สกุล และ 64 วงศ์ ประกอบด้วยพืชกลุ่มเฟิน 4 ชนิด พืชเมล็ดเปลือย 1 ชนิด พืชดอกใบเลี้ยงคู่ 120 ชนิดและพืชดอกใบเลี้ยงเดี่ยว 34 ชนิด โดยพืชวงศ์ถั่ว (Fabaceae) วงศ์เข็ม (Rubiaceae) และวงศ์เปล้า (Euphorbiaceae) พบมากที่สุดจำนวน 11 ชนิด 9 ชนิด และ 8 ชนิดตามลำดับสามารถจัดกลุ่มการใช้ประโยชน์ได้ 5 ประเภท คือสมุนไพร 96 ชนิด รองลงมาเป็นพืชอาหาร 51 ชนิด พืชที่ใช้ก่อสร้างและทำเครื่องมือเครื่องใช้ 42 ชนิด พืชที่ใช้เป็นไม้ประดับ 13 ชนิดและพืชที่ใช้ในพิธีกรรมและความเชื่อ 3 ชนิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคามมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

3.1 อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

3.1.1 อุปกรณ์

- 1) อุปกรณ์เก็บตัวอย่างภาคสนาม เช่น กรรไกรตัดกิ่งไม้ เลียม มีด กระดาษหนังสือพิมพ์ ถุงพลาสติก ยางวง
- 2) ป้ายกระดาษ สำหรับบันทึกข้อมูลกำกับตัวอย่าง
- 3) อุปกรณ์เครื่องเขียน เช่น ดินสอ ยางลบ
- 4) กล้องถ่ายรูป
- 5) ตลับเมตรวัดความยาว
- 6) แผงเก็บอัดตัวอย่างพืช
- 7) เครื่องบันทึกเสียง
- 8) สมุดบันทึกภาคสนาม
- 9) ขวดดองตัวอย่าง
- 10) ปากคีบ
- 11) แอลกอฮอล์ 70%
- 12) น้ำกลั่น
- 13) กล้องสเตอริโอ
- 14) เครื่องอบตัวอย่างพืช
- 15) เข็ม, ด้ายสำหรับทำ Herbarium
- 16) กระดาษปอนด์ สำหรับเย็บติดพรรณไม้
- 17) เอกสารประกอบการวิเคราะห์ชนิดพืช

3.1.2 เครื่องมือในการสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1) แบบบันทึกรายชื่อพื้นเมืองและรูปภาพพรรณไม้ที่สำรวจพบ
- 2) แบบฟอร์มการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น (สฤกษ์ญา นาคะวงศ์, 2558)

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

3.2.1 การตรวจเอกสาร

- 1) รวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายและการศึกษาการใช้ประโยชน์ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน
- 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับที่ตั้ง พื้นที่ อาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศและพืชพรรณของป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

3.2.2 การสำรวจความหลากหลายของพรรณไม้

- 1) เก็บตัวอย่างพรรณไม้โดยเก็บกิ่งที่มีดอก หรือผล ใส่ถุงพลาสติกแล้วนำมาอัดตัวอย่างพรรณไม้แห้ง พร้อมบันทึกภาพและข้อมูลในภาคสนามประกอบ ตามเส้นทางเดินธรรมชาติ ที่ชาวบ้านใช้หาของป่าพร้อมสัมภาษณ์ผู้นำทาง เกี่ยวกับข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชในพื้นที่
- 2) อัดตัวอย่างพรรณไม้ที่เก็บมาจากภาคสนาม
- 3) รวบรวมพรรณไม้ข้อมูลพรรณไม้ เพื่อใช้ตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์โดยใช้เอกสารทางอนุกรมวิธาน
- 4) บรรยายลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพรรณไม้
- 5) ออกสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้เพิ่มเติม ในทุก ๆ เดือน รวมทั้งหมด 12 ครั้ง

3.2.3 การศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1) สัมภาษณ์การใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ จากผู้รู้และหมอยาพื้นบ้าน หมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน พระสงฆ์ ครู ผู้สูงอายุรายบุคคลโดยใช้แบบฟอร์มการสัมภาษณ์
- 2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ประโยชน์ และจำแนกออกเป็นกลุ่มตามประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

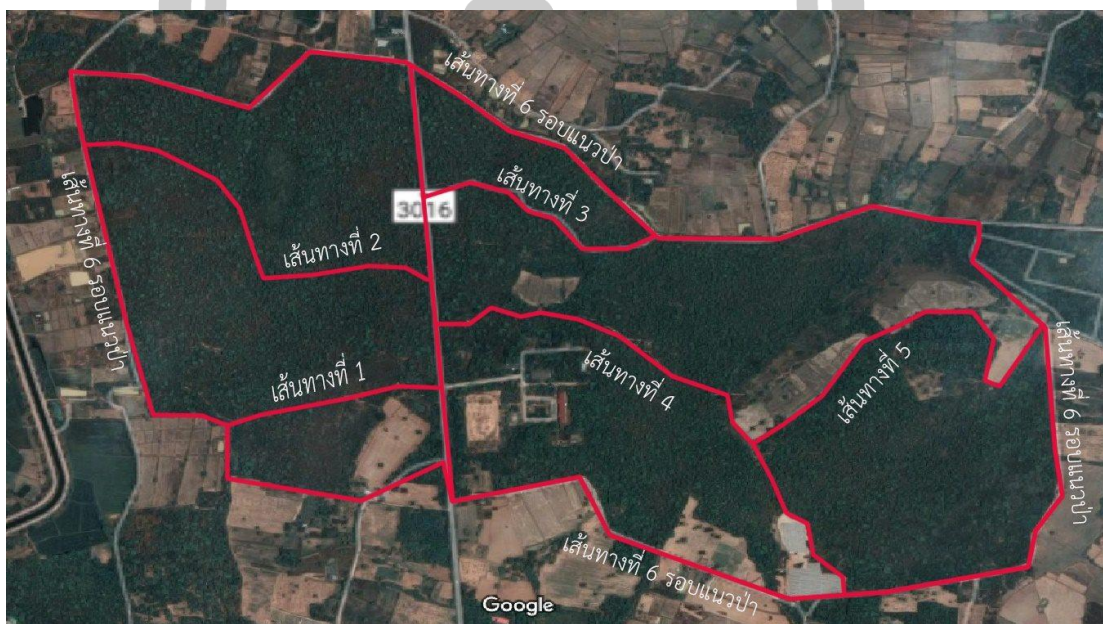
3.2.4 การจัดการเรียนการสอน

เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนในวิชา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ลูกเสือเนตรนารี ดังนี้

1) ทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนลูกเสือเนตรนารี

2) ทำการทดสอบข้อสอบ Pre-test ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3) ให้นักเรียนทำข้อสอบ Post-test หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและนำผลที่ได้จากการทดสอบมาทดสอบค่าที (t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ประสิทธิภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อให้ทราบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้มากน้อยเพียงใด

ภาพประกอบ 1 แสดงเส้นทางที่ใช้ในการเดินสำรวจ พื้นที่ป่าชุมชนโคกหนองคลอง

ที่มา : ดัดแปลงจากภาพถ่ายดาวเทียมจาก Google Earth

<https://www.google.co.th/maps/@16.4297717,103.0047079,2010m/data=!3m1!1e3>

[สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2562]

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปราย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 การสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และตอนที่ 3 ผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 ตอนที่ 1 การสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 13 เดือน ตั้งแต่เดือน กันยายน 2560 - กันยายน 2561 โดยออกเก็บตัวอย่างทั้ง 13 เดือน ดำเนินการออกสำรวจความหลากหลายของพรรณไม้ตามเส้นทางธรรมชาติ ซึ่งมีทั้งหมด 6 เส้นทาง เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ป่าทั้งหมด โดยการออกเก็บตัวอย่างพรรณไม้และการสัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้านเพื่อหาชื่อพื้นเมืองพร้อมทั้งการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น พบพรรณไม้ทั้งหมด 32 วงศ์ 59 สกุล 63 ชนิด (ตารางที่ 2) แบ่งเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 30 วงศ์ 57 สกุล 61 ชนิด และเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว 2 วงศ์ 2 สกุล 2 ชนิด พรรณไม้ที่พบมากที่สุดคือวงศ์ Fabaceae ที่สำรวจพบมีทั้งหมด 15 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Asclepiadaceae วงศ์ Asteraceae และวงศ์ Euphorbiaceae สำรวจพบวงศ์ละ 4 ชนิด และลักษณะวิสัยของพรรณไม้ ส่วนใหญ่เป็นไม้ต้น 31 ชนิด, ไม้พุ่ม 11 ชนิด, ไม้เลื้อย 9 ชนิด, ไม้รอเลื้อย 3 ชนิดและไม้ล้มลุก 9 ชนิด

ลักษณะพฤกษศาสตร์และการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำรวจพบบริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง พบพรรณไม้ทั้งหมด 32 วงศ์ 60 สกุล 63 ชนิด ดังนี้

พืชใบเลี้ยงคู่

วงศ์ที่ 1 Amaranthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gomphrena celosioides* Mart.

ชื่อท้องถิ่น : หญ้าหัวหงอก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่กลับ ขนาดความยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1.0 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนสีขาวประปราย ผิวใบด้านล่างมีขนอยู่

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อเชิงลด ที่ปลายยอด ก้านดอกยาว 5-10 เซนติเมตร ช่อดอกสีขาว ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาว 1-2 มิลลิเมตร กลีบดอก มี 5 กลีบสีขาว กลีบด้านนอก 3 กลีบ รูปสามเหลี่ยม กลีบด้านใน 2 กลีบ ใบประดับยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1.0 เซนติเมตร เรียงตรงข้าม มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านเกสรสั้น เกสรเพศเมียมีหนึ่งอัน ฝังใ้เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้ง เมล็ดกลมแบน ว่างเล็กน้อย สีดำขนาด 1 มิลลิเมตร

การใช้ประโยชน์ : ฝังต้นใช้ต้มแก้อาการระดูขาวของสตรี และเป็นยาขับปัสสาวะ

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 068

วงศ์ที่ 2 Anacardiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Buchanania latifolia* Roxb.

ชื่อท้องถิ่น : มะม่วงแฉ่งวัน

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้นขนาดความสูง 5-20 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน เรียงแบบเวียนสลับ ขนาดความยาว 10-20 เซนติเมตร กว้าง 5-10 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีขนสากตามเส้นใบ

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก แยกแขนง ที่ปลายกิ่งและตามซอกใบ ก้านดอกยาว 5-10 เซนติเมตร มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม กลีบเลี้ยงสีน้ำตาล 5 กลีบ ดอกย่อยกลีบดอก 5 กลีบสีขาว เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ขนาดเล็ก ยาว 3-5 มิลลิเมตร กว้าง 2-3 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน ฝังใ้เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ ค่อนข้างกลม ผลอ่อนเป็นสีเขียวผิวเรียบ ผลแก่สีดำ เส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 เซนติเมตร มี 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ไม้ใช้ทำฟืนหรือเผาถ่านได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 066

วงศ์ที่ 3 Annonaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Polyalthia debilis* (Pierre) Finet & Gagnep.

ชื่อท้องถิ่น : ก้านครก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่มขนาดเล็ก

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ ขนาดยาว 10 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมันมีสีเขียวเข้ม ส่วนผิวใบด้านล่างมีสีอ่อนกว่ามีขนสั้นนุ่ม

ช่อดอก/ดอก : ดอกเดี่ยว ออกดอกตามซอกใบ ก้านดอกยาว 1 เซนติเมตร มีกลีบเลี้ยงขนาดเล็ก 3 กลีบแยกกัน มีขนนุ่มปกคลุม กลีบดอกแยกกัน ออกเรียงสลับกันเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ ยาว 6 มิลลิเมตร กว้าง 6 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มีสีเหลืองจำนวนมาก อัดแน่นบริเวณกลางดอก เกสรเพศเมียมีจำนวน 4 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ ทรงกระบอก ผิวมีขนนุ่มสั้น มีส่วนเว้าโค้งต่างกัน ภายในมีเมล็ดสีดำ 1-2 เมล็ด การใช้ประโยชน์ : รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรรักษาอาการนิ่วในไต ขับปัสสาวะ

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 009

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Polyalthia evecta* (Pierre) Finet & Gagnep.

ชื่อท้องถิ่น : ต้องแล่ง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่มขนาดเล็กความสูง 0.3-1.0 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน ยาว 5 -12 เซนติเมตร กว้าง 2-4 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มผิวใบด้านล่างมีขนสั้นประปราย

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นดอกเดี่ยว ที่ปลายกิ่งและซอกใบ กลีบเลี้ยงรูปไข่ สีเขียวจำนวน กลีบดอกมี 6 กลีบ เรียง 2 ชั้น กลีบดอกชั้นบนมี 3 กลีบ กลีบดอกชั้นล่างอีก 3 กลีบ กลีบดอกรูป สามเหลี่ยม สีเหลืองอมเขียว มีเกสรเพศผู้จำนวนมากอัดแน่นกันภายในดอก เกสรเพศเมียมีรังไข่ จำนวนมาก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อแบบผลกลุ่ม มี 4-10 ผลอยู่ห่างกัน ผลอยู่ยรูปทรงกลม ขนาดเส้นผ่าน ศูนย์กลาง 1 เซนติเมตร ผลดิบสีเขียว ผลสุกสีแดงสามารถรับประทานได้ มี 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรขับปัสสาวะบำรุงน้ำนมในสตรีหลังคลอด ผล รับประทานได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 036

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Uvaria rufa* Blume

ชื่อท้องถิ่น : ฝั้ววน

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้เถาเลื้อยเนื้อแข็ง ความยาวประมาณ 5-10 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ ก้านใบยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร แผ่นใบรูปหอกแกมขอบขนาน ยาว 8-12 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือแกมเว้า ขอบใบเรียบ เนื้อใบ หนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนมีขนรูปดาว ผิวใบล่างมีขนนุ่มหนาแน่นสีน้ำตาลแดง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกมีดอกย่อย 1-3 ดอก ที่ปลายกิ่งและตามซอกใบ กลีบ เลี้ยงมี 3 กลีบรูปไข่กลีบ กลีบดอกมี 6 กลีบ แบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ กลีบดอกรูปไข่ปลายมน สีแดงเข้ม มีเกสรเพศผู้จำนวนมาก เกสรเพศเมียมีประมาณ 7-13 อัน รังไข่รูปทรงกระบอกมีขนรูป ดาวปกคลุมหนาแน่น รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ มี 6-15 ผลรวมกันเป็นช่อโปร่ง ผลอยู่ยรูปทรงกระบอก ขนาดความยาว 3-6 เซนติเมตร กว้าง 2-2.5 เซนติเมตร เปลือกผลมีขนรูปดาวหนาแน่น ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีแดง เนื้อภายในสีขาวชุ่มชุ่มเมล็ดสีน้ำตาลเข้ม มีเมล็ด 7-10 เมล็ดรูปรีแกมขอบขนาน

การใช้ประโยชน์ : ผลสามารถรับประทานได้มีรสเปรี้ยว

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 035

วงศ์ที่ 4 Apocynaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire

ชื่อท้องถิ่น : ส้มลม

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้เถา

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหอก ขนาดความยาว 3-5 เซนติเมตร กว้าง 1.5-3.0 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อเชิงหลั่น ที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีขนาดเล็กจำนวนมาก มีกลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ มีขนาดเล็กมีสีแดงแกมสีเขียวกลิีบดอกมี 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกสีชมพูเข้ม มีขนสั้นๆ อยู่บริเวณปากหลอด มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ยาว 3 มิลลิเมตร เกสรเพศเมียมีหนึ่งอันยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นฝักคู่ โคนฝักติดกัน ฝักมีลักษณะเรียวยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ฝักสดมีสีเขียว เมื่อแห้งมีสีน้ำตาลแตกตามยาวตะเข็บเดียว มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีลักษณะเรียวยาวขนาด 1 เซนติเมตร เมล็ดมีขนกระจุกสีขาวติดอยู่ที่ปลาย กระจายตามลมได้

การใช้ประโยชน์ : ใบและดอกรับประทานได้มีรสเปรี้ยวใช้ทำเป็นผักจิ้มน้ำพริก ใบสดนำมาเคี้ยวแก้อาการกระหายน้ำและหน้ามีดวงเวียงศีรษะ เถาต้นสามารถนำมาใช้แทนเชือกรัดสิ่งของได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 018

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ichnocarpus frutescens* (L.) W.T.Aiton

ชื่อท้องถิ่น : เครือชูด

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้เถาเนื้อแข็ง

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหอกแกมรูปไข่ ยาว 8-10 เซนติเมตร กว้าง 2.5-4.5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมนถึงรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาค่อนข้างกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนประปรายบริเวณเส้นใบ

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ที่ปลายกิ่งและซอกใบ ก้านดอกย่อยยาว 2-3 มิลลิเมตร ดอกย่อยมีขนาดเล็กจำนวนมาก มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกกันมีขนาดเล็กและมีขนสั้นหนาแน่น กลีบดอกมี 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกสีขาวถึงเหลืองนวล กลีบดอกรูปไข่ ขอบเป็นคลื่น

มีขนอยู่ที่โคนด้านในและขนสั้นนุ่มตามขอบกลีบดอก มีเกสรเพศผู้ 5 อันสีเหลือง ยาว 2-3 มิลลิเมตร เกสรเพศเมียมีหนึ่งอันยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นฝักคู่ รูปทรงกระบอกปลายแหลม ฝักมีลักษณะเรียวแหลมยาว ประมาณ 3-10 เซนติเมตร ฝักสดมีสีเขียว เมื่อแห้งมีสีน้ำตาลแตกตามตะเข็บเดียว มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีสีน้ำตาล มีกระดูกขนสีขาวคล้ายเส้นไหมติดอยู่ที่ปลายเมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ใบและเถาลำต้นมัดรวมกันต้มใช้เป็นยาแก้ไข้ เถามีความเหนียวใช้ถักทำลอบดักปลา

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 037

วงศ์ที่ 5 Asclepiadaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Calotropis gigantea* (L.) Dryander ex W.T. Aiton

ชื่อท้องถิ่น : ดอกกรัก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน ยาว 9-14 เซนติเมตร กว้าง 6-8 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเว้า ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาอวบน้ำ ผิวใบด้านบนมีขนสีขาว ผิวใบด้านล่างมีขนนุ่มสั้นตามเส้นใบ

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อซี่ร่ม ที่ปลายกิ่งและตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 5-8 เซนติเมตร ก้านดอกย่อยมีขนนุ่ม ดอกย่อยมีจำนวน 8-10 ดอก ในแต่ละช่อ มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบขนาดเล็ก กลีบดอกมี 5 กลีบรูปใบหอก กลีบดอกสีขาวหรือสีม่วง มีรยางค์ลักษณะเป็นรูปมงกุฏขนาดใหญ่ อยู่ตรงกลางดอก มี 5 แฉก เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดอยู่กับยอดเกสรเพศเมีย เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นฝักคู่ โคนฝักติดกัน รูปหอก ฝักสดมีสีเขียว เมื่อแห้งมีสีน้ำตาลขนาดเล็กแตกตามยาวแนวตะเข็บเดียว มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีลักษณะแบนยาว มีกระดูกเป็นพูสีขาวที่ปลายของเมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ดอกใช้ในพิธีแต่งงานใช้ในการทำบายศรีสู่ขวัญและใบใช้ในการรองชั้นเงิน สีนสอดเชื่อว่า ชื่อที่เป็นมงคลของต้นรักจะนำพาชีวิตคู่อยู่ด้วยกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 055

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hoya kerrii* Craib

ชื่อท้องถิ่น : ต่าง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้เถาอิงอาศัย

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหัวใจกลับ ยาว 7-11 เซนติเมตร กว้าง 5-7 เซนติเมตร ปลายใบเว้ารูปหัวใจ โคนใบรูปลิ้ม ขอบใบโค้งเรียบ เนื้อใบหนาอวบน้ำ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อซี่ร่ม ที่ปลายกิ่งและตามซอกใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็กจำนวนมากแต่ละช่อมี 10-22 ดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบสีเหลืองแกมเขียวมีขนสั้นนุ่ม โคนกลีบดอกเชื่อมกันแต่แยกกันบริเวณปลายกลีบดอก เมื่อบานกลีบดอกจะม้วนลงด้านล่าง มีรยางค์รูปมงกุฎสีน้ำตาลแกมแดงตรงกลางดอก เกสรเพศผู้มี 5 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นฝักคู่ โคนฝักติดกัน รูปหอก ฝักสดมีสีเขียว เมื่อแห้งมีสีน้ำตาลขนาดเล็กแตกตามยาวแนวตะเข็บเดียว มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีลักษณะรูปไข่ขนาด 1 เซนติเมตร เมล็ดมีกระจุกขนสีขาวคล้ายเส้นไหมติดอยู่ที่ปลาย สามารถลอยไปตามกระแสลมได้

การใช้ประโยชน์ : ยางสีขาวใช้ในการรักษาโรคปากนกกระจอก และใช้ปลูกเพื่อเป็นไม้ประดับ

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 023

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Secamone villosa* Blume

ชื่อท้องถิ่น : เครือชูดแดง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้เถา

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน ยาว 5-12 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบรูปแกมรูปลิ้ม ขอบใบเรียบเนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนึ่ง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนหนาแน่น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง ที่ปลายกิ่งและตามซอกใบ ก้านดอกย่อยมีขนนุ่มสีน้ำตาลแดงหนาแน่น ดอกย่อย มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองเรียงเวียนซ้ายทับกัน รูปกงล้อ โคนเชื่อมกันแต่ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ดอกมีกลิ่นหอม เกสรเพศผู้ 5 อัน แนนบติดยอดเกสรเพศเมีย เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นฝักคู่ โคนฝักติดกัน รูปรีโค้ง ฝักสดมีสีเขียวผิวขรุขระ ฝักอ่อนสีเขียว เมื่อแห้งฝักจะมีสีน้ำตาล แตกตามยาวแนวตะเข็บเดียว มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีลักษณะแบนเรียวยาว เมล็ดมีงอยและกระดูกขนสีขาวคล้ายเส้นไหมยาว กระจายตามลมได้

การใช้ประโยชน์ : เถานำมาจักสานทำลอบไซดักปลาและใช้แทนเชือกมัดสิ่งของได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 002

ง) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Streptocaulon juvenas* (Lour.) Merr.

ชื่อท้องถิ่น : เครือโทสง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้เถา

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่กลับ ยาว 8-15 เซนติเมตร กว้าง 4-7 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนสาข ผิวใบด้านล่างมีขนประปรายบริเวณเส้นใบ

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ที่ปลายกิ่งและซอกใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงขนาดเล็ก มี 4-5 กลีบแยกกัน กลีบดอกมี 5 กลีบสีม่วงอมแดง แฉกกลีบดอกรูปไข่ มีรยางค์มุงกุฎยื่นออกมายาวกว่าเกสรเพศผู้ เกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อันยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นฝักคู่ รูปหอกแกมขอบขนาน มีขนสีน้ำตาลแดงหนาแน่น ฝักมีความยาวประมาณ 7-10 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1 เซนติเมตร ฝักสดมีสีเขียวแกมแดง เมื่อแห้งมีสีน้ำตาล แตกตามยาวแนวตะเข็บเดียว มีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดมีสีน้ำตาล รูปรี มีขนปุยสีขาวคล้ายเส้นไหม

การใช้ประโยชน์ : ใช้ทั้งต้นต้มขับระดูในสตรีและน้ำคาวปลา

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 054

วงศ์ที่ 6 Asteraceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Chromolaena odorata* (L.) R.M.King & H.Rob.

ชื่อท้องถิ่น : ลำฮ่าง ปอฮ่าง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้พุ่มขนาดเล็ก

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหอกแกมสามเหลี่ยม ขนาด ยาว 7-10 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบตัด ขอบใบหยัก ผิวใบมีขนสั้นนุ่ม เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนสั้นนุ่ม ผิวใบด้านล่างมีขนประปราย

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแน่น ที่ปลายยอดและตามซอกใบ มีดอกย่อยจำนวนมาก กลีบเลี้ยงลดรูป กลีบดอกปลายแยกออกเป็น 5 กลีบโคนกลีบเชื่อมกันเป็นหลอด กลีบดอก สีขาวอมม่วง ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมียประกอบด้วย รังไข่ได้วงกลีบ

ผล : ผลแห้ง ไม่แตก ลักษณะเป็นเส้นยาวแบน มีขนยาวสีขาว

การใช้ประโยชน์ : ใบนำมาโขลกหรือขยี้แล้วนำมาพอกบริเวณแผล ช่วยในการห้ามเลือดและรักษาแผลสด ลำต้นที่แห้งแล้วนำมาใช้ทำฟืน

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 005

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Eclipta prostrata* L.

ชื่อท้องถิ่น : คัดเม็ง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุกขนาดความสูง 7-10 เซนติเมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีหรือรูปหอก ยาว 3.0-5.5 เซนติเมตร กว้าง 0.5-2.0 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบหรือหยักเล็กน้อย เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างสาก มีขนสีขาวสั้นๆปกคลุมทั่วทั้งใบ

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแน่น ที่ปลายกิ่งและตามซอกใบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 11-12 กลีบ ดอกวงนอก กลีบดอกเป็นรูปปลี้น ลักษณะเป็นแผ่นสีขาวปลายมนยาว 1.5-2.5 มิลลิเมตร ซึ่งเป็นดอกเพศเมีย ดอกวงในมีลักษณะเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกมีสีขาวและเป็นดอกแบบสมบูรณ์เพศ รังไข่ได้วงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก มีลักษณะเป็นรูปลูกข่าง มีสีดำ ปลายผลมีรยางค์เป็นเกล็ด ขนาดของผลยาวประมาณ 2.5-3 มิลลิเมตร กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร

การใช้ประโยชน์ : ใบและลำต้นนำมาตากให้แห้งทำเป็นชาชง แก้ปวดเมื่อย

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 076

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tridax procumbens* L.

ชื่อท้องถิ่น : หญ้าตีนตุ๊กแก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุกเลื้อยทอดไปบนพื้นดิน

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหอกแกมข้าวหลามตัด ยาว 3-4 เซนติเมตร กว้าง 1.5-2.0 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบแหลมหรือสอบ ขอบใบหยักฟันเลื่อยห่างๆ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและผิวใบด้านล่างมีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแน่น ที่ปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 10-20 เซนติเมตร ก้านดอกมีขนนุ่มสั้น โคนช่อดอกมีใบประดับสีเขียวจำนวนมาก รูปไข่ ปลายแหลมโคนมน ยาวประมาณ 2-5 มิลลิเมตร กว้าง 1-3 มิลลิเมตร มีขนปกคลุมหนาแน่น ดอกย่อยมี 2 แบบ ดอกวงนอก 1 วงเป็นดอกเพศเมีย กลีบดอกสีขาวปลายแยกเป็น 3 แฉก ส่วนดอกวงในเป็นกระจุกอัดแน่นบนฐานรองดอก ดอกชั้นในมีลักษณะเป็นหลอดปลายแยกเป็น 5 แฉก ปลายแฉกสีเหลือง ก้านเกสรเพศเมียจะยาวกว่าเกสรเพศผู้ มีเกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่ได้วงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก รูปรียาวหรือรูปหอก สีดำ เมล็ดยาวประมาณ 1-2 มิลลิเมตร มีพู่ขนติดที่ปลายให้สามารถลอยตามลมได้

การใช้ประโยชน์ : ใช้เป็นอาหารสัตว์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 080

ง) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Vernonia cinerea* Less.

ชื่อท้องถิ่น : หล้าดอกขาว

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่แกมรูปหอกหรือรูปขอบขนาน ยาว 2-5 เซนติเมตร กว้าง 1-3 เซนติเมตร ปลายใบมนหรือแหลม โคนใบสอบ ขอบใบหยักขอบจักรฟันเลื่อย เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างมีขนสั้น ใบที่อยู่บริเวณปลายยอดจะมีขนาดเล็กกว่าใบที่อยู่บริเวณโคนต้น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ที่ปลายกิ่งและซอกใบ มีดอกย่อยประมาณ 10-20 ดอก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 5-20 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงลดรูปเป็นเส้น มีริ้วประดับรูปประฆัง 4 ชั้น ดอกย่อยเป็นช่อกระจุกแน่น กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดแคบ กลีบดอกสีชมพูอมม่วง ปลายแยกเป็น 5 แฉก เป็นดอกสมบูรณ์เพศ รังไข่ได้วงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก เมล็ดล่อน ลักษณะเป็นทรงกระบอกแคบสีน้ำตาลเข้ม ยาวประมาณ 1-2 มิลลิเมตร ด้านบนมีพู่สีขาวเมล็ดสามารถลอยตามลมได้

การใช้ประโยชน์ : ใบสดโขลกสมานแผลหรือพอกฝีได้หรือนำใบสดมาต้มน้ำรักษาไข้ได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 039

วงศ์ที่ 7 Bignoniaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dolichandrone Fenzl ex Seem*

ชื่อท้องถิ่น : แคป่า แคนา

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ขนาดความสูงประมาณ 10-25 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบ ขนนกชั้นเดียว แกนกลางใบยาว 10 เซนติเมตร ใบย่อยเรียงตรงข้าม 3 - 5 คู่ ปลายคี่ แผ่นใบรูปไข่แกมขอบขนาน ยาว 7 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตร ปลายใบแหลม และโคนใบเบี้ยวแกมสอบ ขอบใบหยักซี่ฟัน ผิวใบเกลี้ยง เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกือบเกลี้ยงและผิวใบด้านล่างมีขนสั้นอยู่ประปรายบริเวณก้านใบ

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงมีสีเขียว เมื่อยังเป็นดอกตูมอยู่ กลีบเลี้ยงจะหุ้มดอกตูมอย่างมิดชิด และเมื่อดอกบานจะมีลักษณะเป็นกาบหุ้มกลีบดอก สีเขียวอ่อน ดอกย่อยกลีบดอกสีขาว ลักษณะคล้ายแตร กลีบดอกมี 5 กลีบ ขอบกลีบดอกยื่นเป็นคลื่น โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดมีความยาว 14-15 เซนติเมตร เป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้อยู่ติดกับกลีบดอก มีจำนวน 4 อัน แบ่งเป็นสองคู่ ยาวไม่เท่ากัน สั้น 2 อัน ยาว 2 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้ง แตก ลักษณะเป็นฝักแบนยาวบิดเกลียว ซ่อละ 3-4 ฝัก ขนาดของฝักยาว 30-50 เซนติเมตร เมื่อแก่ฝักจะแตก ภายในมีเมล็ดรูปร่างแบนมีปีกบางสีขาว จำนวนมาก

การใช้ประโยชน์ : ดอกแคนามีรสขมสามารถนำมาลวกเป็นผักจิ้มน้ำพริก เป็นไม้เนื้อแข็งที่สามารถนำมาทำเป็นไม้แปรรูปเพื่อใช้งานในด้านต่าง ๆ เช่น ด้ามจับอุปกรณ์การเกษตร ไม้เครื่องเรือนได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 020

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Millingtonia hortensis* Linn.f.

ชื่อท้องถิ่น : ก้านของ ปีบ

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ขนาดความสูงประมาณ 5-10 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบ ขนนกสองชั้น แกนกลางใบยาว 35-38 เซนติเมตร แกนกลางย่อยยาว 5-7 เซนติเมตร ใบย่อยเรียงตรงข้ามแบบปลายคี่ แผ่นใบรูปหอกแกมไข่ ปลายใบแหลมขนาดยาว 5

เซนติเมตร กว้าง 2 เซนติเมตร และโคนใบมน ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง ประกอบไปด้วยดอกย่อยจำนวนมาก กลีบเลี้ยงมีสีเขียวรูปถ้วยปลายแยกเป็น 5 แฉก ดอกย่อยกลีบดอกสีขาว มีกลิ่นหอม กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด เป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้อยู่ชิดกับกลีบดอก มีจำนวน 4 อัน แบ่งเป็นสองคู่ ยาวไม่เท่ากัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก ลักษณะเป็นฝักแบนยาว ภายในมีเมล็ดรูปทรงแบนมีปีกบางสีขาว

การใช้ประโยชน์ : ดอกนำมาตากให้แห้งนำมาชงเป็นชาดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง นำมาทำเป็นไม้แปรรูปเป็นเครื่องเรือนเฟอร์นิเจอร์ ปลูกประดับให้ร่มเงา ดอกมีกลิ่นหอมนำมาบูชาพระได้ และเป็นไม้มงคลปลูกในบ้านเชื่อว่าจะทำให้ความร่มเย็นและมีสุขภาพดี

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 006

วงศ์ที่ 8 Boraginaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Heliotropium indicum* L.

ชื่อท้องถิ่น : หญ้าวงช้าง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ล้มลุก ฤดูกาลเดียว มีความสูงประมาณ 15-30 เซนติเมตร

ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับหรือเกือบตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่ ยาว 2-5 เซนติเมตร กว้าง 4-13 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบตัดหรือมนสอบเรียวลงมาถึงก้านใบ ขอบใบหยักเป็นคลื่น ผิวใบหนาคล้ายกระดาษ มีรอยย่นขรุขระ มีขนสั้นๆกระจายทั่วผิวใบ

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแคบที่ปลายยอด ยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร ปลายโค้งลงและม้วนเหมือนวงช้าง ประกอบไปด้วยดอกย่อยจำนวนมาก ก้านช่อดอกจะออกดอกด้านบนเพียงด้านเดียวมีขนสั้นๆกระจายเต็มก้านช่อดอก กลีบเลี้ยงมีสีเขียว 5 แฉก ดอกย่อยกลีบดอกสีฟ้าอ่อนหรือสีขาว กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด เป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้อยู่ชิดกับกลีบดอกด้านใน มีจำนวน 5 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ ลักษณะแบนเกลี้ยง ภายในรังไข่แบ่งเป็น 2 ช่อง

ผล : ผลแห้ง แตก ลักษณะเป็นซีกผลแบบฝักซี่ เมื่อแก่ฝักจะแตก ผลซีกรูปไข่ สีน้ำตาล เป็นผลคู่มีขนาดความยาวประมาณ 3-4 มิลลิเมตร เปลือกผลแข็งภายในมีเมล็ดขนาดเล็กสีดำ อยู่ตามช่องช่องละ 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ใบนำมาโขลกนำมาพอกฝีที่ผิวหนัง ช่วยลดอาการบวมได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 065

วงศ์ที่ 9 Capparaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Crateva religiosa* G.Forst.

ชื่อท้องถิ่น : กำม

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ขนาดความสูงประมาณ 10-20 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3 ใบ แผ่นใบรูปไข่ ขนาดความยาว 10 เซนติเมตร กว้าง 6 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ที่บริเวณปลายกิ่งและตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 3-7 เซนติเมตร ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปรี กลีบดอกสีขาวอมเขียวแล้วค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีเหลือง กลีบดอกมี 4 กลีบแยกกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เกสรเพศเมียมี 1 อันค่อนข้างยาว รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ ลักษณะเป็นทรงกลม ผลอ่อนมีสีเขียว พอสุกมีสีน้ำตาลแดง ภายในมีเมล็ดรูปไต ขนาดความยาว 6 มิลลิเมตร กว้าง 2 มิลลิเมตร มีหลายเมล็ด ผิวเรียบ

การใช้ประโยชน์ : ใบอ่อนและดอกของกลุ่มนำมาทำเป็นผักดองรับประทานกับน้ำพริก เป็นไม้ยืนต้นใช้ทำไม้ใช้สอยเช่น ไม้วงกบประตู หน้าต่าง ไม้ปูพื้นบ้านเรือน

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 012

วงศ์ที่ 10 Celastraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia chinensis* L.

ชื่อท้องถิ่น : ตะไค้

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้พุ่มรอเลื้อยเนื้อแข็ง

ใบ : ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม สลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปรีหรือรูปไข่ มีความยาวประมาณ 4-9 เซนติเมตรและกว้างประมาณ 2-4 เซนติเมตร ก้านใบยาวประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร ปลายใบมน

หรือแหลม โคนใบรูปลิ้ม ขอบใบหยักห่างๆ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเรียบ เป็นมัน สีเขียวเข้ม

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ที่บริเวณปลายกิ่งและตามซอกใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็กสีเขียวแกมเหลือง มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกมีลักษณะรูปรี ปลายกลีบดอกมน มีเกสรเพศผู้ 3 อัน ก้านเกสรเพศผู้สั้น เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ ลักษณะเป็นทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-2 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียวผิวเกลี้ยง พอสุกมีสีแดงอมส้ม สามารถรับประทานได้

การใช้ประโยชน์ : ลำต้นนำไปต้มเป็นยาบำรุงเลือด ช่วยเจริญอาหารและขับลม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 075

วงศ์ที่ 11 Clusiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cratoxylum formosum* (Jacq.) Benth. & Hook. f. ex Dyer subsp. *formosum*

ชื่อท้องถิ่น : ดี้วขาว ผักดี้ว

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ขนาดความสูงประมาณ 5-15 เมตร มีน้ำยางสีเหลือง

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน ขนาดความยาว 10 เซนติเมตร กว้าง 3 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบเรียว ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง ใบอ่อนมีสีชมพูแกมแดง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกตามกิ่ง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีเขียวอมแดง ปลายกลีบแยก โคนกลีบเชื่อมกัน ดอกย่อย กลีบดอกสีขาวอมชมพู กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกแยกกัน เป็นดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มีจำนวนมากสีเหลือง ก้านเกสรเชื่อมติดกัน เกสรเพศเมียมี 3 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นรูปไข่ ผิวเรียบ ผลอ่อนมีสีเขียว ผลแก่มีสีน้ำตาลแดง แตกออกเป็น 3 แฉก เมล็ดมีสีน้ำตาล

การใช้ประโยชน์ : ยอดอ่อนมีรสเปรี้ยว เป็นผักเคียงรับประทานกับน้ำพริกหรือใส่ในแกงทำให้มีรสเปรี้ยว

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 007

วงศ์ที่ 12 Connaraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ellipanthus tomentosus* Kurz

ชื่อท้องถิ่น : ตานกกด

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 2-10 เมตร

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปหอก ยาวประมาณ 5-15 เซนติเมตร กว้าง 3-8 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาเหมือนกระดาษ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นสีน้ำตาล

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกตามซอกใบ ก้านช่อดอกสั้น กลีบเลี้ยง 5 กลีบรูปไข่ กลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวหรือครีม กลีบดอกแยกกัน ดอกสมบูรณ์เพศ มีเกสรเพศผู้ 10 อัน เป็นเกสรเพศผู้ที่สืบพันธุ์ได้ 5 อัน เชื่อมกันเป็นหลอด ด้านในมีขนสั้นหนานุ่ม เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียปลายแยกเป็น 2 แฉก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตกแนวเดียว ผิวมีขนละเอียด ผลรูปรีแกมไข่ขนาด ยาว 2-4 เซนติเมตร กว้าง 1-2 เซนติเมตร ก้านผลสั้น มีเมล็ดสีดำรูปไข่ โคนเมล็ดมีเยื่อสีส้มแดง

การใช้ประโยชน์ : แก่นและเนื้อไม้ต้มแก้โรคประดงปวดเมื่อย ขับปัสสาวะ บำรุงร่างกาย

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 070

วงศ์ที่ 13 Dioscoreaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dioscorea filiformis* Blume

ชื่อท้องถิ่น : มันนก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้เถาเลื้อย ขนาดความยาวประมาณ 7-15 เมตร เถาเลื้อยพันไปด้านขวา มีหัวใต้ดินลักษณะเรียวยาวแคบ ผิวเรียบไม่มีหนาม ฟังลึกในแนวตั้ง

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบรูปหอก ยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาเหมือนกระดาษ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ผิวใบด้านล่างมีสีเขียวอ่อน มีเส้นใบ 3-7 เส้น มีเกล็ดหุ้มยอดยาวประมาณ 0.3-0.5 มิลลิเมตร กว้าง 0.3-0.4 มิลลิเมตร รูปไข่ปลายสั้นเรียวยาวแหลม

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อเชิงลดออกตามซอกใบ ดอกเพศผู้แยกต้นกับดอกเพศเมีย ดอกเพศผู้มีก้านช่อดอกยาว 5-10 เซนติเมตร ออกตามซอกใบ 2-4 ช่อ มีกลีบดอก 2 ชั้น เกสรเพศผู้ 6 อันติดที่บริเวณฐานของดอก ดอกเพศเมียออกบริเวณซอกใบ เป็นช่อเชิงลดหรือช่อ

ประกอบ มีกลีบดอก 2 ชั้น ได้แก่กลีบดอกชั้นนอกและกลีบดอกชั้นใน กลีบดอกชั้นนอกปลายแหลม รูปไข่กว้าง กลีบดอกชั้นใน รูปไข่กว้างปลายมน รั้งไข่อังกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก ผลแบบผลเดี่ยว มีปีกโค้ง แบ่งเป็น 3 แฉก เมล็ดลักษณะกลมแบน มีปีกบาง ๆ

การใช้ประโยชน์ : มีรากสะสมอาหารนำไปต้มหรือหนึ่งเพื่อรับประทานสุก

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 043

วงศ์ที่ 14 Dipterocarpaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dipterocarpus intricatus* Dyer

ชื่อท้องถิ่น : สะแบง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ขนาดความสูงประมาณ 20-30 เมตร

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ ขนาดความยาว 13-25 เซนติเมตร กว้าง 11-19 เซนติเมตรปลายใบแหลมหรือมน และโคนใบหยักลึกเป็นรูปหัวใจและสอบไปทางปลายใบ ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบทั้งด้านบนและด้านล่างสากมีขนเป็นกระจุก

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อแยกแขนง ตามซอกใบและตามปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกสีชมพู ปลายแยกเป็น 5 แฉกบิดเวียนเป็นรูปกังหัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก อับเรณูสีเหลือง เกสรเพศเมียแบบประกอบ รั้งไข่อังกลีบเหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก ลักษณะเป็นรูปค่อนข้างกลม มีปีกสีแดงสด ยาว 2 ปีกและสั้น 3 ปีก

การใช้ประโยชน์ : เป็นไม้เนื้อแข็งที่สามารถนำมาทำเป็นไม้แปรรูปเพื่อใช้งานในด้านต่างๆ เช่น ไม้เครื่องเรือน เฟอร์นิเจอร์ วงกบประตูหน้าต่าง และยางชันใช้เป็นเชื้อจุดไฟได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 044

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Shorea obtusa* Wall. ex Blume

ชื่อท้องถิ่น : จิก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ขนาดความสูงประมาณ 10-25 เมตร

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาด ความยาว 15-19 เซนติเมตร กว้าง 9-11 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน และโคนใบมน ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย

เนื้อใบนาคลายแผ่นหนัง ผิวใบทั้งด้านบนบนสากและด้านล่างมีขนสั้นตามเส้นใบ ใบอ่อนสีน้ำตาลแกมแดงมีขนประปราย

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ตามปลายกิ่ง ก้านดอกย่อยมีขนสั้นๆ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงสีเขียว 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวนวล ช้อนทับและเวียนกัน ปลายกลีบแยกโคนกลีบเชื่อมกัน เป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มีจำนวนมากขนาดเล็ก ก้านเกสรเชื่อมติดกัน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก มีรูปกลมหรือรี ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 เซนติเมตร มีปีกสั้น 2 ปีก ยาวประมาณ 2-3 เซนติเมตร และปีกยาว 3 ปีก ยาวประมาณ 4-5 เซนติเมตร

การใช้ประโยชน์ : เป็นไม้เนื้อแข็งนำไปทำเป็นไม้แปรรูปเพื่อใช้งานในด้านต่าง ๆ เช่น ไม้เครื่องเรือน เฟอร์นิเจอร์ วงกบประตูหน้าต่าง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 014

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Shorea siamensis* var. *tomentosa* (Craib) T.Smitinand

ชื่อท้องถิ่น : ฮัง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ขนาดความสูงประมาณ 10-25 เมตร

ใบ : เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบรูปขอบขนาน ขนาดความยาว 10-20 เซนติเมตร กว้าง 7-12 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบหยักเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบนาคลายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนบนสากผิวใบด้านล่างมีขนประปราย ใบแก่มีสีแดงถึงสีน้ำตาลเข้ม

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ตามซอกใบและที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่แกมรูปหอก กลีบดอกมี 5 กลีบบิดเวียนกัน โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย เป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มีจำนวน 15 อัน อับเรณูสีเหลือง เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก ลักษณะเป็นรูปไข่ มีปีกยาวรูปใบพาย ยาว 3 ปีกและสั้น 2 ปีก

การใช้ประโยชน์ : เป็นไม้เนื้อแข็งนำไปทำบ้านที่อยู่อาศัย เฟอร์นิเจอร์และไม้แปรรูป

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 010

วงศ์ที่ 15 Ebenaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Diospyros rhodocalyx* Kurz

ชื่อท้องถิ่น : โโก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ขนาดความสูงประมาณ 7-15 เมตร

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ มีก้านใบสั้น แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปรี ยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร กว้าง 3-7 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันผิวใบด้านล่างมีสีเขียวอ่อน

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกแยกเพศแยกต้น ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อกระจุกสั้นๆ ตามซอกใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปประฆังมีขนนุ่ม กลีบดอกสีขาวมี 4 กลีบ เชื่อมต่อกันเป็นหลอดดอก ปลายแยกเป็นแฉกสั้นๆ มีเกสรเพศผู้ 14-16 อัน ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยว ออกดอกตามซอกใบ กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบมีขนาดใหญ่กว่าดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน 8-10 อัน เกสรเพศเมียรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ ผลเดี่ยว ลักษณะทรงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-3.0 เซนติเมตร มีกลีบรองดอกติดอยู่ที่ขั้วผล 4 กลีบ ผลอ่อนมีขนอ่อนสีน้ำตาลแดงคลุมทั้งผล มีสีเขียว ผลแก่สีส้ม ผิวมัน เมล็ดรูปรีแบน สีน้ำตาล

การใช้ประโยชน์ : นำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ตกแต่งกิ่งให้สวยงามได้และผลนำไปทำเป็นสีย้อม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 011

วงศ์ที่ 16 Erythroxylaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Erythroxylum cambodianum* Pierre

ชื่อท้องถิ่น : หุ่นไห้

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กขนาดความ สูง 1-7 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กลับ ขนาดความยาว 5-10 เซนติเมตร กว้าง 2.0-5.5 เซนติเมตร ปลายมนหรือเว้าตื้น ขอบเรียบ โคนใบรูปลิ้ม เนื้อใบหนาคล้ายหนัง ผิวใบด้านบนเรียบเป็นมัน ผิวใบด้านล่างเรียบเกลี้ยง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก 3-5 ดอก ตามซอกใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบแยกกัน สีขาวแกมเขียวอ่อน รูปรีขนาดยาว 2-4 มิลลิเมตร กว้าง 1.5-2.0

มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 10 อันยาวไม่เท่ากัน เชื่อมกันเป็นหลอด ยาว 5 อัน สั้น 5 อัน เกสรเพศเมีย รั้ง
ไขเหนียววงกลีบ

ผล : ผลแบบมีเนื้อ ทรงรีโค้ง ยาว 7-10 มิลลิเมตร กว้าง 2-5 มิลลิเมตร มีพูตามยาว 3 พู ผล
อ่อนสีเขียว ผลสุกสีแดงหรือเหลืองผิวมัน เมล็ดแบนโค้งขนาด ยาว 6-8 มิลลิเมตร กว้าง 1-3
มิลลิเมตร

การใช้ประโยชน์ : รากเป็นส่วนผสมของยาขับปัสสาวะและรักษานิวไนด์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 045

วงศ์ที่ 17 Euphorbiaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Antidesma ghaesembilla* Gaertn.

ชื่อท้องถิ่น : เมาน้อย

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : เป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 15 เมตร เปลือกต้นสีเทาแตกเป็น
สะเก็ดเล็ก ๆ กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาล

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ มีหูใบรูปลิ้มแคบ แผ่นใบรูปขอบขนาน ยาว 4-6 เซนติเมตร
กว้าง 3-5 เซนติเมตร ปลายใบมนหรือมีติ่งแหลมเล็กน้อย โคนใบมนหรือเว้าตื้น เนื้อใบหนาคล้าย
กระดาษ ผิวใบทั้งด้านบนและด้านล่างเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ออกดอกตามปลายกิ่งและตามซอกใบ เป็นดอกแยก
เพศต่างต้นกัน ดอกย่อยมีขนาดเล็ก ดอกเพศผู้มีช่อดอกยาวประมาณ 4-6 เซนติเมตร แกนช่อดอกขน
สั้นนุ่มสีน้ำตาล มีใบประดับรูปหอก มีกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมปลายแยกกัน 4-6 กลีบ ไม่มีกลีบดอก มี
เกสรเพศผู้ 4-6 อัน ก้านชูอับเรณูสีขาว เกสรเพศเมียเป็นหมันปลายเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉก
ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมปลายแยกกัน 4-6 กลีบ รั้งไขเหนียววงกลีบรูปไข่

ผล : ผลมีเนื้อ รูปทรงกลมขนาดเล็กเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4 มิลลิเมตร ผลอ่อนสีเขียว
แกมเขียว ผลแก่สีม่วงเข้มถึงดำ รสเปรี้ยวรับประทานได้

การใช้ประโยชน์ : ผลสุกมีรสเปรี้ยวรับประทานได้ แก้อาการคอแห้งกระหายน้ำและเป็นยาระบาย

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 050

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Euphorbia hirta* L.

ชื่อท้องถิ่น : น้ำนมราชสีห์ หญ้าหลังอิง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : เป็นพืชล้มลุกขนาดเล็ก มีอายุเพียงปีเดียว

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหอกแกมรูปรี ขนาดความยาว 1-3 เซนติเมตร กว้าง 1.0-2.5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบหยักฟันเลื่อย เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างมีขนสีน้ำตาลอมเหลืองประปราย

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 5-16 มิลลิเมตร วงใบประดับรูปไข่สีเขียวยาว 0.7-0.8 มิลลิเมตร ช่อดอกมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ไม่มีกลีบดอกและกลีบเลี้ยง ดอกย่อยอัดแน่นแบบช่อกระจุกซ้อน ดอกเป็นสีเขียวปนสีม่วงแดง มีต่อม 4 ต่อม ดอกเพศผู้มีหลายดอกอยู่ด้านข้าง เกสรเพศผู้ลดรูป 1 อัน ดอกเพศเมียมี 1 ดอก รั้งไขเหนียว กลีบ

ผล : ผลแห้งแตก เป็นทรงกลมแกมสามเหลี่ยม มี 3 พู ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร มีขนสั้นนุ่ม แตกตามรอยแยก 3 รอย แต่ละพูมี 1 เมล็ด ลักษณะเมล็ดมีขนาดเล็กผิวเรียบ สีน้ำตาลอมแดง

การใช้ประโยชน์ : ทั้งต้นใช้ต้มกินเป็นยาบำรุงกำลัง และใช้ต้มน้ำอาบรักษาโรคตามขมอยในเด็ก

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 045

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Jatropha gossypifolia* L.

ชื่อท้องถิ่น : เยา

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบลักษณะคล้ายใบฝ่ามือ ยาว 10-15 เซนติเมตร กว้าง 8-10 เซนติเมตร ปลายใบมี 3-5 แฉก ลักษณะแหลม โคนใบรูปลิ่ม ขอบใบหยักลึก 3-5 แฉกมีขนที่บริเวณปลายขนมีต่อมเล็ก ๆ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ก้านใบสีแดง ยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร เส้นใบมีสีแดง ใบอ่อนสีม่วงอมแดง ใบแก่สีเขียวอมแดง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อดอกแบบช่อรูปไข่ ที่ปลายกิ่งและซอกใบ เป็นดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่บนต้นเดียวกัน ซึ่งแต่ละช่อดอกจะมีดอกเพศเมีย 1 ดอก มีใบประดับรูปไข่ปลายแหลม ยาวประมาณ 1.0-1.3 มิลลิเมตร ดอกเพศผู้ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5-8 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงรูปไข่ ปลายแหลม กลีบดอกรูปไข่กว้าง ปลายมนเกลี้ยง กลีบดอกสีแดงหรือสีม่วงแดง เกสรเพศผู้ 8 อัน ก้านชูอับเรณู 5 อันอยู่ด้านบนต่ำกว่าอีก 3 อันอยู่ด้านล่าง ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีขนาดใหญ่เป็นสองเท่าของดอกเพศผู้ ลักษณะเป็นแฉก 5 พู ปลา

เกสรเพศเมียตั้งตรงอยู่รวมกันเป็นกระจุกและแยกเป็นสองแฉก รังไข่มีขนหนาแน่นโดยเฉพาะส่วนปลาย รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแก่แล้วแตก เป็นพู่ รูปทรงเกือบกลม ผิวเกลี้ยง แตกตามตะเข็บและบางส่วนแตกตามพู่ ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลแก่สีเขียว เมล็ดแบน รูปไข่

การใช้ประโยชน์ : รากและลำต้นแช่น้ำอาบรักษาโรคตานขโมยในเด็ก

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 045

ง) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Trigonostemon reidioides* (Kurz) Craib

ชื่อท้องถิ่น : นางแขง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม สูง 1 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ยาว 5-10 เซนติเมตร กว้าง 1.0-1.5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างมีขนนุ่มทั้งสองด้าน

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ออกดอกที่ปลายกิ่งและซอกใบ ก้านดอกย่อยยาว 1-2 เซนติเมตร ดอกแยกเพศอยู่ต้นเดียวกัน ดอกเพศผู้มีจำนวนมากว่าอยู่ที่โคนช่อดอก มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 6 อันเชื่อมติดกันเป็นอันเดียว ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว ลักษณะตุ่ม รูปไข่ มีขนที่จางรองดอก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแก่แล้วแตก เป็นพู่ 3 พู่ รูปทรงเกือบกลม ผิวมีขนนุ่ม มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร ภายในผลมีเมล็ดลักษณะค่อนข้างกลม ความยาวประมาณ 5-6 มิลลิเมตร ผิวเรียบ

การใช้ประโยชน์ : รากฝนทาบริเวณที่มีแมลงมีพิษกัดต่อยช่วยบรรเทาอาการปวดและช่วยถอนพิษได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 079

วงศ์ที่ 18 Fabaceae

จำแนกออกเป็น 3 วงศ์ย่อย คือวงศ์ย่อย Caesalpinioideae วงศ์ย่อย Mimosoideae และวงศ์ย่อย Papilionoideae รายละเอียด ชนิดในวงศ์ย่อยที่พบ มีดังนี้

วงศ์ย่อย Caesalpinioideae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cassia fistula* L.

ชื่อท้องถิ่น : คุณ

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 8-15 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว การเรียงตัวของใบบนกิ่งมีลักษณะสลับ ใบย่อยออกเรียงตรงข้าม 5-8 คู่ แผ่นใบรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ออกดอกตามซอกใบหรือตามกิ่ง มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีเขียว ด้านนอกกลีบ มีขนปกคลุม และกลีบดอก 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกมีสีเหลือง ดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้มี 10 อัน ขนาดไม่เท่ากัน ยาว 3 อัน สั้น 4 อัน และลดรูป 3 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รั้งไข่เหนียวกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก ลักษณะเป็นฝักทรงกระบอก ผลสดฝักสีเขียว ฝักแก่สีดำ เมื่อฝักแก่จะหลุดร่วงและหัก มีเมล็ดภายในฝักมาก

การใช้ประโยชน์ : แก่นช่วยรักษาอาการปวดฟันจึงนิยมนำมาเคี้ยวหมาก เป็นไม้ใช้สอยทำเสา ต่อกันจับมีดพร้าวได้ ปลูกเป็นไม้ประดับตามบ้านเรือนหรือตามถนนและเป็นไม้มงคลตามความเชื่อใช้ทำเป็นเสาหลักบ้านหลักเมือง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 034

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna siamea* (Lam.) Irwin & Barneby

ชื่อท้องถิ่น : ขี้เหล็ก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 8-15 เมตร

ใบ: เป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ก้านใบย่อยออกเรียงตรงข้าม แผ่นใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบมน โคนใบมน ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแบบช่อเชิงหลั่น ที่ปลายยอด มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบและกลีบดอก 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกมีสีเหลือง เกสรเพศผู้มี 10 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รั้งไข่เหนียวกลีบ

ผล: ผลแบบฝักถั่ว ลักษณะเป็นฝักแบน ฝักสดมีสีเขียว เมื่อฝักแก่จะมีสีน้ำตาล มีเมล็ด 20-30 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : เป็นพืชอาหาร ยอดนำมาต้มให้สุกประมาณ 2-3 น้ำและนำมาประกอบอาหาร สรรพคุณทางยาเป็นยาระบายอ่อนๆ ปลูกประดับตามถนนเพื่อให้ร่มเงา ใช้ทำพินเผาถ่านให้ความร้อนสูงและเป็นไม้ใช้สอยใช้ทำเสาหรือไม้เครื่องเรือนได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 003

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Peltophorum dasyrhachis* (Miq.) Kurz

ชื่อท้องถิ่น : อะราง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 8-15 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น ก้านใบย่อยออกเรียงตรงข้าม แผ่นใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกที่ปลายยอดและตามซอกใบ ออกดอกย่อยจำนวนมาก เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบแยกกันกลีบดอกสีเหลือง เกสรเพศผู้มี 10 อัน เกสรเพศเมีย 1 อันรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแบบแห้งไม่แตก ลักษณะเป็นฝักแบน ปลายฝักมีลักษณะเป็นติ่งแหลม เปลือกฝักสีน้ำตาล เมื่อผลแก่จะมีสีดำ มีเมล็ด 4-7 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : เปลือกต้นนำมาทำเป็นสีย้อมได้และไม่สามารถนำมาเสกบเป็นไม้ใช้สอย ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ หรือไม้เครื่องเรือนเช่นวงกบประตูหรือหน้าต่าง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 053

ง) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sindora siamensis* Teijsm. ex Miq.

ชื่อท้องถิ่น : เต้ มะเต้ เต้หนาม

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 10 - 25 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้าม มี 3-4 คู่ แผ่นใบย่อยรูปรี ยาว 6-15 เซนติเมตร กว้าง 3-8 เซนติเมตร ปลายใบมนแกมหยักเว้าตื้นๆ โคนใบแหลมหรือมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างใบมีขนสั้น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจະ ออกดอกตามซอกใบหรือตามปลายยอด ช่อดอกยาว 10-25 เซนติเมตร มีขนสั้นสีน้ำตาล ก้านดอกย่อยยาว 0.2-0.5 เซนติเมตร ดอกย่อยมีสีเหลืองแกมแดง กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ รูปเรือ 1 กลีบและรูปใบหอก 1 กลีบ กลีบดอกมี 1 กลีบมีสีเหลืองอมแดง ปลายกลีบมีหนามขนาดเล็ก เกสรเพศผู้มี 10 อัน มี 2 อันที่มีขนาดใหญ่ เกสรเพศเมียมี 1 อัน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก ลักษณะเป็นฝักแบนเกือบกลม ฝักแก่สีดำ ผิวฝักมีหนามแหลมแข็ง เมล็ดสีดำ ขั้วเมล็ดมีเยื่อหุ้มหนาสีขาว

การใช้ประโยชน์ : เป็นไม้เนื้อแข็งใช้ทำเป็นไม้ใช้สอย ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ หรือไม้เครื่องเรือน มีความแข็งแรงทนทานและนำมาใช้ทำฟืนเผาถ่านให้ความร้อนสูง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 033

จ) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tamarindus indica* L.

ชื่อท้องถิ่น : มะขาม

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นความสูง 20-25 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียวปลายคู่ยาว ใบย่อยเรียงตรงข้ามเป็นคู่ ๆ ขนาดเล็ก กว้าง 2-5 มิลลิเมตร ยาว 1-2 เซนติเมตร ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบน และผิวใบด้านล่างเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจະ ออกดอกตามลำต้นหรือตามปลายกิ่ง ก้านและก้านดอกมีสีเขียวแกมเหลือง กลีบเลี้ยงสีแดง 5 กลีบ กลีบดอกรูปไข่ 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองและมีจุดประสีแดง เกสรเพศผู้มี 10 อัน เป็นเกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ 3 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อันลักษณะโค้งเล็กน้อย มีขน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ฝักแบบถั่ว ผลอ่อนสีเขียวเทา ลักษณะโค้ง กว้าง 1.0-1.5 เซนติเมตร ยาว 5-15 เซนติเมตร เมื่อฝักแก่เปลือกนอกเปราะมีสีน้ำตาล เนื้อในกลายเป็นสีน้ำตาลหุ้มเมล็ด เนื้อมีรสเปรี้ยว มีเมล็ด 3-12 เมล็ด เมล็ดแก่จะแบนเป็นมัน และมีสีน้ำตาล

การใช้ประโยชน์ : ผลและยอดอ่อนมีรสเปรี้ยวรับประทานได้หรือนำไปประกอบอาหารได้เป็นยาระบาย เมล็ดมะขามคั่วรับประทานถ่ายพยาธิ นิยมนำไม้มะขามทำเชิง เเผาถ่านและทำฟืน

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 054

วงศ์ย่อย Mimosoideae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acacia auriculiformis* A. Cunn. ex Benth.

ชื่อท้องถิ่น : กระถินณรงค์

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 10-20 เมตร

ใบ: เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เมื่อยังเป็นต้นกล้าอยู่ เมื่อโตขึ้นจะเหลือเพียงก้านใบ เปลี่ยนแผ่ขยายคล้ายใบ การเรียงตัวของแผ่นก้านใบบนกิ่งมีลักษณะเรียงเวียนสลับรูปทรงโค้งงอ เป็นรูปพระจันทร์เสี้ยว ขอบใบเรียบ ผิวก้านใบเกลี้ยง เนื้อก้านใบหนาคล้ายหนัง ผิวก้านใบทั้งสองด้านเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อ แบบช่อเชิงลด มีกลิ่นอ่อนๆ ออกดอกตามซอกใบหรือตามกิ่ง ดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกมีสีเหลือง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก ลักษณะเป็นฝักแบน สีเขียวม้วนบิดงอ ฝักแก่สีน้ำตาล มีเส้นใยสีเหลืองติดเมล็ด เมล็ดมีสีน้ำตาลดำเป็นมัน หนึ่งฝัก มี 6-12 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : นิยมเผาถ่านและทำฟืน ถ้ามีขนาดใหญ่สามารถแปรรูปทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ เช่น เก้าอี้ โต๊ะ หรือนำไปแปรรูปเป็นไม้ปูพื้น ไม้ฝาผนังได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 004

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Leucaena leucocephala* (Lam.) de Wit

ชื่อท้องถิ่น : กระเสด

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดเล็กความสูง 2-6 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้นปลายคูยาว มีใบประดับที่ร่วงง่ายรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็กมีขนสั้นนุ่ม ก้านใบมีต่อมสีดำอยู่ด้านล่างของใบย่อยเรียงตรงข้ามเป็นคู่ 5 คู่ ขนาดใบย่อยมีขนาดยาว 7-10 มิลลิเมตร กว้าง 1.5-3.0 มิลลิเมตร ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบมีขน เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเรียบ ผิวใบด้านล่างนวล

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแน่น มีก้าน รูปทรงกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ออกดอกตามปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 2-4 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงกับกลีบดอกเชื่อมติดกัน กลีบดอกรูปหอกกลับ เกสรเพศผู้มี 10 อัน ยาวประมาณ 7 มิลลิเมตร ยอดเกสรเพศเมียรูปถ้วย มีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : แห้งแล้วแตก ผลเป็นฝักตรงออกเป็นช่อ รูปแถบ แบน ผลอ่อนสีเขียว กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร เมื่อฝักแก่เปลือกนอกมีสีน้ำตาลเข้ม มีจะงอยแหลมที่ปลาย มีเมล็ด 6-25 เมล็ด เมล็ดอ่อนสีเขียว เมล็ดแก่สีน้ำตาล เป็นมันวาว รูปไข่แกมรูปขอบขนาน แบน ยาวประมาณ 6 มิลลิเมตร

การใช้ประโยชน์ : ยอดอ่อนและฝักสามารถรับประทานได้โดยจะรับประทานกับน้ำพริก หรือสับตำไม้กระเสดนำมาทำเป็นตำจอบ เสียม หรือนำมาทำพินเผาถ่านได้ และใบนำมาเป็นอาหารของสัตว์ได้
ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 061

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mimosa pudica* L.

ชื่อท้องถิ่น : ไมยราบ

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก สูงได้ถึง 1 เมตร มีหนามตามลำต้นและข้อ ทุใบรูปใบหอก

ใบ : ใบประกอบแบบนิ้วมือ 2 คู่ ใบประกอบย่อยเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ยาว 3-8 เซนติเมตร มีใบย่อยขนาดเล็ก 12-25 คู่ ใบย่อยรูปแถบแกมรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบมีขนครุย ผิวใบด้านบนเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ใบมีปฏิกิริยาไวต่อการสัมผัส มีขนหยากตามลำต้น กิ่ง แกนก้านใบ

ช่อดอก/ดอก : ดอกเป็นช่อกระจุกแน่น เส้นผ่านศูนย์กลางยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ออกดอกตามซอกใบ ก้านดอกยาว 2.4-4.0 เซนติเมตร ดอกย่อยขนาดเล็กไร้ก้าน รูปประฆังแคบ ยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร กลีบดอกมนกลมสีชมพู ยาว 0.5-0.8 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มี 4 อัน เกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียมีขนาดเล็ก รังไข่ รังไข่เกลี้ยงไร้ก้านหรือเกือบไร้ก้าน

ผล : แห้งแล้วแตก แบบฝักถั่วลักษณะแบน รูปขอบขนาน ยาว 1-2 เซนติเมตร กว้าง 0.5 เซนติเมตร ขอบมีขนแข็ง 1 ฝักมีเมล็ด 3-5 เมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลอ่อนรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.3 เซนติเมตร

การใช้ประโยชน์ : ทั้งต้นต้มน้ำอาบรักษาอาการลมพิษ

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 067

ง) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pithecellobium dulce* (Roxb.) Benth.

ชื่อท้องถิ่น : ขามแป้ ขามเรียง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดความสูงประมาณ 5-10 เมตร ที่ลำต้นมีหนาม

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้ามด้านละ 2 ใบ ก้านใบหลักยาว 1-3 เซนติเมตร หูใบมีลักษณะเป็นหนามแหลม ใบย่อยรูปไข่เบี้ยว ยาว 1-3 เซนติเมตร กว้าง 1-2 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง ออกดอกตามซอกใบหรือตามปลายกิ่ง ก้านช่อดอกย่อยยาว 1-2 เซนติเมตร ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศรวมกัน 10-17 ดอก ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ ปลายแยก 5 แฉก เกสรเพศผู้มีจำนวนมากแผ่กระจายออกเมื่อดอกบาน ก้านชูอับเรณูมีสีขาว เชื่อมกันเป็นหลอดติดที่บริเวณฐาน เกสรเพศเมียมี 1 อัน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลเป็นฝักยาวโค้งงอ ลักษณะเป็นฝัก ฝักค่อนข้างแบนถึงทรงกระบอก มีรอยคอดตามจำนวนเมล็ด ฝักอ่อนมีสีเขียว ฝักแก่มีสีชมพูหรือแดง เมล็ดมีลักษณะแบนค่อนข้างกลม สีดำ เป็นมัน ขนาด 0.5 เซนติเมตร

การใช้ประโยชน์ : ฝักรับประทานได้และไม่นำมาทำฟืนหรือเผาถ่านได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 078

จ) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Samanea saman* (Jacq.) Merr.

ชื่อท้องถิ่น : ฉำฉา

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูง 15-20 เมตร เรือนยอดแผ่เป็นพุ่มกว้าง เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกตามยาว ขรุขระไม่เป็นระเบียบ

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ก้านใบยาว 25-40 เซนติเมตร คู่ใบย่อยเรียงตรงข้าม มี 2-10 คู่ ใบย่อยรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ยาว 2-5 เซนติเมตร กว้าง 1-2 มิลลิเมตร ปลายใบแหลม โคนใบบิดเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเกลี้ยงเป็นมัน ผิวใบด้านล่างใบมีขนสั้นนุ่มปกคลุม

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อเชิงหลั่น ออกดอกตามซอกใบหรือตามปลายยอด ช่อดอกยาว 10-12 เซนติเมตร ก้านช่อดอกย่อยยาว 4-5 เซนติเมตร ดอกย่อยทรงกลม มีกลีบเลี้ยง 8 กลีบ กลีบดอก โคนเชื่อมติดเป็นรูปถ้วยสีเขียวปลายแยก 5 แฉกเป็นรูปแตร เกสรเพศผู้มีจำนวนมากมีสีชมพู เกสรเพศเมียมี 1 อัน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแก่ไม่แตก ลักษณะเป็นฝักรูปขอบขนาน ฝักอ่อนมีสีเขียว ฝักแก่สีดำ เมล็ด 15-25 เมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลดำยาว 0.5- 0.8 เซนติเมตร

การใช้ประโยชน์ : ปลูกประดับและเป็นต้นไม้ที่ให้ร่มเงาจึงนิยมปลูกในสถานที่ราชการต่างๆ เป็นไม้เนื้อแข็งที่มีลวดลายสวยงามสามารถนำไปแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์ ไม้เครื่องเรือน หรือไม้สำหรับปูพื้นได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 027

ฉ) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Xylia xylocarpa* (Roxb.) W. Theob. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I. C. Nielsen

ชื่อท้องถิ่น : แดง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลัดใบ ความสูง 15-30 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ปลายคู่ เรียงเวียน ใบประกอบย่อยมี 1 คู่ มีต่อมระหว่างซอกช่อย่อย มีใบย่อย 3-6 คู่ เรียงตรงข้าม ใบย่อยมีหูใบรูปเส้นด้าย ยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ใบย่อยรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 4-9 เซนติเมตร ยาว 7-20 เซนติเมตร ใบรูปไข่แกมรูปรี ปลายใบแหลมโคนใบมน ขอบเรียบ มีขนสั้นประปราย ถึงหนาแน่น เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นหนาแน่น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแน่น ทรงกลม ก้านช่อดอก ยาว 2-10 เซนติเมตร มีใบประดับรูปช้อน มีกลีบเลี้ยงเป็นหลอด ยาวประมาณ 3-4 มิลลิเมตรปลายแยกเป็น 5 แฉก มีขนสีเหลืองปกคลุม มีกลีบดอก 5 กลีบติดกันที่ฐานรูปขอบขนาน เกสรตัวผู้มี 10 อันแยกกัน ยาว 6-12 มิลลิเมตร เกสรเพศเมียรังไข่เหนือวงกลีบมีขนสั้นหนาแน่น

ผล : แห้งแล้วแตก เป็นฝักแบน แข็งและหนาซั้วผลสอบเรียว ปลายผลเรียวและโค้งงอ กว้าง 3.5-5.0 เซนติเมตร ยาว 8-10 เซนติเมตร ฝักแก่สีน้ำตาลแตกตามแนวแบ่งออกเป็น 2 ซีก ฝักที่แตกแล้วมักจะบิดงอและม้วน มีเมล็ด 7-10 เมล็ด รูปรีแบนสีน้ำตาล

การใช้ประโยชน์ : เมล็ดข้างในฝักรับประทานได้ฝักสามารถนำไปทำพื้น เป็นไม้มีความแข็งแรงนิยมใช้ทำเครื่องเรือนอีกทั้งเนื้อไม้มีความสวยงามนำมาใช้ในงานแกะสลักได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 056

วงศ์ย่อย Papilionoideae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Abrus precatorius* L.

ชื่อท้องถิ่น : บักหล่ำตาแดง

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้เถาเลื้อย เนื้ออ่อนขนาดเล็ก เถากลมเล็กมีขนสีขาวยปกคลุม

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้าม มี 8-20 คู่ ใบย่อยรูปรีแกมขอบขนานยาว 5-20 มิลลิเมตร กว้าง 3-7 มิลลิเมตร มีหูใบ ปลายใบมนมีติ่งหนามขนาดเล็ก โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านหลังใบมีขนสั้น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ออกดอกตามซอกใบหรือตามปลายยอด ช่อดอกยาว 3-12 เซนติเมตร มีขนสั้น ก้านช่อดอกย่อยยาว 7-9 มิลลิเมตร ดอกย่อยกลีบเลี้ยงเป็นสีเขียวหรือสีม่วงอ่อนโคนเชื่อมติดกัน กลีบดอกมี 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกกลางจะใหญ่กว่ากลีบดอกช่วงบน ดอกรูปดอกถั่วกลีบกลางรูปไข่กลับ กลีบคู่ข้างรูปขอบขนาน กลีบดอกมีสีชมพูอมม่วง เกสรเพศผู้มี 9 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน เป็นรูปขอบขนานมีขนสั้นปกคลุม เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก ลักษณะเป็นฝักแบนปลายฝักมีติ่งหนามแหลม ฝักอ่อนมีสีเขียว ฝักแก่สีน้ำตาล เมื่อแก่แตกตามแนวยาว ภายในฝักมีเมล็ดอยู่ 3-6 เมล็ด รูปกลมรีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3-5 มิลลิเมตร เมล็ดสีแดงบริเวณหัวจะมีแถบสีดำ ผิวเรียบ เงามัน

การใช้ประโยชน์ : ใบมีความหวานต้มดื่มแก้ไอ แก้เจ็บคอไม่มีความเป็นพิษ เมล็ดใช้เป็นยาฆ่าแมลง ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 046

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Butea monosperma* (Lam.) Taub.

ชื่อท้องถิ่น : จาน ต้นจาน

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 10-20 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกแบบปลายคี่ เรียงเวียนสลับ มีหูใบและหูใบย่อย มี 3 ใบย่อย ใบย่อยบนสุดมีขนาดใหญ่กว่า 2 ใบคู่ล่าง ใบย่อยบนสุดแผ่นใบมนเกือบกลมแผ่นใบย่อยด้านข้างรูปไข่ เบี้ยว ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นนุ่ม

ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ออกดอกตามซอกใบหรือตามปลายยอด กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 4 กลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกสีส้ม เกสรเพศผู้มี 10 อัน อับเรณูมีขนาดเท่ากัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งไม่แตก ลักษณะเป็นฝักแบนคล้ายปีก ฝักแก่สีน้ำตาล 1 ผลมีเพียง 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ปลูกเป็นไม้ประดับ ไม้มงคล เชื่อว่าจะมีเงินมีทองมาก ใช้ในการแห่แหวดเข้าเมือง และเนื้อไม้ยังนำมาทำเป็นเครื่องเรือนและด้ามจับอุปกรณ์ทางการเกษตรได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 008

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Macroptilium lathyroides* (L.) Urb

ชื่อท้องถิ่น : ถั่วผี

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ล้มลุกขนาดความสูง 1.0-1.5 เมตร พืชฤดูเดียวมีขนสีน้ำตาลขึ้นตามลำต้นหนาแน่น

ใบ : เป็นใบประกอบ มี 3 ใบย่อย ใบย่อยที่อยู่ตรงกลางรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน อีกสองใบที่อยู่ด้านข้างรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขนาดความยาวใบที่อยู่ตรงกลาง 3-8 เซนติเมตร กว้าง 1-3 เซนติเมตร ใบคู่ด้านข้างยาว 4-6 เซนติเมตร กว้าง 1.0-2.5 เซนติเมตร โคนใบรูปป้อม ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนสั้นๆ ผิวใบด้านล่างมีขนปกคลุมหนาแน่น

ช่อดอก/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ออกดอกตามซอกใบ ช่อดอกยาว 10-13 เซนติเมตร วงกลีบเลี้ยงสีเขียวแกมสีแดงลักษณะเป็นหลอดรูปประฆัง กลีบสั้นรูปสามเหลี่ยม ดอกย่อยรูปดอกถั่ว ความยาว 1.5-3.0 เซนติเมตร กลีบดอกสีแดงเลือดหมู ดอกออกเป็นคู่บริเวณก้านช่อดอกรวม กลีบดอกมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 10 อัน อับเรณูมีขนาดเท่ากัน เกสรเพศเมียมี 1 อันรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : แห้งแล้วแตก ลักษณะเป็นฝักกลมเรียวยาวแคบมีความยาวประมาณ 4-6 เซนติเมตร ฝักอ่อนสีเขียวมีขนหนาแน่น ฝักแก่สีน้ำตาลแตกออกเป็นสองซีก เมล็ดสีดำขนาดเล็ก 1 ฝักจะมีเมล็ดประมาณ 6-10 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : เป็นพืชอาหารสัตว์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 077

ง) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phyllodium elegans* Desv.

ชื่อท้องถิ่น : เกล็ดตีนน้อย

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้พุ่มลำต้นสูง 1-2 เมตร มีขนสีน้ำตาลบริเวณลำต้น

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อย 3 ใบ มีหูใบ ใบย่อยกลางรูปไข่ ยาว 5-9 เซนติเมตร กว้าง 4-7 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบแหลม ขอบใบเรียบ ใบย่อยด้านข้างยาว 2-5 เซนติเมตร กว้าง 1.2-4.0 เซนติเมตร ผิวใบด้านบน และผิวใบด้านล่างมีขนสั้นนุ่มปกคลุม เนื้อใบ

คล้ายกระดาศ มีใบประดับลักษณะคล้ายเกล็ดปลา ประกบหุ้มไว้ 2 ใบ รูปเกือบกลม ปลายใบมนแกมเว้า ต้น โคนใบเบี้ยว เนื้อใบหนาคล้ายกระดาศ มีขนสั้นสีน้ำตาลทั้งสองด้าน

ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจจะ ออกดอกตามซอกใบหรือตามปลายยอด ก้านดอกย่อย 2-4 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว รูปประฆัง เชื่อมติดกันตรงโคน ปลายแยกเป็น 5 แฉก ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาว รูปดอกถั่ว กลีบกลางรูปไข่กลับ กลีบคู่ข้างรูปขอบขนาน กลีบคู่ล่างรูปขอบขนาน เกสรเพศผู้มี 10 อัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน มีขน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ฝักแบนยาว คอดเป็นข้อๆ 3-4 ข้อ คอดเว้าบริเวณสันด้านล่าง มีขน มี 1 เมล็ดต่อ 1 ข้อ เมล็ด รูปกลมรี ยาว 2.5 มิลลิเมตร กว้าง 1.5-2 มิลลิเมตร

การใช้ประโยชน์ : เป็นไม้มงคลหลังจากที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วนั้นต้องทำพิธีกรรมคือการไหว้ผู้ธำรงน้ำใบ ดอก และใบประดับที่มีลักษณะเหมือนรวงข้าวมาปักไว้หน้าผู้ธำรง

อย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 001

วงศ์ที่ 19 Irvingiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Irvingia malayana* Oliv. ex A. W. Benn.

ชื่อท้องถิ่น : หมากบก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบหรือผลัดใบช่วงสั้นๆขนาดความสูงประมาณ 10-30 เมตร

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ มีหูใบลักษณะเป็นรูปกรวยหุ้มยอดอ่อน ปลายแหลมโค้งคล้ายรูปดาบ แผ่นใบรูปหอกแกมรูปรี ยาวประมาณ 5-20 เซนติเมตร กว้าง 3-9 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาเหมือนแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างเกลี้ยงหรือมีขนประปราย

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจจะแบบช่อแยกแขนง ความยาว 5-13 เซนติเมตร ตามปลายกิ่งหรือตามซอกใบ มีใบประดับรูปไข่ปลายแหลม กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวอมสีเขียวหรือเหลืองอ่อน มี 5 กลีบหลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้ 10 อัน เกสรเพศเมีย มีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลสด ผนังชั้นในแข็ง รูปไข่หรือรูปรีกว้าง ยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร กว้าง 3-4 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียว ผลแก่มีสีเหลือง ภายในมีเนื้อแป็งสีขาวอัดแน่น สามารถรับประทานได้

การใช้ประโยชน์ : เนื้อในเมล็ดมีรสมัน นิยมนำไปคั่วรับประทานเป็นของว่าง ผลสุกของกระบกยังสามารถนำไปใช้เป็นอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ และไม้กระบกยังสามารถนำไปใช้ทำไม้แปรรูปเพื่อใช้ในงานก่อสร้างบ้านเรือน วงกบประตูหน้าต่าง รวมถึงเผาถ่าน ทำฟืนให้ความร้อนสูง

อย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 048

วงศ์ที่ 20 Lauraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Litsea glutinosa* (Lour.) C.B.Rob.

ชื่อท้องถิ่น : หมี่

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 5-13 เมตร เปลือกแตกเป็นร่องตื้นสีน้ำตาล

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูรีแกมไขกัปล้อออกใบมากเป็นกลุ่มบริเวณปลายกิ่ง ใบมีความยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร กว้าง 3-9 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือกลม โคนใบรูปลิ่ม ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาเหมือนแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนประปราย

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแบบช่อซี่ร่ม ตามปลายกิ่งหรือตามซอกใบ ดอกแยกเพศต่างต้นกัน ดอกเพศผู้มีดอกย่อยประมาณ 6-10 ดอก มีกลีบเลี้ยง 4 กลีบปลายมนมีขน ไม่มีกลีบดอก มีเกสรเพศผู้ 10-20 อัน เรียงซ้อนเป็นชั้น อับเรณูเป็นรูปรี เกสรเพศเมียเป็นหมันอยู่ตรงกลาง ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ แยกกัน กลีบดอกลดรูป เกสรเพศเมียเกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาว 1-2 มิลลิเมตร ไร่ไข่เหนียววงกลีบรูปรี

ผล : ผลมีเนื้อ ลักษณะทรงกลม ผิวมัน ผลอ่อนสีเขียว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5 เซนติเมตร ผลแก่มีสีม่วงถึงสีดำมีกลิ่นเหม็น ภายในผลมี 1 เมล็ด 1

การใช้ประโยชน์ : เปลือกต้นใช้ห้ามเลือด ใบตำพอกแผลเล็ก และใช้ขี้ทากลากเกลื้อน เนื้อไม้นำมาแปรรูปเป็นไม้ใช้สอยทำบ้านเรือนหรือเฟอร์นิเจอร์ กิ่งแห้งนำมาทำพินได้

อย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 074

วงศ์ที่ 21 Lecythidaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Careya arborea* Roxb.

ชื่อท้องถิ่น : กระโดน

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นผลัดใบ ขนาดความสูงประมาณ 10-20 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลถึงดำ แตกออกเป็นแผ่น

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับตามปลายกิ่ง ใบรูปไข่กลับ ปลายใบมนหรือแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อยตามขอบใบ ขนาดความยาว 30-35 เซนติเมตร กว้าง 10-20 เซนติเมตร เนื้อใบหนาคัลคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง เส้นใบข้างละประมาณ 8-15 เส้น ก้านใบอวบ ยาว 2-3 เซนติเมตร หน้าแล้งท้องใบจะมีสีแดง ยอดอ่อนมีสีน้ำตาลแดง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก แต่ละช่อมีประมาณ 3-6 ดอก ที่บริเวณปลายกิ่งดอกย่อยมีขนาดใหญ่ มีใบประดับกลม 3 ใบ มีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอกมี 4 กลีบแยกกัน กลีบดอกมีความยาวประมาณ 3-12 เซนติเมตร โคนกลีบดอกเชื่อมกันเป็นรูปประฆัง มีเกสรเพศผู้จำนวนมากยาว 4-5 เซนติเมตร ก้านเกสรเรียงตัวแน่นเป็นพู่ โคนเกสรเชื่อมกันเป็นวงมีสีชมพูแกมสีแดงอ่อนๆ เกสรเพศผู้ที่อยู่นอกจะเป็นหมัน ส่วนเกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์อยู่ด้านใน เกสรเพศเมียรูปรี รั้งไข่ได้วงกลีบ

ผล : ผลเนื้อหลายเมล็ด ลักษณะกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3-7 เซนติเมตร ผิวผลเรียบเปลือกหนา มีกลีบเลี้ยงและก้านเกสรเพศเมียติดอยู่บริเวณปลายผล ผลสดมีสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาล มีเมล็ดมากรูปรีและแบน

การใช้ประโยชน์ : ใบอ่อน ยอดอ่อน และดอกอ่อนมีรสฝาด อมมัน รับประทานเป็นผักสดร่วมกับน้ำพริก เปลือกต้นนำมาต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการปวดท้อง ท้องเสีย เนื้อไม้สามารถใช้ในงานก่อสร้างบ้านเรือน ไม้ใช้สอย อีกทั้งยังนำมาทำพื้นเผาถ่านให้ความร้อนสูง

อย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 016

วงศ์ที่ 22 Loganiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Strychnos nux-blanda* A.W. Hill

ชื่อท้องถิ่น : ตูมกา

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้นผลัดใบ ขนาดความสูงประมาณ 10-25 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่กว้าง ขนาดความยาว 10-14 เซนติเมตร กว้าง 8-10 เซนติเมตร ปลายใบแหลมเป็นติ่ง โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านบนเรียบมันสีเขียวเข้ม มีเส้นใบตามยาว 3-5 เส้น เส้นใบด้านหน้าเป็นร่องตื้น ส่วนเส้นใบด้านหลังขน มีขนประปราย

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง ที่บริเวณปลายกิ่งหรือตามซอกใบ ช่อดอกยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร มีดอกย่อยจำนวนมาก กลีบดอกมีสีขาวแกมเขียว มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่แคบยาวประมาณ 1.5-2.0 มิลลิเมตร บริเวณโคนติดกันเป็นหลอดปลายแยกเป็น 5 แฉก มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ติดในหลอดดอก อับเรณูรูปขอบขนาน ก้านเกสรเพศเมียยาว 9-12 เซนติเมตร รั้งไข่เหนียววงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อ ลักษณะกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5-8 เซนติเมตร ผิวผลเรียบเปลือกหนา ผลสดมีสีเขียว ผลแก่สีเหลืองอมส้ม มีเมล็ดมากรูปรีแบน มีขนาดยาว 1.5-2.0 เซนติเมตร มี 4-15 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ใช้ในงานก่อสร้างบ้านเรือน ไม้แปรรูปเพื่อใช้ในงานก่อสร้าง ไม้จากต้นตุ้มกาเป็นพื้นและถ่าน เพราะเป็นไม้ที่ให้พลังงานสูง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 025

วงศ์ที่ 23 Meliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Azadirachta indica* A.Juss.

ชื่อท้องถิ่น : กะเดา

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 8-20 เมตร ผลัดใบ ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว เรียงแบบสลับ แผ่นใบรูปใบหอก ขนาดความยาว 4-7 เซนติเมตร กว้าง 3-4 เซนติเมตร โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ขอบใบแบบจักฟันเลื่อย เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง

ดอกช่อ/ดอก ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ตามง่ามใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยกลีบเลี้ยง 5 กลีบเชื่อมกัน กลีบดอก 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกมีสีขาวนวล และเกสรเพศผู้จำนวน 10 อันแยกกัน ก้านชูอับเรณูมีสีเหลือง เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อ ลักษณะทรงรี ผลอ่อนมีสีเขียว ผลแก่มีสีเหลืองอ่อนรูปทรงรีผิวเรียบ ขนาดความยาวประมาณ 1-3 เซนติเมตร กว้าง 1.0-1.5 เซนติเมตร มีผิวค่อนข้างเรียบ ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาลอ่อน 1 ผลมี 1 เมล็ด เมล็ดมีลักษณะกลมรี ผิวเมล็ดค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นร่องเล็ก ๆ ตามยาว สีน้ำตาล

การใช้ประโยชน์ : ดอกและยอดอ่อนนำไปลวกเป็นผักจิ้มกับน้ำพริกหรือลาบ ผลสะเดานำไปหมักใช้ทำเป็นยาพ่นฆ่าแมลง เนื้อไม้ใช้ในงานก่อสร้างบ้านเรือน ไม้จากต้นทำพื้นและถ่านได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 013

วงศ์ที่ 24 Olacaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Olax psittacorum* (Lam.) Vahl

ชื่อท้องถิ่น : เชือก

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้รอเลื้อย มีความสูง 2-5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนอ่อนปกคลุม

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนานแกมรูปรี ยาว 2.0-3.5 เซนติเมตร กว้าง 1.5-3.0 เซนติเมตร ปลายแหลมถึงมน โคนใบสอบถึงมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยงมีสีเขียวเข้ม ผิวใบด้านล่างสีอ่อนมีขนประปราย ก้านใบมีขนสั้นนุ่ม

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก กลีบเลี้ยงเชื่อมกันที่โคน ปลายแยก 4-5 แฉก กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกรูปแถบมีสีขาวหรือสีครีม เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ดอกมีกลิ่นหอม มีเกสรเพศผู้ 5-8 อัน เป็นเกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ 3 อัน เกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉกไม่ชัดเจน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อ มีผนังชั้นในแข็ง รูปไข่หรือรี ยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1.0 เซนติเมตร ผิวเรียบ ถูกห่อหุ้มด้วยกลีบเลี้ยงเหลือแค่ส่วนปลายผล ผลอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีเหลือง อมส้ม มี 1 เมล็ด ต่อ 1 ผล

การใช้ประโยชน์ : รากมีรสขมนำไปต้มดื่มแก้ไข้ ถอนพิษเบื่อเมา ไม่นำไปทำพิน

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 059

วงศ์ที่ 25 Opiliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Melientha suavis* Pierre

ชื่อท้องถิ่น : ผักหวาน ผักหวานป่า

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ขนาดความสูง 3-10 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีหรือไข่กว้าง ยาว 5-10 เซนติเมตร กว้าง 2-5 เซนติเมตร ปลายแหลมถึงมน โคนใบสอบถึงมน ขอบใบอ่อนเรียบ ขอบใบแก่เป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบหนาคล้ายกระดาษ กรอบและเปราะ ใบอ่อนสีเขียวอ่อน ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมัน ผิวใบด้านล่างเกลี้ยง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ช่อดอกยาว 15-20 เซนติเมตร ตามลำต้นกิ่ง หรือตามซอกใบ ดอกแยกเพศต่างต้น ดอกเพศผู้จะมีกลีบดอก 4-5 กลีบแยกกัน รูปขอบขนาน กลีบดอกสีเขียว เกสรเพศผู้ 4-5 อัน อับเรณูสีเหลือง มีรังไข่ที่เป็นหมัน ดอกเพศเมียมีขนาดเล็กเป็นตุ่ม ก้านดอกสั้นกว่าดอกเพศผู้ เกสรเพศเมียไร้ก้าน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลสด รูปทรงกลมแกมไข่ ยาว 1.0-2.5 เซนติเมตร กว้าง 1.5-1.7 เซนติเมตร ผิวเรียบ ผลอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีเหลืองอมส้มมี 1 เมล็ด ต่อ 1 ผล

การใช้ประโยชน์ : ใซ้ยอดอ่อน ใบอ่อน ดอกอ่อน และผลอ่อนมารับประทานเป็นผักนำมาใช้ประกอบอาหารในเมนูต่าง ๆ เช่น ผักหวานผัดน้ำมันหอย แกงผักหวาน ปัจจุบันนำมาปลูกเพื่อเก็บยอดขายสร้างรายได้ให้ชาวบ้านได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 022

วงศ์ที่ 26 Rhamnaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ziziphus oenopolia* (L.) Mill.

ชื่อท้องถิ่น : เล็บแมว

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้รอเลื้อยเนื้อแข็งมีความยาวประมาณ 5-10 เมตร ตามลำต้นและกิ่งมีหนาม
สั้นแหลมลักษณะโค้ง

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีไข่แกมรูปไข่ ยาว 3-7 เซนติเมตร กว้าง 1.5-3 เซนติเมตร
ก้านใบยาว 2- 5 มิลลิเมตรปลายแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายกระดาษ ใบอ่อน
มีขนสั้นนุ่มทั้งสองด้าน ใบแก่มีขนด้านหลังใบเล็กน้อย และด้านท้องใบมีขนนุ่มสั้นสีน้ำตาล

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ตามตามซอกใบ ช่อดอกยาวประมาณ 5-6 มิลลิเมตร
1 ช่อดอกมีดอกย่อยประมาณ 6-10 ดอก ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบออกสลับกับกลีบดอก ดอกย่อย
มีกลีบดอก 5 กลีบสีเขียวอมเหลือง รูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก เกสรเพศผู้มี 5 อัน สีเขียวอมเหลือง
ขนาดเล็กติดที่ฐานดอก เกสรเพศเมีย มีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลสด รูปทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลางยาว 1-1.5 เซนติเมตร ผิวเรียบ ผลอ่อนสีเขียวเมื่อ
แก่สีม่วงเข้มถึงสีดำ 1 ผลมี 1 เมล็ด สามารถรับประทานได้รสเปรี้ยว

การใช้ประโยชน์ : ผลแก่มีรสหวานอมเปรี้ยว ใช้รับประทานได้ มีสรรพคุณช่วยแก้อาการไอช่วยทำ
ให้ชุ่มคอ ผลสุกมีรสเปรี้ยวอมหวาน

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 051

วงศ์ที่ 27 Rutaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clausena excavata* Burm.f.

ชื่อท้องถิ่น : สมัดใหญ่

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม มีความสูงประมาณ 1-4 เมตร มีกิ่งก้านมาก

ใบ : ใบประกอบแบบขนนก ชั้นเดียว เรียงสลับมีใบย่อยประมาณ 15-30 ใบ ใบย่อยรูปขนาน
รูปรีหรือรูปหอก ยาว 4-8 เซนติเมตร กว้าง 2-3 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบซี่จักร
หรือเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายกระดาษ แผ่นใบด้านบนมีขนนุ่มแผ่นใบด้านล่างมีขนบาง ๆ

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีวงกลีบเลี้ยง
มีขนาดเล็กมาก กลีบดอก 4-5 กลีบ รูปไข่แกมขอบขนานกลีบดอกสีขาวแกมเหลือง เกสรเพศผู้ 8-10
อัน เกสรเพศเมียรูปทรงกระบอก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลสด รูปทรงกระสวย ขนาดความยาว 1-2 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1.0 เซนติเมตร มีขนเล็ก ๆ ที่ผิว ผลอ่อนเป็นสีเขียวปนเหลือง ผลแก่สีส้มอมชมพู ฉ่ำน้ำ ภายในมีเมล็ดมาก

การใช้ประโยชน์ : รากรวมกับรากกันครก ต้มแห้ง หุ่นให้ ต้มรวมกันเป็นยารักษาไข้ในไต นิ่วในกระเพาะปัสสาวะ ช่วยขับปัสสาวะ

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 021

วงศ์ที่ 28 Sapindaceae

ก) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.

ชื่อท้องถิ่น : หวดข่า หวดป่า

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 5-10 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียวแบบปลายคู่ เรียงสลับ ก้านใบยาว 20-25 เซนติเมตร แผ่นใบย่อยยาว 5-25 เซนติเมตร กว้าง 3-8 เซนติเมตร แผ่นใบย่อยรูปไข่กลับ ปลายใบและโคนใบแหลม ใบย่อยที่โคนก้านเล็กกว่าใบที่ปลายก้าน ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นนุ่ม

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจะ ที่ปลายยอดและตามซอกใบ ประกอบด้วยก้านช่อหลักและช่อแขนง ดอกย่อยขนาดเล็ก แยกเพศอยู่ร่วมต้นเดียวกัน กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ ดอกเพศผู้มีกลีบดอก 4 กลีบ กลีบดอกสีขาวอมเหลือง เกสรเพศผู้ 8 อัน แยกกัน ดอกเพศเมียไม่มีกลีบดอก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อ รูปรี ขนาดความยาวประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1.0 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียวผลแก่สีแดงเมื่อสุกงอมมีสีม่วงดำ ภายในมีเมล็ด 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์ : ผลรับประทานได้มีรสหวานฝาดเล็กน้อย ให้นำมาทำพินหรือใช้ทำด้ามจอบเสียมได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 009

ข) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lepisanthes senegalensis* (Poir.) Leenh.

ชื่อท้องถิ่น : หมาวัว

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 20 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบเป็นคู่เรียงตรงข้ามหรือมีใบเดี่ยว รูปรีแกมขอบรูปขนาน ขนาดความยาว 7-35 เซนติเมตร กว้าง 5-15 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบรูปปลีมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ออกดอกที่ซอกใบหรือปลายกิ่ง ดอกย่อยมีขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ สีแดงหรือสีเขียวยาว รูปไข่ปลายมน กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่กลับ กลีบดอกสีเหลืองอ่อน เกสรเพศผู้มี 5-9 อัน มีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อ รูปกลมหรือรูปไข่ มี 2 พู เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีม่วงเข้ม ผิวเกลี้ยง เมล็ดรูปรี หรือไข่แคบ ขนาด 7-8 มิลลิเมตร สีน้ำตาล

การใช้ประโยชน์ : ผลรับประทานได้มีรสหวาน รากนำไปต้มน้ำให้เด็กอาบแก้โรคซาง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 057

ค) ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Schleichera oleosa* (Lour.) Oken

ชื่อท้องถิ่น : ตะคร้อ หมากคร้อ

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น ขนาดความสูงประมาณ 5-20 เมตร

ใบ : เป็นใบประกอบขนนกชั้นเดียวแบบปลายคู่ ออกเรียงเวียนสลับตามกิ่ง มีใบย่อยประมาณ 4 คู่เรียงตรงข้าม ใบที่อยู่ส่วนปลายสุดจะเป็นใบที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ใบย่อยรูปรีหรือรูปขอบขนาน ขนาดความยาว 8-20 เซนติเมตร กว้าง 4-8 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบมนหรือเบี้ยวเล็กน้อย ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ใบอ่อนมีขนตามเส้นใบ ผิวใบด้านบนเกือบเกลี้ยงและแผ่นใบด้านล่างมีขนสั้นหนาแน่น

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ช่อดอกมีสีเหลืองอ่อน ดอกย่อยขนาดเล็ก มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบบริเวณโคนกลีบเชื่อมกันเป็นหลอดปลายแยกเป็น 5 แฉก ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้ 6-9 อัน เกสรเพศเมียส่วนปลายแยกเป็น 3 แฉก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลมีเนื้อรูปกลมหรือรูปไข่ ขนาดความยาวเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.0-1.5 เซนติเมตร ปลายผลจะมีติ่งแหลม ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่มีสีน้ำตาลภายในผลจะมี 1-2 เมล็ด มีเนื้อหุ้มเมล็ดสีเหลืองอมส้ม รสเปรี้ยว

การใช้ประโยชน์ : ผลรับประทานได้มีรสเปรี้ยว เนื้อผลเป็นยาระบาย ไม่ใช่ทำพื้นเผาถ่านได้ให้ความร้อนสูงเป็นไม้ใช้สอยทำเฟอร์นิเจอร์ ต้มเครื่องมีเอกรกษตร

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 015

วงศ์ที่ 29 Sterculiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Helicteres hirsuta* Lour.

ชื่อท้องถิ่น : ปอดอ่อน

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้พุ่มสูง 1.0-2.5 เมตร ตามกิ่งก้านมีขนรูปดาว หนาแน่น

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ ก้านใบยาว 0.5-2.5 เซนติเมตร แผ่นใบรูปรีแกมรูปใบหอก ยาว 7-10 เซนติเมตร กว้าง 4-6 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเว้าเบี้ยว ขอบใบจักฟันเลื่อย ผิวใบหนาคัล้ายแผ่นหนัง มีขนรูปดาวหนาแน่นทั้งสองด้าน

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุก คัล้ายช่อเชิงลด ตามซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน บริเวณฐานปลายแยก กลีบดอกมี 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกรูปใบหอก มีสีม่วงแดง มีเกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเกสรเชื่อมติดกันโอบล้อมรังไข่ เกสรเพศเมียสีขาว มีรังไข่เหนือวงกลีบ

ผล : ผลแห้งแล้วแตก รูปขอบขนาน ยาว 3-4 เซนติเมตร มี 5 พู มีขนยาวหนาแน่น เมล็ดมีขนาดเล็กจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์ : ใบเป็นอาหารสัตว์ โค กระบือ

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn-058

วงศ์ที่ 30 Tiliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Microcos tomentosa* Sm.

ชื่อท้องถิ่น : อีลอม, ลอมคอม

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 15 เมตร เปลือกลำต้นมีสีเทาอ่อนแตกล่อนเป็นสะเก็ดบาง ๆ

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมรูปขอบขนาน ยาว 6-15 เซนติเมตร กว้าง 3-9 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบจักฟันเลื่อยไม่เป็นระเบียบถึงเรียบ เนื้อใบหนาคัล้ายกระดาษ ผิวใบทั้งสองด้าน มีขนรูปดาวหนาแน่น

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อกระจุกแยกแขนง ออกดอกที่ซอกใบและปลายกิ่ง มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกัน รูปช้อนปลายมน กลีบดอก 5 กลีบรูปสามเหลี่ยม มีสีเหลือง ก้านช่อดอกมีขนหนาแน่น เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูมีขน เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบมีขนหนาแน่น

ผล : ผลสด ทรงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-1 เซนติเมตร มีขนเล็ก ๆ ที่ผิว ผนังผลคัล้ายแผ่นหนังผลแก่สีเขียว ผลสุกสีม่วงดำ เมล็ดแข็ง 1 เมล็ด ผลสุกรับประทานได้

การใช้ประโยชน์ : ผลสุกรับประทานได้ ผลแก่มีรสเปรี้ยวเป็นยาระบาย ผลดิบนำไปทำเป็นของเล่น
โดยนำมาใช้ทำเป็นกระสุนยิงจากกระบอกไม้ไผ่

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 031

พืชใบเลี้ยงเดี่ยว

วงศ์ที่ 31 Colchicaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gloriosa superba* L.

ชื่อท้องถิ่น : ดองดึง, ว่านหัวขวาน

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: ไม้เถาเลื้อย ลำต้นอ่อนมีหัวหรือเหง้าอยู่ใต้ดิน

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับรอบวงข้อ ไม่มีก้านใบ แผ่นใบรูปรีหรือรูปหอก ขนาดความยาว 5-15 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร แผ่นใบเหมือนกันทั้งสองด้าน ปลายใบแหลมบิดม้วนช่วยยึดเกาะ และโคนใบแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง เนื้อใบคล้ายกระดาษ

ดอกช่อ/ดอก : ดอกเดี่ยว ตามซอกใบ กลีบรวม 6 กลีบ แยกกัน มักบิดเป็นเกลียวปลายกลีบสีแดงเข้ม โคนกลีบสีเหลืองหักเป็นลอน ปลายแหลม เกสรเพศผู้ 6 อัน ยาว 4-7 เซนติเมตร แผ่นเด่นชัด อับเรณูยาวประมาณ 1 เซนติเมตรติดตรงข้ามกลีบรวม เกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.3-0.8 เซนติเมตร รังไข่เหนือวงกลีบแบ่งเป็น 3 ช่อง

ผล : ผลแห้งแตกตามพู มีลักษณะเป็นฝักรูปกระสวย ผิวมัน มีสันตื้นๆ เมล็ดภายในสีส้ม

การใช้ประโยชน์ : เป็นพืชที่มีดอกสวยงาม ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับได้

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 041

วงศ์ที่ 32 Costaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cheilocostus speciosus* (J. Koenig) C. D. Specht

ชื่อท้องถิ่น : เอื้องหมายนา

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

ลักษณะวิสัย: พืชล้มลุก ขนาดความสูง 1.0-2.5 เมตร มีเหง้าใต้ดิน

ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบรูปรีหรือรูปหอก ยาวประมาณ 13-25 เซนติเมตร กว้าง 4-8 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนใบมนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้นสีน้ำตาลแดง ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นนุ่ม

ดอกช่อ/ดอก : ออกดอกเป็นช่อที่บริเวณปลายกิ่ง ดอกย่อยจะทยอยบานทีละ 1-2 ดอก มีใบประดับดอกย่อยเป็นรูปไข่ปลายแหลม สีแดงปนเขียว มีความยาวประมาณ 1-3 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมต่อกันเป็นหลอด กลีบดอกย่อยสีขาว มี 3 กลีบ โคนกลีบเชื่อมกันเป็นรูปกรวย ปลายกลีบแผ่ ออกเป็นรูปปากแตร ขอบกลีบดอกหยักเป็นคลื่น เกสรเพศผู้ 1 อัน แผ่แบนคล้ายกลีบดอก สีเหลือง มีวงลงด้านล่าง เกสรเพศเมียมี 1 อัน แทรกอยู่ระหว่างเกสรเพศผู้ รังไข่ได้วงกลีบ

ผล : ผลแห้งแตก ผิวมีขนละเอียด ผลรูปขอบขนานหรือรูปทรงกลม ยาว 1.0-2.5 เซนติเมตร ปลายผลมีกลีบเลี้ยง 3 แฉก กาบหุ้มผลมีสีแดง ภายในมีเมล็ดสีดำเป็นมัน จำนวนมาก

การใช้ประโยชน์ : ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับได้ซึ่งมีความสวยงามแปลกตา

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง : Sakorn 042

การอภิปรายผลการสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ตาราง 2 การเปรียบเทียบการศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้

การสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม	การศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม	ศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม
ป่าชุมชนโคกหนองคลองพบ วงศ์ Fabaceae ที่สำรวจพบมีทั้งหมด 15 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Asclepiadaceae วงศ์ Asteraceae และวงศ์ Euphorbiaceae อย่างละ 4	วงศ์พรรณไม้ที่พบมากที่สุดในป่าชุมชนโคกไร่คือ วงศ์ Rubiaceae 16 ชนิดรองลงมาคือ วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Papilionaceae 11 ชนิด และวงศ์ Euphorbiaceae 8 ความหลากหลายชนิดของพรรณไม้ในป่าโคกไร่พบพรรณไม้ 36 วงศ์ 69 สกุล 78 ชนิด	วงศ์พืชที่พบมากที่สุดคือ Euphorbiaceae พบพรรณไม้จำนวน 52 วงศ์ 104 สกุล 119 ชนิด

จากการสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคามเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยการศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2548) พบว่า วงศ์พรรณไม้ที่พบมากที่สุดในป่าชุมชนโคกไร่คือ วงศ์ Rubiaceae 16 ชนิด รองลงมาคือ วงศ์ Fabaceae

วงศ์ย่อย Papilionaceae 11 ชนิด และวงศ์ Euphorbiaceae 8 ชนิด ส่วนในป่าชุมชนโคกหนองคลองพบ วงศ์ Fabaceae ที่สำรวจพบมีทั้งหมด 15 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Asclepiadaceae วงศ์ Asteraceae และวงศ์ Euphorbiaceae อย่างละ 4 ชนิด และมีความแตกต่างกัน ความหลากหลายชนิดของพรรณไม้ในป่าโคกไร่พบพรรณไม้ 36 วงศ์ 69 สกุล 78 ชนิด ซึ่งป่าโคกหนองคลองพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 32 วงศ์ 60 สกุล 63 ชนิด ซึ่งพบน้อยกว่าป่าชุมชนโคกไร่ซึ่งเป็นไปได้ว่า การเก็บตัวอย่างพรรณไม้ของสองพื้นที่มีความแตกต่างกันโดยบริเวณป่าชุมชนโคกไร่มีการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แบบการวางแปลงในการเก็บตัวอย่าง แบบสี่เหลี่ยม ขนาด (20X20 เมตร) จำนวน 11 แปลง เพื่อสำรวจไม้ยืนต้น วางแปลงย่อยขนาด (10X10 เมตร) และ (5X5 เมตร) ในแปลงตัวอย่างทั้ง 11 แปลง เพื่อสำรวจไม้พุ่มและไม้พื้นล่าง ตามลำดับ ส่วนการสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลองเก็บตัวอย่างจากการเดินสำรวจตามเส้นทางเดินธรรมชาติ 6 เส้นทางโดยรอบป่า

ภัทรพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม (2545) ศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม โดยวิธีการวางแปลงสำรวจพรรณไม้ 3 ขนาดซึ่งแต่ละขนาดมี 30 แปลง ได้แก่ แปลงขนาด 400 ตารางเมตร (20X20 เมตร) เพื่อสำรวจไม้ต้น และพืชอิงอาศัยที่พบในแปลง แปลงขนาด 25 ตารางเมตร (5X5 เมตร) วางซ้อนทับแปลงขนาด 400 ตารางเมตร เพื่อสำรวจลูกไม้และพรรณไม้และแปลงขนาด 1 ตารางเมตร (1X1 เมตร) วางซ้อนทับแปลงขนาด 400 ตารางเมตร เพื่อสำรวจกล้าไม้ ไม้ล้มลุกและหญ้า วงศ์พืชที่พบมากที่สุดคือ Euphorbiaceae ซึ่งแตกต่างจากการสำรวจความหลากหลายของป่าโคกหนองคลองที่พบพืชวงศ์ Fabaceae มากที่สุด และจากการศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคามพบพรรณไม้จำนวน 52 วงศ์ 104 สกุล 119 ชนิดซึ่งมีจำนวนมากกว่าป่าโคกหนองคลองที่พบพรรณไม้ทั้งสิ้น 32 วงศ์ 60 สกุล 63 ชนิด ซึ่งมีการเก็บตัวอย่างที่แตกต่างกันในสองบริเวณ

เนื่องจากการวางแปลงเก็บพรรณไม้นั้น จะทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างพรรณไม้ทุกชนิดที่อยู่ในแปลงนั้นและได้จำนวนมากกว่าการเดินเก็บตามเส้นทางสำรวจตามธรรมชาติ เพราะต้องเก็บตัวอย่างพรรณไม้ทุกชนิดที่อยู่ในแปลงตัวอย่างนั้น ส่วนการเดินเก็บตามเส้นทางสำรวจตามธรรมชาตินั้นจะทำให้ได้ ตัวอย่างพรรณไม้ที่สมบูรณ์มากกว่า แต่อาจจะได้ชนิดพรรณไม้น้อยกว่าซึ่งการเดินสำรวจและเก็บตัวอย่างแบบตามเส้นทางสำรวจตามธรรมชาติ แต่จะสามารถเลือกพรรณไม้ที่ต้องการเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบเจาะจง และเก็บทุกส่วน เช่น ใบ ดอก และผล เพื่อนำมาอัดตัวอย่างพรรณไม้แห้ง ที่จะสามารถระบุถึงชนิดได้ถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น การสำรวจความหลากหลายของป่าโคกหนองคลองที่พบพืชวงศ์ Fabaceae มากที่สุดนั้นก็เนื่องมาจาก วงศ์ Fabaceae เป็นพืชวงศ์ใหญ่

ประกอบไปด้วย สามวงศ์ย่อย ได้แก่ วงศ์ย่อย Caesalpinioideae วงศ์ย่อย Mimosoideae และวงศ์ย่อย Papilionoideae จึงพบว่ามี การกระจายพันธุ์มากกว่าพืชวงศ์อื่น ๆ

4.2 ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

การใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำรวจพบบริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม พบพรรณไม้ทั้งหมด 32 วงศ์ 60 สกุล 63 ชนิด จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ที่สำรวจพบ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกภูมิปัญญาไว้ 5 สาขา ตามภูมิปัญญาเดิมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนดังนี้ (อุษา กลิ่นหอม, 2556)

1) เกษตรพื้นบ้าน

1.1 พืชอาหารสัตว์ พบพรรณไม้ที่ใช้เป็นอาหารสัตว์จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ หญ้าตีนตุ๊กแก กระเสด ถั่วผี กระบกและปอดอ่อน ซึ่งเป็นพรรณไม้ที่ชาวบ้านมักนำมาให้สัตว์เลี้ยงกินหรือนำมาใช้เลี้ยงสัตว์เลี้ยงยกตัวอย่างเช่น ใบกระเสดนำไปเลี้ยงแพะ หญ้าตีนตุ๊กแก ถั่วผี ลูกกระบกและปอดอ่อนใช้เลี้ยงโคและกระบือ เป็นต้น

1.2 พืชอาหารคน พบพรรณไม้ที่เป็นอาหารคนจำนวน 23 ชนิด ได้แก่ ก้านครก ต้อยแล่ง ผีผวน ส้มลม แคนา ก่าม ผักติ้ว มั่นนุก เม้าน้อย ชีเหล็ก มะขาม กระเสด ขามแป แดง กระบก กระโดน กะเดา ผักหวานป่า เล็บแมว หวดข่า หมาว้อ หมากค้อ และอีลอม เป็นพรรณไม้ที่ชาวบ้านในชุมชนรอบข้างใช้เป็นแหล่งหาอาหารป่า ไม่ว่าจะเป็นผักชนิดต่าง ๆ ที่สามารถนำไปประกอบอาหารได้ เช่น แคนา ก่าม ผักกระโดน กะเดา ผักติ้ว ผักหวานป่า หรือแม้แต่จะเป็นผลไม้ป่า เช่น ผีผวน กระบก หวดข่า และหมาว้อ ซึ่งนอกจากจะสามารถนำไปประกอบอาหารและรับประทานได้แล้วนั้น แล้วยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้อีกด้วย

เปรียบเทียบกับงานวิจัยการศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2548) การใช้ประโยชน์ในด้านอาหารพบพรรณไม้จำนวน 40 วงศ์ 69 สกุล 79 ชนิดซึ่งมากกว่าที่สำรวจพบบริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง ที่มีการสำรวจพบจำนวน 18 วงศ์ 23 สกุล 26 ชนิด (ภัทรพร ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2545) ศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม พบพืชที่ใช้เป็นอาหารทั้งคนและสัตว์จำนวน 39 วงศ์ 53 สกุล 63 ชนิด ซึ่งมีจำนวนมากกว่าที่สำรวจพบที่บริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง

2) สุขภาพพื้นบ้าน พบพรรณไม้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน จำนวน 19 วงศ์ 30 สกุล 31 ชนิด ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในการดูแลสุขภาพดังนี้ หญ้าหัวหอม กันครก ต้องแล่ง ส้มลม เครือชูด ต่าง เครือโทสง ลำฮ่าง คัดเม็ง หญ้าดอกขาว ก้านของ หญ้าวงช้าง ตาไก่ ตานกกด หุ่นไห้ เม่าน้อย น้ำนมราชสีห์ เยา นางแซง คุณ ขี้เหล็ก มะขาม ไมยราบ หมี กระโดน เชือก เล็บแมว สมัดใหญ่ หมาวัว หมากค้อ และอีลอม

เป็นพรรณไม้สมุนไพรที่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบ ๆ ป่าชุมชนแห่งนี้ได้ใช้ประโยชน์รวมถึง ป่าชุมชนนี้ยังเป็นแหล่งรวบรวมพรรณไม้สมุนไพรนานาชนิดใช้ในการบรรเทาอาการของโรคและรักษาโรคดังนี้คือ

1) ขับระดู	ได้แก่ หญ้าหัวหอม เครือโทสง
2) ขับปัสสาวะ	ได้แก่ กันครก ต้องแล่ง ตานกกด หุ่นไห้
3) นิ่วในไต	ได้แก่ กันครก ต้องแล่ง หุ่นไห้ สมัดใหญ่
4) บำรุงน้ำนม	ได้แก่ ต้องแล่ง
5) กระจายน้ำ	ได้แก่ ส้มลม เม่าน้อย เล็บแมว
6) วิงเวียนศีรษะ	ได้แก่ ส้มลม
7) บำรุงกำลัง	ได้แก่ คัดเม็ง ก้านของ น้ำนมราชสีห์
8) แผลในปาก	ได้แก่ ต่าง
9) ห้ามเลือด	ได้แก่ ลำฮ่าง
10) พอกแผลสด, ฝี, สมานแผล	ได้แก่ หญ้าวงช้าง
11) ขับลม	ได้แก่ ตาไก่
12) ยาระบาย	ได้แก่ เม่าน้อย ขี้เหล็ก มะขาม หมากค้อ อีลอม
13) ตานขโมยในเด็ก	ได้แก่ เยา นางแซง
14) ถอดพิษแมลงกัดต่อย	ได้แก่ นางแซง
15) ปวดฟัน	ได้แก่ คุณ
16) แก้ไข้	ได้แก่ เครือชูด หญ้าดอกขาว เชือก
17) บำรุงเลือด	ได้แก่ ตาไก่
18) ประดง ปวดตามข้อ	ได้แก่ ตานกกด
19) ถ่ายพยาธิ	ได้แก่ มะขาม
20) ลมพิษ	ได้แก่ ไมยราบ
21) กลากเกลือ	ได้แก่ หมี
22) ถอนพิษเบื่อเมา	ได้แก่ เชือก

23) ท้องเสีย ได้แก่ กระจงโตน

ในด้านสุขภาพพื้นบ้านซึ่งสมุนไพรที่หมอยาสมุนไพรพื้นบ้านได้นำมาใช้ประโยชน์นั้นเป็นส่วนต่าง ๆ ของพรรณไม้ 10 ส่วน ได้แก่ ทั้งต้น ราก ลำต้น ใบ ใบอ่อน ดอก ผล เมล็ด เปลือกและแก่น และมีส่วนที่นิยมใช้มากที่สุดคือ ใบ รองลงไปคือ ราก

เปรียบเทียบกับงานวิจัยการศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดมหาสารคาม (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2548) ใช้ประโยชน์ในด้านใช้เป็นสมุนไพรพบพรรณไม้จำนวน 49 วงศ์ 85 สกุล 97 ชนิดซึ่งมากกว่าที่สำรวจพบบริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง ที่มีการสำรวจพบจำนวน 19 วงศ์ 30 สกุล 31 ชนิด และการศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม (ภัทรพร ภาณุตานนท์ วัฒนมหาสารคาม, 2545) พบพรรณไม้ที่ จำนวน 24 วงศ์ 30 สกุล 31 ชนิด ซึ่งมีจำนวนชนิดเท่ากัน แต่จำนวนวงศ์ที่มากที่สุดที่พบในป่าโคกหนองคลอง คือวงศ์ Fabaceae ได้แก่ คูณ ขี้เหล็ก มะขาม ไม้ยราบ และวงศ์ Euphorbiaceae มีอย่างละ 4 ชนิด เช่น เม้าน้อย น้ำมันราชสีห์ เยาะและนางแซง ส่วนวงศ์ที่พบมากที่สุดในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม คือวงศ์ Euphorbiaceae พบ 5 ชนิด เช่น เค็งน้ำ หูลิง ต้นใต้ใบ ลูกใต้ใบ และเยาะ

3) การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการทรัพยากรพรรณไม้เพื่อการนำไปใช้ได้ อย่างเหมาะสมตัวอย่างเช่น การเผาถ่าน ทำฟืน การเป็นวัสดุทดแทน ปลูกเป็นไม้ประดับ เป็นยาฆ่าแมลง และใช้ทำสีย้อมผ้า ซึ่งพบพรรณไม้ที่มีการใช้ประโยชน์ในด้านนี้ จำนวน 17 วงศ์ 29 สกุล 29 ชนิด ได้แก่ มะม่วงหาวแมงวัน ส้มลม ต้าง เครือชูดแดง ลำฮ่าง ก้านของ ตะโก คูณ ขี้เหล็ก อะราง แต่ มะขาม กระจงโตน กระจงเสด ขามแป ฉำฉา บักหล้าตาแดง จาน กระจงก หมี่ กระจงโตน ตุ่มกา กะเดา เชือก ผักหวานป่า หวดซ่า หมากค้อ ดองดึงและเอื้องหมายนา ซึ่งส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ในด้านนี้มากที่สุดก็คือ การเผาถ่าน รองลงมาคือการนำมาทำฟืน ปลูกประดับให้ร่มเงา

เปรียบเทียบกับงานวิจัยการศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้และการใช้ประโยชน์บริเวณป่าชุมชนประยูรชนบ้านจาน เทศบาลตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (สุกัญญา นาคะวงศ์, 2558) การใช้ประโยชน์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 6 ชนิดซึ่งเป็นพรรณไม้ที่ชาวบ้านนิยมนำมาเผาถ่าน ได้แก่ น้ำเกลี้ยง กระจงโตน กระจงหว้า หว้า ขี้มอด หนามคองและมังมีน้อยกว่าสำรวจพบบริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง

4) วัสดุศาสตร์เทคโนโลยีพื้นบ้าน เป็นการนำพรรณไม้ไปใช้ประโยชน์ เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือน การทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องมือใช้ทางการเกษตร และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งพบพรรณไม้ที่มีการใช้ประโยชน์ในด้านนี้ จำนวน 9 วงศ์ 21 สกุล 21 ชนิด ได้แก่ เครือชูด แคนา ก้านของ ก่าม

สะแบง จิก ฮัง คุณ ชีเหล็ก อะราง แต่ มะขาม กระถินณรงค์ ฉำฉา แดง จาน กระบก กะเตา หวดข้า
หมากค้อและอีลอม

การศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอยะ
เขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2548) การใช้ประโยชน์ในด้านพรรณไม้ที่ใช้เป็นที่อยู่
อาศัยและเป็นเชื้อเพลิงจำนวน 43 วงศ์ 72 สกุล 84 ชนิดซึ่งมีจำนวนมากว่าการสำรวจพบที่ป่าโคก
หนองคลอง และจากการสำรวจความหลากหลายของพรรณพืช บริเวณป่าบุงชีหลง ตำบลโพนงาม
อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม (ภัทรพร ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2545) พบพืชที่
เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย จำนวน 14 วงศ์ 20 สกุล 23 ชนิด มีจำนวนมากกว่าที่สำรวจพบที่ป่าชุมชน
โคกหนองคลอง ซึ่งการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ในด้านนี้ได้รวมการใช้ประโยชน์ เช่น เกี่ยวข้องกับที่
อยู่อาศัย พื้น เครื่องจักสาน เครื่องใช้ในครัวเรือน ไม้ประดับไม้ได้มีเฉพาะวัสดุศาสตร์เพียงอย่างเดียว
จึงทำให้การจัดการ ใช้ประโยชน์มีจำนวนชนิดมากกว่า

5) ด้านความเชื่อ พบพรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ด้านนี้จำนวน 5 วงศ์ 5 สกุล 5 ชนิด ได้แก่ดอก
รัก ก้านของ คุณ จานและเกี๋ยดล้นน้อย ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน การ
บูชาผู้ดวง ทำเสาหลักบ้าน และใช้ในการแห่พระหวดในบุญมหาชาติ

เปรียบเทียบกับงานวิจัยการศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน
ของป่าโคกไร่ อำเภอยะเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2548) การใช้ประโยชน์ในด้าน
ความเชื่อพบพรรณไม้ 5 วงศ์ 6 สกุล 6 ชนิด ซึ่งมีจำนวนชนิดมากกว่าการสำรวจพบที่ป่าโคกหนอง
คลอง มีพรรณไม้ที่ถือเป็นไม้มงคล และใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาและจากการสำรวจความหลากหลาย
ของพรรณพืช บริเวณป่าบุงชีหลง ตำบลโพนงาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม (ภัทรพร ภาว
ภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2545) สำรวจพบพืชที่ใช้ประโยชน์ด้านความเชื่อและใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ
จำนวน 13 วงศ์ 16 สกุล 17 ชนิด มีจำนวนมากกว่าที่สำรวจพบที่ป่าชุมชนโคกหนองคลองเนื่องจาก
ใช้ประโยชน์ในด้านความเชื่อแล้วยังใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ เช่น นำมาทำเครื่องจักสาน นำไปบูชา
พระ ใช้ทอเป็นเสื่อ จึงทำให้มีจำนวนชนิดของพรรณไม้มากกว่า

4.3 ตอนที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จาก พรรณไม้

ผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้
แบบทดสอบแบบปรนัย 20 ข้อ 4 ตัวเลือก คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ
7.29 คิดเป็นร้อยละ 36.48 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.83 และคะแนนจากการทำ

แบบทดสอบหลังเรียนโดยเท่ากับ 15.92 คิดเป็นร้อยละ 79.62 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.60 และเมื่อพิจารณาแบบทดสอบหลังเรียนจะเห็นว่าคะแนนเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าการกระจายตัวที่น้อยลง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการทดสอบความรู้ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test พบว่ามีค่า t เท่ากับ -11.646 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังจากการจัดการเรียนการสอน

ตาราง 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ คะแนนเต็ม 20 คะแนน (n=27)

เลขที่	คะแนนสอบ	
	ก่อนเรียน	หลังเรียน
1	7	13
2	4	18
3	6	16
4	8	14
5	5	13
6	8	17
7	4	12
8	10	19
9	8	20
10	11	17
11	14	20
12	10	18
13	11	20
14	8	18
15	5	17
16	3	12
17	4	16
18	6	17
19	8	15
20	7	16
21	9	14
22	12	18
23	7	15
24	4	13
25	9	17
26	5	11
27	4	14
รวม	197	430
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	7.29	15.92
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	2.83	2.60
%	36.48	79.62
t-test	-11.646*	

ตาราง 4 สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

ผลสัมฤทธิ์	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่าสถิติทดสอบ (t-test)
ก่อนเรียน	7.29	2.83	-11.646*
หลังเรียน	15.92	2.60	

* $\alpha = .05$ (มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05 = 0.000$)

ความแตกต่างของการทดสอบความรู้ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test พบว่ามีค่า t เท่ากับ -11.646 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $.05$ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการจัดการเรียนการสอน

เปรียบเทียบกับงานวิจัยของ (ธิตี เพียรโคตร, 2562) การพัฒนาหลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์พืชสมุนไพร ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านปลื้มพัฒนา อำเภอบะปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดำเนินการเพื่อสำรวจพืชสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านปลื้มพัฒนา อำเภอบะปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ และพัฒนาค่ายเยาวชนอนุรักษ์พืชสมุนไพรให้กับเด็กในชุมชน การทดสอบความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของนักเรียนโรงเรียนบ้านปลื้มพัฒนา ก่อนการเข้าค่ายเยาวชนอนุรักษ์พืชสมุนไพรมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.70 คะแนน หลังการเข้าค่ายเยาวชนอนุรักษ์พืชสมุนไพรมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.94 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน การกระจายตัวของคะแนนก่อนเรียนค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.74 คะแนน การกระจายตัวของคะแนนหลังเรียนค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.29 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการทดสอบความรู้ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test พบว่ามีค่า t เท่ากับ -4.784 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการเข้าค่ายเยาวชนอนุรักษ์พืชสมุนไพร

ซึ่งเหมือนกับการทดสอบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ ป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลภูทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 7.29 คิดเป็นร้อยละ 36.48 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.83 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนโดยเท่ากับ 15.92 คิดเป็นร้อยละ 79.62 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.60 และเมื่อพิจารณาแบบทดสอบหลังเรียนจะเห็นว่าคะแนนเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าการกระจายตัวที่น้อยลง ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการทดสอบความรู้ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test พบว่ามีค่า t เท่ากับ -11.646 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการจัดการเรียนการสอน

บทที่ 5

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อสำรวจและศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม โดยจำแนกการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยปรับใช้ในห้องเรียนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ สรุปผลการศึกษาดังนี้

5.1.1 สรุปผลการสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

5.1.1.1 พบพรรณไม้ที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด 32 วงศ์ 60 สกุล 63 ชนิด แบ่งเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 30 วงศ์ 58 สกุล 61 ชนิด และเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว 2 วงศ์ 2 สกุล 2 ชนิด พรรณไม้ที่พบมากที่สุดคือวงศ์ Fabaceae ที่สำรวจพบมีทั้งหมด 15 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Asclepiadaceae วงศ์ Asteraceae และวงศ์ Euphorbiaceae สำรวจพบวงศ์ละ 4 ชนิด และลักษณะวิสัยของพรรณไม้ ส่วนใหญ่เป็นไม้ต้น 31 ชนิด, ไม้พุ่ม 11 ชนิด, ไม้เลื้อย 9 ชนิด, ไม้รอเลื้อย 3 ชนิดและไม้ล้มลุก 9 ชนิด

5.1.1.2 การใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำรวจพบบริเวณป่าชุมชนโคกหนองคลอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ที่สำรวจพบตามภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกภูมิปัญญาไว้ 5 สาขา ตามภูมิปัญญาเดิมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน (อุษา กลิ่นหอม, 2556) ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรพื้นบ้าน แยกออกเป็นพืชอาหารสัตว์และอาหารคนจำนวน 18 วงศ์ 23 สกุล 26 ชนิด ด้านสุขภาพพื้นบ้าน 19 วงศ์ 30 สกุล 31 ชนิด ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 17 วงศ์ 29 สกุล 29 ชนิด ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพื้นบ้าน 9 วงศ์ 21 สกุล 21 ชนิด และด้านความเชื่อ 5 วงศ์ 5 สกุล 5 ชนิด

5.1.2 สรุปผลการจัดการเรียนการสอนและการให้ความรู้ในการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบแบบปรนัย 20 ข้อ 4 ตัวเลือก คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 7.29 คิดเป็นร้อยละ 36.48 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.83 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 15.92 คิดเป็นร้อยละ 79.62 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.60

และเมื่อพิจารณาแบบทดสอบหลังเรียนจะเห็นว่าคะแนนเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าการกระจายตัวที่น้อยลง ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการทดสอบความรู้ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test พบว่ามีค่า t เท่ากับ -11.646 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการจัดการเรียนการสอนและการให้ความรู้

ตาราง 5 แสดงรายชื่อพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น
1	พืชใบเลี้ยงคู่ วงศ์ Amaranthaceae <i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	บานไม่รู้โรยป่า	หญ้าหัวหงอก
2	วงศ์ Anacardiaceae <i>Buchanania latifolia</i> Roxb.	มะม่วงหัวแมงวัน	มะม่วงหัวแมงวัน
3	วงศ์ Annonaceae <i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	กล้วยเต่า	ก้านครก
4	<i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	นมน้อย	ต้องแล่ง
5	<i>Uvaria rufa</i> Blume	นมควาย	ผีผวน
6	วงศ์ Apocynaceae <i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	ส้มลม	เครือส้มลม
7	<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton	เถาปลาสงแดง	เครือชูด
8	วงศ์ Asclepiadaceae <i>Calotropis gigantea</i> (L.) Dryander ex W.T. Aiton	ดอกกรัก	ดอกกรัก
9	<i>Hoya kerrii</i> Craib	โฮย่า	ต้าง
10	<i>Secamone villosa</i> Blume	เถาวัลย์แดง	เครือชูดแดง
11	<i>Streptocaulon juvenas</i> (Lour.) Merr.	เถาประสังค์	เครือโทอง
12	วงศ์ Asteraceae <i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	ลำฮ้าง
13	<i>Eclipta prostrata</i> L.	กระเม็ง	คัดเม็ง
14	<i>Tridax procumbens</i> L.	หญ้าตีนตุ๊กแก	หญ้าตีนตุ๊กแก
15	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	หมอน้อย	หญ้าดอกขาว
16	วงศ์ Bignoniaceae <i>Dolichandrone</i> Fenzl ex Seem	แคนา	แคป่า
17	<i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.	ปีบ	ก้านของ

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น
18	วงศ์ Boraginaceae <i>Heliotropium indicum</i> L.	หญ้างวงช้าง	หญ้างวงช้าง
19	วงศ์ Capparaceae <i>Crateva religiosa</i> G.Forst.	กุ่มบก	ก่าม
20	วงศ์ Celastraceae <i>Salacia chinensis</i> L.	กำแพงเจ็ดชั้น	ตาไก่
21	วงศ์ Clusiaceae <i>Cratoxylum formosum</i> (Jacq.) Benth. & Hook. f. ex Dyer subsp. <i>Formosum</i>	ตี้วขาว	ผักตี้ว
22	วงศ์ Connaraceae <i>Ellipanthus tomentosus</i> Kurz	คำรอก	ตานกกด
23	วงศ์ Dioscoreaceae <i>Dioscorea filiformis</i> Blume	มันเทียน	มันนก
24	วงศ์ Dipterocarpaceae <i>Dipterocarpus intricatus</i> Dyer	ยางกราด	สะแบง
25	<i>Shorea obtusa</i> Wall. ex Blume	เต็ง	จิก
26	<i>Shorea siamensis</i> var. <i>tomentosa</i> (Craib) T.Smitinand	รัง	ยั้ง
27	วงศ์ Ebenaceae <i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	ตะโก	โก
28	วงศ์ Erythroxylaceae <i>Erythroxylum cambodianum</i> Pierre	ไกรทอง	หุ่ให้
29	วงศ์ Euphorbiaceae <i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	มะเเ่า	เเ่าน้อย
30	<i>Euphorbia hirta</i> L.	น้่านมราชสีห์	น้่านมราชสีห์
31	<i>Jatropha gossypifolia</i> L.	สบู่แดง	เยา
32	<i>Trigonostemon reidioides</i> (Kurz) Craib	โลดทะนงแดง	นางแซง

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น
	วงศ์ Fabaceae		
	วงศ์ย่อย Caesalpinioideae		
33	<i>Cassia fistula</i> L.	ราชพฤกษ์	คูณ
34	<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby	ชี้เหล็ก	ชี้เหล็ก
35	<i>Peltophorum dasyrhachis</i> (Miq.) Kurz	นนทรี	อะราง
36	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq.	มะค่าแต้	แต้
37	<i>Tamarindus indica</i> L.	มะขาม	มะขาม
	วงศ์ย่อย Mimosoideae		
38	<i>Acacia auriculiformis</i> A. Cunn. ex Benth.	กระถินณรงค์	กระถินณรงค์
39	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	กระถิน	กระเสด
40	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	ไมยราบ
41	<i>Pithecellobium dulce</i> (Roxb.) Benth.	มะขามเทศ	ขามแป
42	<i>Samanea saman</i> (Jacq.) Merr.	จามจุรี	ฉำฉา
43	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) W. Theob. var. <i>kerrii</i> (Craib & Hutch.) I. C.Nielsen	แดง	แดง
	วงศ์ย่อย Papilionoideae		
44	<i>Abrus precatorius</i> L.	มะกล่ำตาหนู	บักหล่ำตาแดง
45	<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	ทองกวาว	จาน
46	<i>Macroptilium lathyroides</i> (L.) Urb	ถั่วผี	ถั่วผี
47	<i>Phyllodium elegans</i> Desv.	เกล็ดปลาทมอ	เกล็ดปลิ้นน้อย
48	วงศ์ Irvingiaceae <i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex A. W. Benn.	กระบก	หมากบก
49	วงศ์ Lauraceae <i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	หมีเหม็น	หมี
50	วงศ์ Lecythidaceae <i>Careya arborea</i> Roxb.	กระโดน	กระโดน
51	วงศ์ Loganiaceae <i>Strychnos nux-blanda</i> A.W. Hill	ตุมกา	ตุมกา
52	วงศ์ Meliaceae <i>Azadirachta indica</i> A.Juss.	สะเดา	กะเดา
53	วงศ์ Olacaceae <i>Olex psittacorum</i> (Lam.) Vahl	น้ำใจใคร่	เชือก

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น
54	วงศ์ Opiliaceae <i>Melientha suavis</i> Pierre	ผักหวานป่า	ผักหวานป่า
55	วงศ์ Rhamnaceae <i>Ziziphus oenopolia</i> (L.) Mill.	เล็บเหยี่ยว	เล็บแมว
56	วงศ์ Rutaceae <i>Clausena excavata</i> Burm.f.	หัสคุณ	สมัดใหญ่
57	วงศ์ Sapindaceae <i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	มะหวด	หวดข่า
58	<i>Lepisanthes senegalensis</i> (Poir.) Leenh.	ขำมะเลียงป่า	หมาว้อ
59	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Oken	ตะคร้อ	หมากค้อ
60	วงศ์ Sterculiaceae <i>Helicteres hirsuta</i> Lour.	ปอเต่าไห้	ปอดอน
61	วงศ์ Tiliaceae <i>Microcos tomentosa</i> Sm.	พลับพลา	อีลอม
62	พืชใบเลี้ยงเดี่ยว วงศ์ Colchicaceae <i>Gloriosa superba</i> L.	ดองดึง	ว่านหัวขวาน
63	วงศ์ Costaceae <i>Cheilocostus speciosus</i> (J. Koenig) C. D. Specht	เอื้องหมายนา	เอื้อง

ตาราง 6 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านอาหารสัตว์

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
1	วงศ์ Asteraceae <i>Tridax procumbens</i> L.	หญ้า ตีนตุ๊กแก	ลำต้น ใบ ใช้เป็น อาหารสัตว์โคกระบือ
2	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Mimosoideae <i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	กระเสด	ใบ ยอดอ่อนนำไป เลี้ยงแพะ
3	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Papilionoideae <i>Macroptilium lathyroides</i> (L.) Urb	ถั่วผี	ลำต้น ใบ ใช้เป็น อาหารสัตว์เลี้ยง

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
4	วงศ์ Irvingiaceae <i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex A. W. Benn.	กระบก	ผลสุกนำไปใช้เป็น อาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ โค กระบือ
5	วงศ์ Sterculiaceae <i>Helicteres hirsuta</i> Lour.	ปอดอน	ใบใช้เป็นอาหารสำหรับ สัตว์เลี้ยง โค กระบือ

ตาราง 7 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านอาหารคน

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
1	วงศ์ Annonaceae <i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet &	กั้นครก	ผลรับประทานได้
2	Gagnep. <i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	ต้องแล้ง	ผลรับประทานได้
3	<i>Uvaria rufa</i> Blume	ผีผ่วน	ผลรับประทานได้
4	วงศ์ Apocynaceae <i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	ส้มลม	ใบและดอกรับประทาน ได้มีรสเปรี้ยวใช้ทำเป็น ผักจิ้มน้ำพริก
5	วงศ์ Bignoniaceae <i>Dolichandrone</i> Fenzl ex Seem	แคนา	ดอกรสขมนำมาลวกเป็น ผักจิ้มน้ำพริก
6	วงศ์ Capparaceae <i>Crateva religiosa</i> G.Forst.	ก้าม	ใบอ่อนและดอกนำมา ทำเป็นผักดอง รับประทานกับน้ำพริก
7	วงศ์ Clusiaceae <i>Cratoxylum formosum</i> (Jacq.) Benth. & Hook. f. ex Dyer subsp. <i>Formosum</i>	ผักตั่ว	ยอดอ่อนมีรสเปรี้ยว เป็นผักเคียงกับน้ำพริก หรือใส่ในแกงมีรสเปรี้ยว

ตาราง 7 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
8	วงศ์ Dioscoreaceae <i>Dioscorea filiformis</i> Blume	มันนง	รากสะสมอาหารนำไปต้มหรือหนึ่งเพื่อรับประทานสุก
9	วงศ์ Euphorbiaceae <i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	เม่าน้อย	ผลมีรสเปรี้ยวรับประทานได้
10	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby	ขี้เหล็ก	ยอดนำมาต้มให้สุกประมาณ 2-3 น้ำและนำมาประกอบอาหาร
11	<i>Tamarindus indica</i> L.	มะขาม	ผลและยอดอ่อนมีรสเปรี้ยวรับประทานได้หรือนำไปประกอบอาหาร
12	วงศ์ย่อย Mimosoideae <i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	กระเสด	ยอดอ่อนและฝักสามารถรับประทานได้
13	<i>Pithecellobium dulce</i> (Roxb.) Benth.	ขามแป	เนื้อในฝักรับประทานได้
14	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) W. Theob. var. <i>kerrii</i> (Craib & Hutch.) I. C.Nielsen	แดง	เมล็ดข้างในฝักรับประทานได้
15	วงศ์ Irvingiaceae <i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex A. W. Benn.	กระบก	เนื้อในเมล็ดมีรสมันนิยมนำไปคั่วรับประทาน
16	วงศ์ Lecythidaceae <i>Careya arborea</i> Roxb.	กระโดน	ใบอ่อนและยอดอ่อนมีรสฝาดอมมันรับประทานเป็นผักสด

ตาราง 7 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
17	วงศ์ Meliaceae <i>Azadirachta indica</i> A.Juss.	กะเดา	ดอกและยอดอ่อนนำไป ลวกเป็นผักจิ้มกับ น้ำพริกหรือลาบ
18	วงศ์ Opiliaceae <i>Melientha suavis</i> Pierre	ผักหวานป่า	ใช้ยอดอ่อน ใบอ่อนและ ดอกอ่อนนำมาประกอบ อาหาร
19	วงศ์ Rhamnaceae <i>Ziziphus oenopolia</i> (L.) Mill.	เล็บแมว	ผลแก่มีรสหวานอม เปรี้ยว
20	วงศ์ Sapindaceae <i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	หวดข่า	ผลรับประทานได้มีรส หวานฝาดเล็กน้อย
21	<i>Lepisanthes senegalensis</i> (Poir.) Leenh.	หมาว้อ	ผลรับประทานได้มีรส หวาน
22	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Oken	หมากค้อ	ผลรับประทานได้มีรส เปรี้ยวกินกับน้ำพริก
23	วงศ์ Tiliaceae <i>Microcos tomentosa</i> Sm.	อีลอม	ผลสุกมีรสหวานอม เปรี้ยวรับประทานได้

ตาราง 8 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านสุขภาพพื้นบ้าน

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
1	วงศ์ Amaranthaceae <i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	หญ้าหัวหงอก	ทั้งต้นใช้ต้มแก้อาการ ระดูขาวของสตรี และ เป็นยาขับปัสสาวะ

ตาราง 8 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
2	วงศ์ Annonaceae <i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	กั้นครก	รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรรักษาอาการนี้่วในไต ขับปัสสาวะ
3	<i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	ต้องแล้ง	รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรขับปัสสาวะ บำรุงน้ำนมในสตรีหลังคลอด
4	วงศ์ Apocynaceae <i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	ส้มลม	ใบสดนำมาเคี้ยวแก้ อาการกระหายน้ำและ หน้ำมีดวิงเวียงศีรษะ
5	<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton	เครือชูด	ใบและเถาลำต้นมัดรวม ต้มใช้เป็นยาแก้ไข้
6	วงศ์ Apocynaceae <i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	ต่าง	ยางสีขาวใช้ในการรักษา โรคปากนกกระจอก
7	<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton	เครือโทสง	ใช้ทั้งต้นต้มน้ำช้ระดูและ น้ำควาปลาในสตรี
8	วงศ์ Asteraceae <i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	ลำฮ่าง	ใบนำมาโขลกหรือขยี้ แล้วนำมาพอกบริเวณ แผล ช่วยในการห้าม เลือดและรักษาแผลสด
9	<i>Eclipta prostrata</i> L.	คัตเม็ง	ใบและลำต้นนำมาตาก ให้แห้งทำเป็นชาขง แก้ ปวดเมื่อย บำรุงกำลัง
10	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	หญ้าดอกขาว	ใบสดโขลกสมานแผล หรือพอกฝีได้หรือนำใบ สดมาต้มน้ำรักษาไข้ได้

ตาราง 8 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
11	วงศ์ Bignoniaceae <i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.	ก้านทอง	ดอกนำมาตากให้แห้งนำมาชงเป็นชาดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง
12	วงศ์ Boraginaceae <i>Heliotropium indicum</i> L.	หญ้างวงช้าง	ใบนำมาโขลกนำมาพอกฝีที่ผิวหนังช่วยลดอาการบวมได้
13	วงศ์ Celastraceae <i>Salacia chinensis</i> L.	ตาไก่	ลำต้นต้มน้ำรับประทาน ช่วยเจริญอาหาร ขับลม
14	วงศ์ Connaraceae <i>Ellipanthus tomentosus</i> Kurz	ตานกกด	แก่นและเนื้อไม้ต้มแก้โรคประดง ปวดเมื่อย ขับปัสสาวะ บำรุงร่างกาย
15	วงศ์ Erythroxylaceae <i>Erythroxylum cambodianum</i> Pierre	หุ่นไม้	รากเป็นส่วนผสมของยาขับปัสสาวะและรักษานิวไนไต
16	วงศ์ Euphorbiaceae <i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	เม่าน้อย	ผลสุกมีรสเปรี้ยว แก้อาการคอแห้งกระหายน้ำและเป็นยาละลาย
17	วงศ์ Euphorbiaceae <i>Euphorbia hirta</i> L.	น้ำนมราชสีห์	ทั้งต้นใช้ต้มน้ำกินเป็นยาบำรุงกำลัง และใช้ต้มน้ำอาบ
18	<i>Jatropha gossypifolia</i> L.	เยา	รักษาโรคตาขโมยในเด็ก
19	<i>Trigonostemon reidioides</i> (Kurz) Craib	นางแซง	รากและลำต้นแช่น้ำอาบรักษาโรคตาขโมยในเด็ก รากฝนทาบริเวณที่มีแมลงมีพิษกันต่อช่วยบรรเทาอาการปวดและช่วยถอนพิษ

ตาราง 8 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
20	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Cassia fistula</i> L.	คูณ	แก่นช่วยรักษาอาการ ปวดฟันจึงนิยมนำมา เคี้ยวหมาก
21	<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby	ขี้เหล็ก	ใบและยอดอ่อนนำมา ต้ม 2-3 น้ำนำมา ประกอบอาหารและเป็น ยาระบายอ่อนๆ
22	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Tamarindus indica</i> L.	มะขาม	ผลและใบอ่อนมีรส เปรี้ยวรับประทานได้ เป็นยาระบาย เมล็ด มะขามคั่วรับประทาน ถ่ายพยาธิ
23	วงศ์ย่อย Mimosoideae <i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	ทั้งต้นต้มน้ำอาบรักษา อาการลมพิษ
24	วงศ์ Lauraceae <i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	หมี	เปลือกต้นใช้ห้ามเลือด ใบตำพอกแผลเล็กได้ และใช้ขี้ตากกลาก เกลื้อนได้
25	วงศ์ Lecythidaceae <i>Careya arborea</i> Roxb.	กระโดน	เปลือกต้นนำมาต้มกับ น้ำดื่มเป็นยาแก้อาการ ปวดท้อง ท้องเสีย
26	วงศ์ Olacaceae <i>Olax psittacorum</i> (Lam.) Vahl	เชือก	รากมีรสขมนำไปต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ ถอนพิษเบื่อเมา

ตาราง 8 (ต่อ)

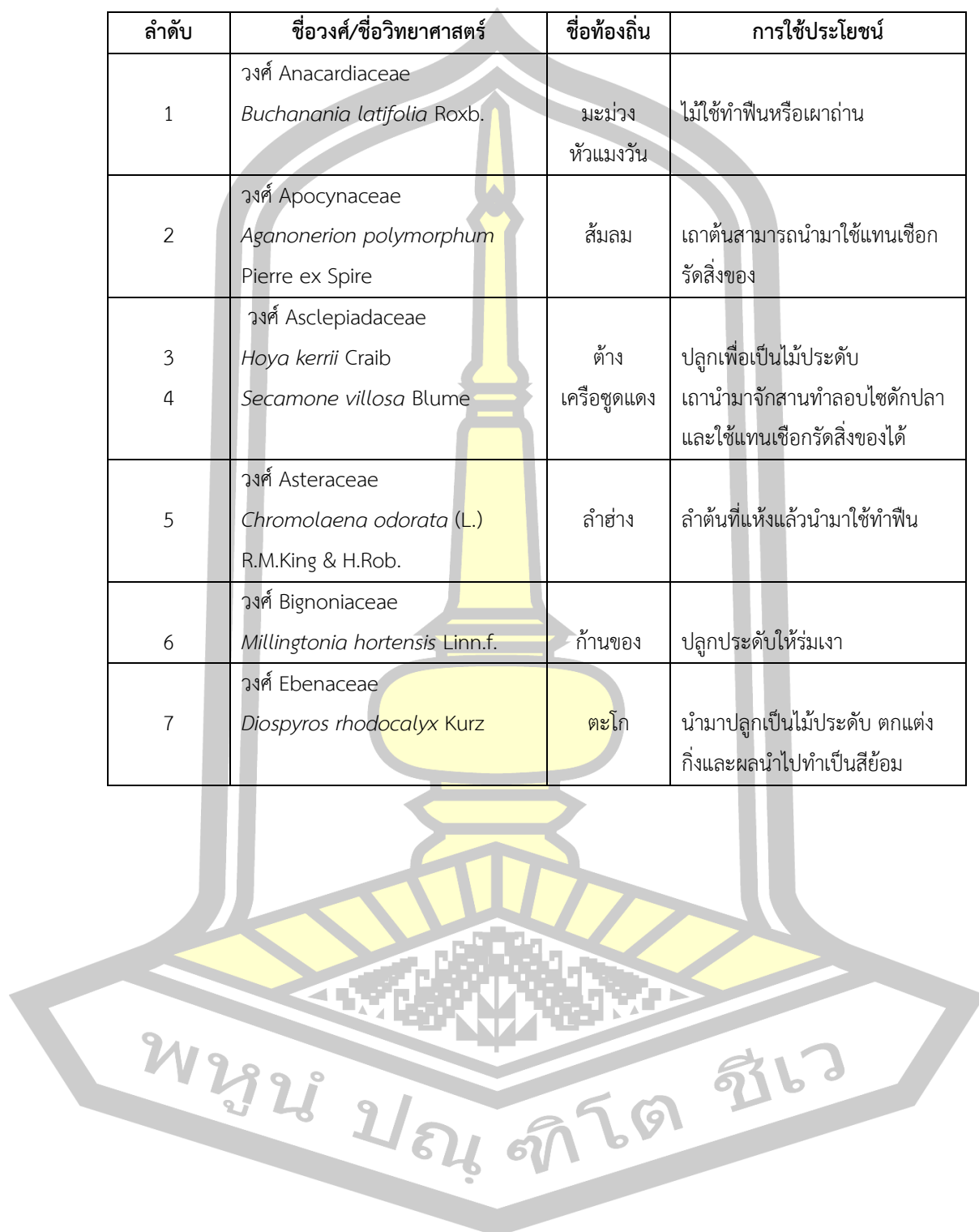
ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
27	วงศ์ Rhamnaceae <i>Ziziphus oenopolia</i> (L.) Mill.	เล็บแมว	ผลดิบและผลสุก สรรพคุณช่วยแก้อาการ ไอช่วยทำให้ชุ่มคอ
28	วงศ์ Rutaceae <i>Clausena excavata</i> Burm.f.	สมัดใหญ่	รากเป็นส่วนหนึ่งของ ตำรับยารักษานิวไนโต นิวไนในกระเพาะปัสสาวะ ช่วยขับปัสสาวะ
29	วงศ์ Sapindaceae <i>Lepisanthes senegalensis</i> (Poir.) Leenh.	หมาว้อ	รากลำไปต้มน้ำให้เด็ก อาบแก้โรคซาง
30	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Oken	หมากค้อ	เนื้อผลมีรสเปรี้ยวเป็นยา ระบาย
31	วงศ์ Tiliaceae <i>Microcos tomentosa</i> Sm.	อีลอม	ผลแก่มีรสเปรี้ยวเป็นยา ระบาย

ตาราง 9 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
1	วงศ์ Anacardiaceae <i>Buchanania latifolia</i> Roxb.	มะม่วง หัวแมงวัน	ไม่ใช้ทำฟืนหรือเผาถ่าน
2	วงศ์ Apocynaceae <i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	ส้มลม	เถาต้นสามารถนำมาใช้แทนเชือก รัดสิ่งของ
3	วงศ์ Asclepiadaceae <i>Hoya kerrii</i> Craib	ค้าง	ปลูกเพื่อเป็นไม้ประดับ
4	<i>Secamone villosa</i> Blume	เครือชูดแดง	เถานำมาจักสานทำลอบไซดักปลา และใช้แทนเชือกรัดสิ่งของได้
5	วงศ์ Asteraceae <i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	ลำอ่าง	ลำต้นที่แห้งแล้วนำมาใช้ทำฟืน
6	วงศ์ Bignoniaceae <i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.	ก้านของ	ปลูกประดับให้ร่มเงา
7	วงศ์ Ebenaceae <i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	ตะโก	นำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ตกแต่ง กิ่งและผลนำไปทำเป็นสีย้อม

ตาราง 9 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
8	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Cassia fistula</i> L.	คูน	ปลูกเป็นไม้ประดับตามบ้านเรือนหรือตามถนน
9	<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby	ขี้เหล็ก	ปลูกประดับตามถนนเพื่อให้ร่มเงา
10	<i>Peltophorum dasyrhachis</i> (Miq.) Kurz	อะราง	เปลือกต้นนำมาทำเป็นสีย้อม
11	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq.	แต่	นำมาใช้ทำฟืนเผาถ่านให้ความร้อนสูง
12	<i>Tamarindus indica</i> L.	มะขาม	นิยมนำไม้มะขามทำเขียง เผาถ่านและทำฟืน
13	วงศ์ย่อย Mimosoideae <i>Acacia auriculiformis</i> A. Cunn. ex Benth.	กระถินณรงค์	นิยมเผาถ่านและทำฟืน
14	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	กระเสด	ไม้นำมาทำเป็นด้ามจอบเสียม หรือนำมาทำฟืนเผาถ่าน
15	วงศ์ย่อย Mimosoideae <i>Pithecellobium dulce</i> (Roxb.) Benth.	ขามแป	ทำฟืนเผาถ่าน
16	<i>Samanea saman</i> (Jacq.) Merr.	ฉำฉา	ปลูกประดับและเป็นต้นไม้ที่ให้ร่มเงาจึงนิยมปลูกในสถานที่ราชการ
17	วงศ์ย่อย Papilionoideae <i>Abrus precatorius</i> L.	บักห่อตาแดง	เมล็ดใช้เป็นยาฆ่าแมลง
18	<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	จาม	ปลูกเป็นไม้ประดับ
19	วงศ์ Irvingiaceae <i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex A. W. Benn.	กระบก	เผาถ่าน ทำฟืนให้ความร้อนสูง
20	วงศ์ Lauraceae <i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	หมี	กิ่งแห้งนำมาทำฟืน

ตาราง 9 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
21	วงศ์ Lecythidaceae <i>Careya arborea</i> Roxb.	กระโดน	ทำพินเผาถ่านให้ความร้อนสูง
22	วงศ์ Loganiaceae <i>Strychnos nux-blanda</i> A.W. Hill	ตุมกา	ทำพินเผาถ่านให้ความร้อนสูง
23	วงศ์ Meliaceae <i>Azadirachta indica</i> A.Juss.	กะเดา	นำไปหมักใช้ทำเป็นยาพ่นฆ่าแมลงใช้ไม้จากต้นทำพินและเผาถ่านได้
24	วงศ์ Olacaceae <i>Olex psittacorum</i> (Lam.) Vahl	เชือก	ไม้นำไปทำพิน
25	วงศ์ Opiliaceae <i>Melientha suavis</i> Pierre	ผักหวานป่า	นำมาปลูกเพื่อเก็บยอดขายสร้างรายได้ให้ชาวบ้าน
26	วงศ์ Sapindaceae <i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	หวดข่า	ไม้นำมาทำพิน
27	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Oken	หมากคร้อ	ไม้ใช้ทำพินเผาถ่านได้ให้ความร้อนสูง
28	วงศ์ Colchicaceae <i>Gloriosa superba</i> L.	ดองดึง	เป็นพืชที่มีดอกสวยงามใช้ปลูกเป็นไม้ประดับได้
29	วงศ์ Costaceae <i>Cheilocostus speciosus</i> (J. Koenig) C. D. Specht	เอื้องหมายนา	ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับได้ซึ่งมีความสวยงามแปลกตา

ตาราง 10 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านวัสดุศาสตร์เทคโนโลยีพื้นบ้าน

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
1	วงศ์ Apocynaceae <i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton	เครือชูด	เถามีความเหนียวใช้ถัก ลอบตักปลา
2	วงศ์ Bignoniaceae <i>Dolichandrone Fenzl ex Seem</i>	แคนา	เนื้อไม้แข็งสามารถนำมา ทำเป็นไม้แปรรูป
3	<i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.	ก้านของ	ทำเครื่องเรือน เฟอร์นิเจอร์ เนื้อไม้นำมาแปรรูปได้
4	วงศ์ Capparaceae <i>Crateva religiosa</i> G.Forst.	ก่าม	เนื้อไม้นำมาทำเป็นไม้ใช้ สอยไม้แปรรูป
5	วงศ์ Dipterocarpaceae <i>Dipterocarpus intricatus</i> Dyer	สะแบง	เป็นไม้เนื้อแข็งนำไปทำ บ้านที่อยู่อาศัยไม้แปรร รูปและเฟอร์นิเจอร์
6	<i>Shorea obtusa</i> Wall. ex Blume	จิก	เนื้อไม้แข็งนำไปทำบ้าน ที่อยู่อาศัยเฟอร์นิเจอร์ และไม้แปรรูปเป็นไม้
7	<i>Shorea siamensis</i> var. <i>tomentosa</i> (Craib) T.Smitinand	ฮ้าง	ไม้เนื้อแข็งนำไปทำบ้าน ที่อยู่อาศัยเฟอร์นิเจอร์ และไม้แปรรูป
8	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Cassia fistula</i> L.	คูน	เป็นไม้ใช้สอยทำเสา
9	<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby	ขี้เหล็ก	ทำตามจับมีดพริ้ว
10	<i>Peltophorum dasyrachis</i> (Miq.) Kurz	อะราง	ทำไม้ใช้สอยใช้ทำเสา หรือไม้เครื่องเรือน
11	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq.	แต่	ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ หรือไม้เครื่องเรือนเช่น วงกบประตูหรือหน้าต่าง

ตาราง 10 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
12	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Tamarindus indica</i> L.	มะขาม	เป็นไม้เนื้อแข็งใช้ทำเป็น ไม้ใช้สอย เฟอร์นิเจอร์ หรือไม้เครื่องเรือนมี ความแข็งแรงทนทาน นิยมนำไม้มาทำเขียง
13	วงศ์ย่อย Mimosoideae <i>Acacia auriculiformis</i> A. Cunn. ex Benth	กระถินณรงค์	เนื้อไม้แปรรูปทำเป็น เฟอร์นิเจอร์ หรือนำไป แปรรูปเป็นไม้ปูพื้น ปู ฝาผนังได้
14	<i>Samanea saman</i> (Jacq.) Merr.	จันทรา	ไม้เนื้อแข็งที่มีลวดลาย สวยงามนำไปแปรรูป เป็นเฟอร์นิเจอร์ไม้ เครื่องเรือน
15	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) W. Theob. var. <i>kerrii</i> (Craib & Hutch.) I. C.Nielsen	แดง	นิยมใช้ทำเครื่องเรือน อีกทั้งเนื้อไม้มีความ สวยงามนำมาใช้ในงาน แกะสลักได้
16	วงศ์ย่อย Papilionoideae <i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	จาม	เนื้อไม้นำมาทำเป็น เครื่องเรือนและด้าม จับอุปกรณ์ทางการ เกษตรได้
17	วงศ์ Irvingiaceae <i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex A. W. Benn.	กระบก	นำไปทำไม้ใช้สอยและ ไม้เครื่องเรือน
18	วงศ์ Meliaceae <i>Azadirachta indica</i> A.Juss.	กะเดา	ไม้ใช้ในงานก่อสร้าง บ้านเรือน

ตาราง10 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
19	วงศ์ Sapindaceae <i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	หวดข่า	ใช้ทำด้ามจับจอบ เสียม มีดพรวิน
20	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Oken	หมากค้อ	เป็นไม้ใช้สอยทำ เฟอร์นิเจอร์ ด้ามจับ เครื่องมือการเกษตร
21	วงศ์ Tiliaceae <i>Microcos tomentosa</i> Sm.	อีลอม	ผลดิบนำไปทำเป็นของ เล่นโดยนำมาใช้ทำเป็น กระสุนยิงจากกระบอก ไม้ไผ่

ตาราง 11 พรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ในด้านความเชื่อ

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
1	วงศ์ Asclepiadaceae <i>Calotropis gigantea</i> (L.) Dryander ex W.T. Aiton	ดอกกรัก	ดอกใช้ในพิธีแต่งงานใช้ ในการทำบายศรีสู่ขวัญ และใบใช้ในการรองชั้น เงินสินสอดเชื่อว่า ชื่อที่ เป็นมงคลของต้นรักจะ นำพาชีวิตคู่อยู่ด้วยกัน อย่างร่มเย็นเป็นสุข
2	วงศ์ Bignoniaceae <i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.	ก้านทอง	ดอกมีกลิ่นหอมนำมา บูชาพระได้ และเป็นไม้ มงคลปลูกในบ้านเชื่อว่า จะทำให้ความร่มเย็น และมีสุขภาพดี

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
3	วงศ์ Fabaceae วงศ์ย่อย Caesalpinioideae <i>Cassia fistula</i> L.	คูน	เป็นไม้มงคลตามความเชื่อใช้ทำเป็นเสาหลักบ้านหลักเมือง เชื่อว่าจะอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข
4	วงศ์ย่อย Papilionoideae <i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	จาน	ไม้มงคลเชื่อว่าจะมีเงินมีทองมากใช้ในการแห่พระเวศเข้าเมือง
5	<i>Phyllodium elegans</i> Desv.	เกล็ดลีน้อย	เป็นไม้มงคลหลังจากที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วนั้น ต้องทำพิธีกรรมคือการไหว้ยั้งฉาง ของชาวนา

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง ควรจัดให้ป่าชุมชนบริเวณนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ ชนิดของพรรณไม้รวมถึงการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนป่า และรู้จักการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

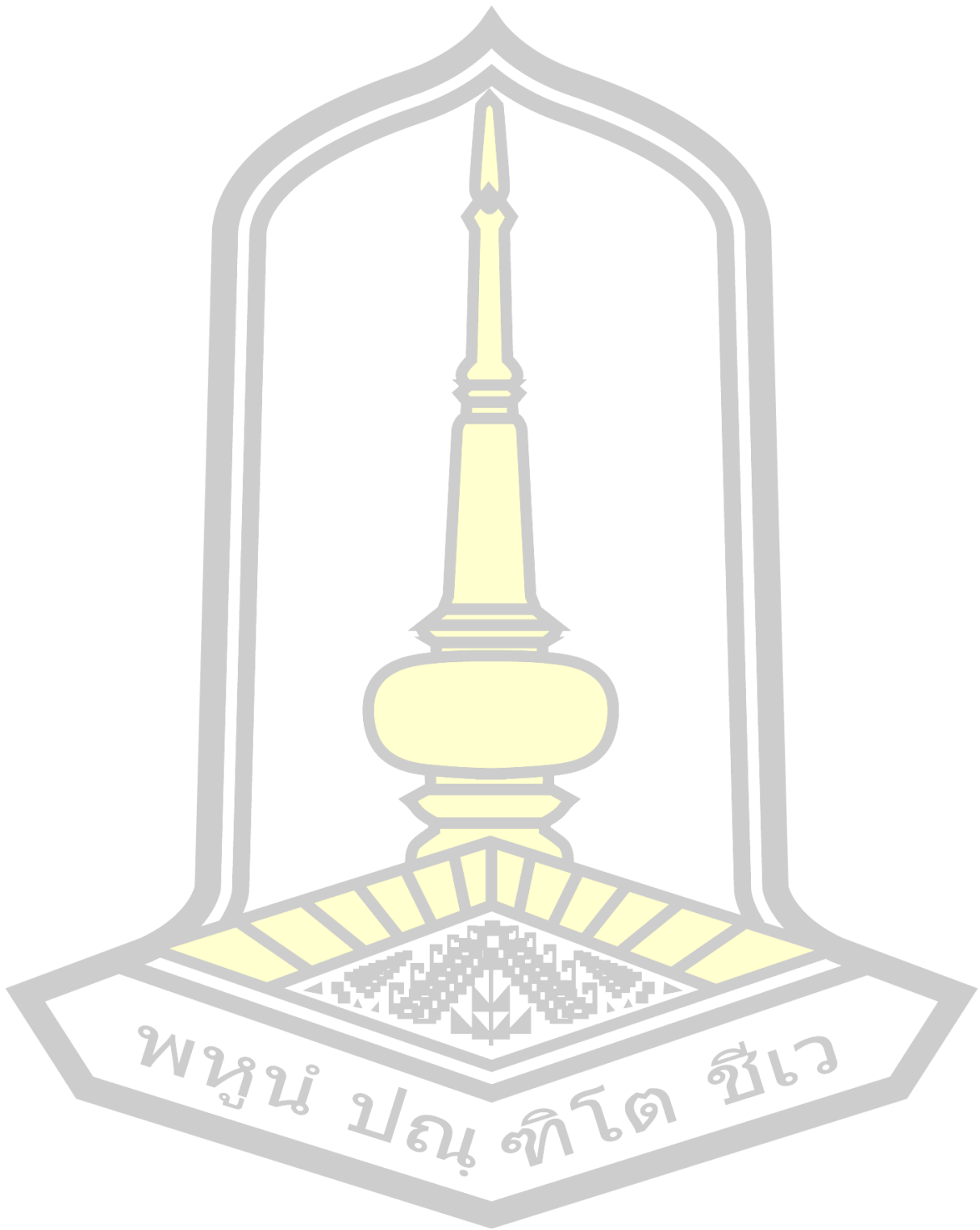
5.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพราะเมื่อฤดูแล้งของทุก ๆ ปีจะเกิดไฟป่า ในบริเวณป่าชุมชนนี้เป็นประจำและเป็นบริเวณกว้าง จึงควรจัดอาสาสมัครเฝ้าระวังไฟป่าเพื่อเป็นการลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับป่าชุมชนที่ชาวบ้านรอบ ๆ ป่าได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

5.2.3 ควรส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้ ทดแทนในบริเวณที่ถูกตัดไปเพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าและชดเชยพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย

5.2.4 ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพพื้นบ้านและหมอยาพื้นบ้าน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ

บรรณานุกรม

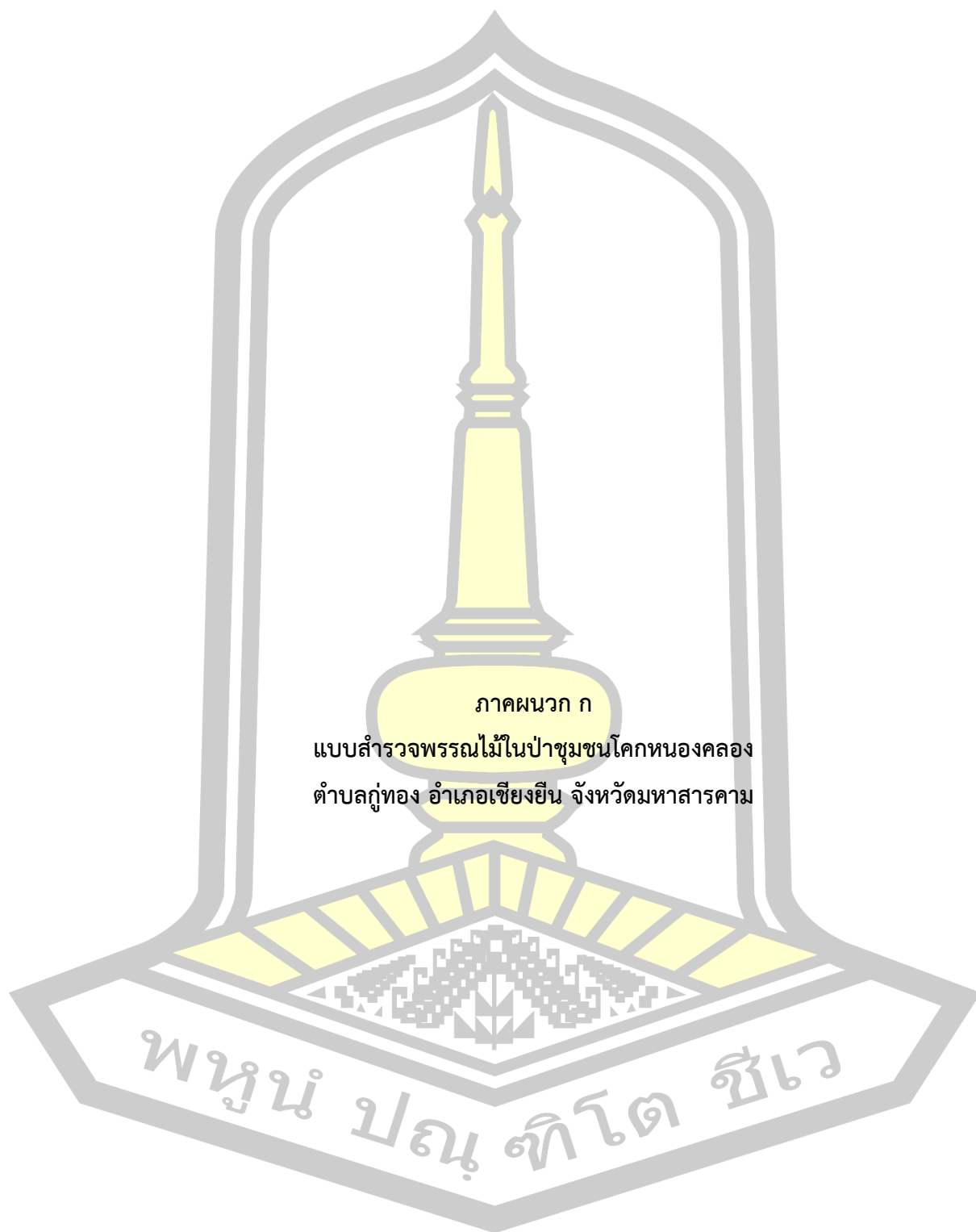
บรรณานุกรม

- กาญจนา ลิ้มปิติตติคุณ. (2559). *ความหลากหลายของไม้ล้มลุก ไม้พุ่มและไม้เลื้อยตามเส้นทาง การศึกษาธรรมชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยยาง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพฤกษศาสตร์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กรมป่าไม้. (2558). *คู่มือการพัฒนาความรู้ ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน*. ส่วนจัดการป่าชุมชน สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 อุดรธานี.
- กรมป่าไม้. (2559). *คู่มือการเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืช*. สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมป่าไม้. (2559). สลิตিপ่าไม้. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/Content.aspx?id=10325> [สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562].
- กรมป่าไม้. (2560). สลิติป่าไม้. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://forestinfo.forest.go.th/Content/file/stat2560/Table%202.pdf> [สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562]
- กรมป่าไม้. (2561). สลิติป่าไม้. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://forestinfo.forest.go.th/Content/file/stat2561/Table%202.pdf> [สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562]
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2553). *ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์ชีวิตโลก*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กุลสตรี มอญโรสง. (2547). *แผนแม่บทชุมชนกรณีศึกษาบ้านบัวบาน หมู่ 8 และบ้านใหม่บัวบาน หมู่ 14 ตำบลกุ้งทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม*. สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรบัณฑิต บัญญัติอาสาพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- คำสิงห์ ทองโท. (2546). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนนาฝาย ตำบลดงดวน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิพย์พรรณ สดการและคณะ. (2550). *ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพืชพื้นเมืองในประเทศไทย*. กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. 115-119.

- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2548). ความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่
อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ธิตี เพียรโคตร. (2562). การพัฒนาหลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์พืชสมุนไพร ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชน บ้านปลื้มพัฒนา อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น. 16(1). 218-225.
- นภาพัช ไชยน้ำอ้อม, วีรณัฐ วอนแก่นน้อย. (2554). การศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในเขต
ป่าชุมชน. สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นภาพรณ สมสะอาด. (2553). ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พรรณไม้เถาบริเวณสวน ร่มเกล้า
กาลพฤกษ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 163-167.
- ภัทรพร ภาภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2545). การศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์
พื้นบ้าน ในป่าบุงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(พฤกษศาสตร์) สาขาวิชาพฤกษศาสตร์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รพีภรณ์ ชันธสีลา. (2559). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกระเหรี่ยงที่บ้านวะโคโกร ตำบลแม่สอง
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาชีววิทยา.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิสุทธิ์ ไปไม้. (2539). สถานภาพความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย. [ออนไลน์]. ได้จาก
<http://www.sa.ac.th/biodiversity/contents/introduction.html> [สืบค้นเมื่อ
14 พฤษภาคม 2561].
- ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. (2559). ป่าชุมชน. [ออนไลน์]. ได้จาก
http://forestinfo.forest.go.th/fCom_detail.aspx?id=11366 [สืบค้นวันที่ 25 พฤษภาคม
2561].
- สำนักงานความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืชกรมป่าไม้. (2553). คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองของ
ชุมชน ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ "ด้านพืช". กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตร แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม. (2561). ความหลากหลายทางชีวภาพคืออะไร. [ออนไลน์]. ได้จาก:
<http://chm.dnp.go.th/what-is-biodiversity/> [สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2561].

- สุกัญญา นาคะวงศ์. (2558). ความหลากหลายของพรรณไม้และการใช้ประโยชน์ บริเวณป่าช้า
สาธารณประโยชน์บ้านจาน เทศบาลตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุชาวลี ชูเอน. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนกรณีศึกษา ตำบลวัง
มะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง. วารสารวิทยบริการ, 23, 43–53.
- สุรางค์ เขียรศิริณ. (2557). ผลกระทบต่อเนื่องของการทำลายป่าและการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศต่อความหลากหลายทางชีวภาพในอาเซียน. กรุงเทพฯ.
- หทัยกาญจน์ ทวีทอง. (2560). ป่าชุมชนกับความมั่นคงด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน. วารสารรัชต์
ภาคย์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา, 11(23), 23–32.
- หทัยรัตน์ อุเส. (2559). การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในเขาคอหงส์ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพฤกษศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อุทิศ กุฎอินทร์. (2539). นิเวศวิทยาป่าไม้. กรุงเทพฯ: ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษา กลิ่นหอม, ขวัญเรือน พาป้อง, ไพโรจน์ ประมวล, ขทากร ศรีอาจ และสุกัญญา นาคะวงศ์.
(2553). รายงานการสำรวจสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. มหาสารคาม.
- Fukushima, M., Kanzaki, M., Hara, M., Ohkubo, T., Preechapanya, P., & Choocharoen,
C. (2008). *Secondary forest succession after the cessation of swidden cultivation
in the montane forest area in Northern Thailand*. Forest Ecology and
Management, 255(5–6), 1994–2006. <https://doi.org/10.1016/J.FORECO.2007.12.022>

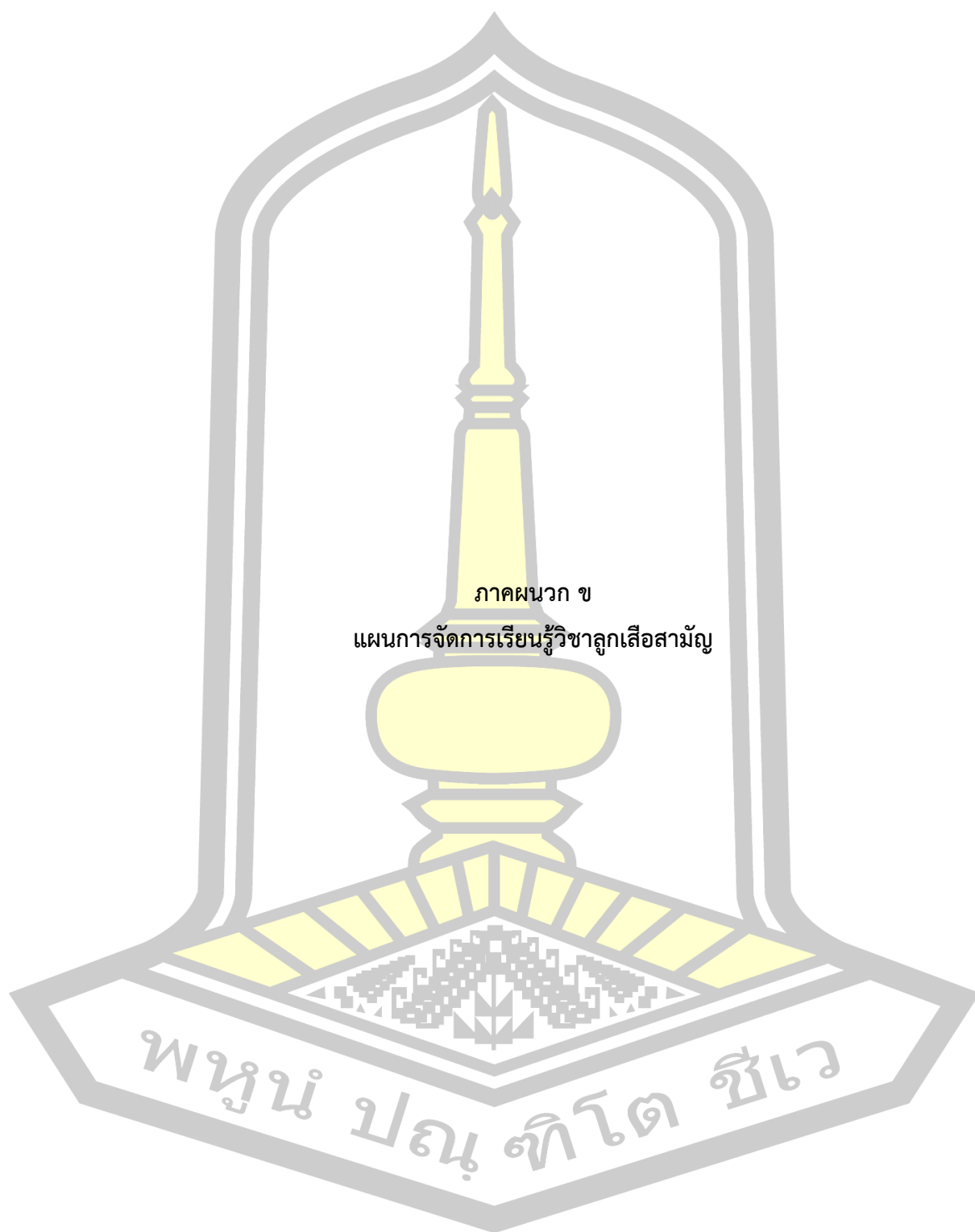
พหุ ปลูก ปลูก ชีวะ

แบบสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหนองคลอง

ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

วันที่สำรวจ.....	ผู้สำรวจ.....
ชื่อท้องถิ่น.....	ชื่อสามัญ (common name).....
ชื่อวิทยาศาสตร์.....	วงศ์.....
ลักษณะวิสัย	
☐ ไม้ต้น (Tree)	☐ ไม้อิงอาศัย (Epiphyte)
☐ ไม้พุ่ม (Shrub)	☐ พืชเบียน (Parasitic plant)
☐ ไม้ล้มลุก (Herb)	☐ ลำต้นใต้ดิน (Subterranean stem)
☐ ไม้เถา (Climber plant) ☐ อื่น ๆ.....	
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	
ลำต้น.....	
ใบ.....	
ดอก.....	
ผล.....	
เมล็ด.....	
อื่น ๆ.....	
การใช้ประโยชน์	
ด้านเกษตรพื้นบ้าน ☐ พืชอาหารสัตว์	
☐ พืชอาหารคน	
☐ ด้านสุขภาพ	
พื้นบ้าน.....	
☐ การจัดการ	
สิ่งแวดล้อม.....	
☐ วัสดุศาสตร์เทคโนโลยี	
พื้นบ้าน.....	
☐ การบริหารจัดการองค์กร ฮีต คอง หรือความเชื่อ	
.....	
หมายเลขตัวอย่าง.....	

ภาคผนวก ข
แผนการจัดการเรียนรู้วิชาลูกเสือสามัญ

พหุมนั ปณุ ทิโต ชีเว

แผนการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญ 7

หน่วยที่ 4 ทศพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน	4	ชั่วโมง
เรื่อง ทศพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน	1	ชั่วโมง

จุดประสงค์

1. จำแนกทศพยากรธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ได้
2. ยกตัวอย่างทศพยากรธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ได้

สาระการเรียนรู้

1. ความหมายของทศพยากรธรรมชาติ
2. ประเภทของทศพยากรธรรมชาติ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. พิธีเปิด (ธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก)	10	นาที
2. เกม “สลัดไม้พลอง”	5	นาที
3. สอนตามเนื้อหา	30	นาที
3.1 ผู้กำกับให้ลูกเสือเนตรนารีทำแบบทดสอบก่อนเรียน		
3.1 ผู้กำกับอธิบายความหมายของทศพยากรธรรมชาติ		
3.2 ให้ลูกเสือแต่ละหมู่ศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับ ทศพยากรธรรมชาติ		
3.3 ลูกเสือแต่ละหมู่ร่วมกันบอกความหมายและประเภทของทศพยากรธรรมชาติ		
3.4 ผู้กำกับให้ลูกเสือทำใบงาน เรื่องทศพยากรธรรมชาติ		
4.เล่าเรื่องสั้นที่เป็นคติ	5	นาที
5. พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจเครื่องแต่งกาย ธงลง เลิก)	10	นาที

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้เรื่องทศพยากรธรรมชาติ
2. ใบงานเรื่อง ทศพยากรธรรมชาติ
- 3.แบบทดสอบก่อนเรียน

การวัดผลและประเมินผล

1. การตอบคำถาม จากการถามของผู้กำกับ
2. การทำใบงาน

บันทึกหลังการสอน.....

ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา.....

ใบความรู้

เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และคนสามารถนำสิ่งเหล่านั้นไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ หรือแปรรูปก่อนนำมาใช้ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น ในแต่ละท้องถิ่นจะมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ เป็นต้น แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ เป็นต้น

ประเภทของ ทรัพยากรธรรมชาติ	ลักษณะสำคัญ	ตัวอย่าง
1. ใช้แล้วหมดไป	ทรัพยากรประเภทนี้ใช้เวลานานหลายล้านปีกว่าจะเกิดขึ้นมาได้ เราต้องใช้อย่างประหยัด คุ่มค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะเมื่อใช้หมดไปแล้วไม่สามารถเกิดขึ้นมาในเวลา 1 ชั่วโมงคนได้	- แร่ธาตุ น้ำมัน แก๊ส ธรรมชาติ
2. ใช้แล้วไม่หมดไป	ทรัพยากรประเภทนี้มีเกิดขึ้นหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา เราต้องรู้จักใช้อย่างระวังและดูแลรักษาเพื่อไม่ให้เสื่อมคุณภาพหรือเกิดมลพิษ	- อากาศ ดิน น้ำ
3. ใช้แล้วมีการเกิดขึ้นทดแทนหรือรักษาไว้ได้	ทรัพยากรประเภทนี้สามารถสร้างขึ้นทดแทนได้ เราต้องใช้อย่างคุ้มค่าและสร้างขึ้นมาทดแทนเพื่อไม่ให้หมดไป	- ป่าไม้ สัตว์ป่า

ตาราง : ประเภททรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีกลุ่มสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ นอกจากนี้ ป่าไม้ยังมีประโยชน์ในด้านอื่น ๆ อีกมากมาย การทำลายป่าไม้จึงทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป

1.1 ประเภทของป่าไม้ในประเทศไทยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท

- **ป่าผลัดใบ** เป็นป่าที่จะดูเขียวชอุ่มในช่วงฤดูฝน เมื่อเริ่มฤดูแล้ง (ม.ค.- มี.ค.) ต้นไม้ส่วนใหญ่จะพากันผลัดใบ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ซึ่งพบในทุกภาคของไทย และป่าห้วยา ซึ่งพบในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคตะวันออกเฉียงของไทย

- **ป่าไม่ผลัดใบ** เป็นป่าที่มีความเขียวชอุ่มตลอดปีพบอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ที่มีมากที่สุดคือภาคใต้ และภาคตะวันออก ป่าไม่ผลัดใบจำแนกเป็นป่าชนิดต่าง ๆ อีก 7 ชนิด ดังนี้

1. ป่าดิบชื้น	2. ป่าชายเลน	3. ป่าสนเขา
4. ป่าพรุ (ป่าบึงน้ำจืด)	5. ป่าดิบเขา	6. ป่าดิบแล้ง
7. ป่าชายหาด		

1.2 ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนทั้งทางตรงและทางอ้อม

- เป็นแหล่งปัจจัย 4 ของคน
- เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร
- เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด
- ช่วยให้สภาพอากาศชุ่มชื้น ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

2. ทรัพยากรอากาศ อากาศเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเพราะสิ่งมีชีวิตต้องการอากาศในการหายใจ ถ้าส่วนประกอบของอากาศเปลี่ยนแปลงไป เช่น มีฝุ่นละออง หมอก คิวิน ไอ้ น้ำ เจือปนอยู่ในอากาศมากเกินไปก็จะเกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตได้

2.1 ประโยชน์ต่อทรัพยากรอากาศ อากาศมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตดังนี้

- คน สัตว์ และพืช ใช้แก๊สออกซิเจนซึ่งเป็นส่วนประกอบของอากาศในการหายใจ
- พืชใช้แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของอากาศในการสร้างอาหาร

อาหาร

- คนใช้อากาศในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สูดลมเข้าลูกบอล ล้อรถจักรยาน แหยาง ของเล่นบางชนิด เพื่อให้สิ่งของเหล่านี้ใช้งานได้

3. ทรัพยากรสัตว์ป่า สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรที่อยู่คู่กับป่าไม้ เนื่องจากป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าต่าง ๆ การทำลายพื้นที่ป่าไม้ จะมีผลกระทบต่อปริมาณและชนิดของสัตว์ป่า เพราะทำให้สัตว์ป่าบางชนิดมีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็วจนถึงขั้นสูญพันธุ์ หรือเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ได้

3.1 สัตว์ป่าสงวน เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าต่าง ๆ รัฐบาลจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดให้มีสัตว์ป่าสงวน ซึ่งหมายถึง สัตว์ป่าที่หายาก ห้ามนำโดยเด็ดขาด และห้ามมีไว้ในครอบครอง ซึ่งมีจำนวน 15 ชนิดได้แก่ ควายป่า, สมเสร็จ, พะยูม, เก้งหม้อ, นกกระเรียน, กวางผา, เนื้อสมัน, กระซู่, แมวลายหินอ่อน, นกแต้วแร้วท้องดำ, ละอง(ละมั่ง) เสี่ยงผา, แรด, นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร, กูปรี

3.2 ประโยชน์ของทรัพยากรสัตว์ป่า

- ทำให้เกิดความสมบูรณ์
- มีการหมุนเวียนสารและการถ่ายทอดพลังงานในรูปโซ่อาหารและสายใยอาหาร
- เป็นแหล่งศึกษาและแหล่งเรียนรู้ของมนุษย์

4. ทรัพยากรน้ำ น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องการน้ำในการดำรงชีวิต ถ้าขาดน้ำเป็นเวลานาน ๆ สิ่งมีชีวิตจะตายในที่สุด น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่มีวันหมด เพราะมีวัฏจักรหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา

4.1 ประโยชน์ของทรัพยากรน้ำ น้ำมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตดังนี้

- คนและสัตว์ใช้น้ำในการดื่มกิน เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้
- คนใช้น้ำในด้านต่าง ๆ เช่น ชำระร่างกายและสิ่งสกปรก เพาะปลูกพืช ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ใช้ในอุตสาหกรรม
- พืชใช้น้ำเป็นวัตถุดิบในการสร้างอาหาร
- เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชน้ำและสัตว์น้ำ
- เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าต่าง ๆ
- เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจหรือแหล่งท่องเที่ยว

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....หมู่.....

ใบงานเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ

คำชี้แจง : ให้ลูกเสือ-เนตรนารีนำตัวอักษรใส่หน้าข้อความที่สัมพันธ์กัน

- 1..... ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ
  - 2..... ทรัพยากรประเภทนี้ใช้เวลานานหลายล้านปีกว่าจะเกิดขึ้นมาได้ไม่สามารถเกิดขึ้นมาในเวลา 1 ชั่วโมงคนได้
  - 3..... ป่าไม้, สัตว์ป่า
  - 4..... ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไป
  - 5..... เป็นป่าที่มีความเขียวชอุ่มตลอดปีพบอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ
  - 6..... ป่าเบญจพรรณ, ป่าเต็งรัง
  - 7..... เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีกลุ่มสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ
  - 8..... เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเพราะสิ่งมีชีวิตต้องการในการหายใจ
  - 9..... เป็นทรัพยากรที่อยู่คู่กับป่าไม้ เนื่องจากป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยหากมีการตัดไม้ทำลายป่าก็จะเป็นการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัย
  - 10..... เป็นทรัพยากรที่ประชาชนใช้ในการอุปโภค บริโภค เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้
- A   ป่าไม่ผลัดใบ
 B   ป่าผลัดใบ
 C   สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และคนสามารถนำสิ่งเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้
 D   ทรัพยากรธรรมชาติใช้แล้วมีการเกิดขึ้นทดแทนหรือรักษาไว้ได้
 E   อากาศ, ดิน, น้ำ
 F   ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป
 G   ทรัพยากรอากาศ
 H   ทรัพยากรสัตว์ป่า
 I   ทรัพยากรน้ำ
 J   ทรัพยากรป่าไม้

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....หมู่.....

เฉลยใบงานเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ

คำชี้แจง : ใ้ลูกเสือ-เนตรนารีนำตัวอักษรใ้หน้าข้อความที่สัมพันธ์กัน

- 1.....C..... ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ
  - 2.....F..... ทรัพยากรประเภทนี้ใช้เวลานานหลายล้านปีกว่าจะเกิดขึ้นมาได้ไม่สามารถเกิดขึ้นมาในเวลา 1 ชั่วโมงคนได้
  - 3.....D..... ป่าไม้, สัตว์ป่า
  - 4.....E..... ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไป
  - 5.....A..... เป็นป่าที่มีความเขียวข่มตลอดปีพบอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ
  - 6.....B..... ป่าเบญจพรรณ, ป่าเต็งรัง
  - 7.....J..... เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีกลุ่มสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ
  - 8.....G..... เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเพราะสิ่งมีชีวิตต้องการในการหายใจ
  - 9.....H..... เป็นทรัพยากรที่อยู่คู่กับป่าไม้ เนื่องจากป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยหากมีการตัดไม้ทำลายป่าก็จะเป็นการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัย
  - 10.....I..... เป็นทรัพยากรที่ประชาชนใช้ในการอุปโภค บริโภค เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้
-
- A ป่าไม้ผลัดใบ
  - B ป่าผลัดใบ
  - C สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และคนสามารถนำสิ่งเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้
  - D ทรัพยากรธรรมชาติใช้แล้วมีการเกิดขึ้นทดแทนหรือรักษาไว้ได้
  - E อากาศ, ดิน, น้ำ
  - F ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป
  - G ทรัพยากรอากาศ
  - H ทรัพยากรสัตว์ป่า
  - I ทรัพยากรน้ำ
  - J ทรัพยากรป่าไม้

แผนการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญ 8

หน่วยที่ 4 ทักษะการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน	4	ชั่วโมง
เรื่อง ทักษะการป่าไม้	จำนวน	1	ชั่วโมง

จุดประสงค์

1. จำแนกและบอกลักษณะของป่าไม้ประเภทต่าง ๆ ได้

สาระการเรียนรู้

1. ประเภททรัพยากรป่าไม้
2. ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. พิธีเปิด (ธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก)	10	นาที
2. เกม “วิ่งเปรี๊ยะส่งหมวก”	5	นาที
3. สอนตามเนื้อหา	30	นาที
3.1 ผู้กำกับถามคำถามลูกเสือเนตรนารี - ทราบหรือไม่ว่า ป่าไม้ในประเทศไทยแบ่งเป็นกี่ประเภท		
3.2 ให้ลูกเสือแต่ละหมู่ศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าไม้		
3.3 ลูกเสือแต่ละหมู่ร่วมกันบอกประเภทของทรัพยากรป่าไม้ได้		
3.4 ผู้กำกับให้ลูกเสือทำใบงาน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ		
4.เล่าเรื่องสั้นที่เป็นคติ	5	นาที
5. พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจเครื่องแต่งกาย ธงลง เลิก)	10	นาที

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้เรื่องทรัพยากรป่าไม้
2. ใบงานเรื่อง ทรัพยากรป่าไม้

การวัดผลและประเมินผล

1. การตอบคำถาม จากการถามของผู้กำกับ
2. การทำใบงาน

บันทึกหลังการสอน

ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา.....

ใบความรู้ เรื่อง ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ คือ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีกลุ่มสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ นอกจากนี้ ป่าไม้ยังมีประโยชน์ในด้านอื่น ๆ อีกมากมาย การทำลายป่าไม้จึงทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป

ป่าผลัดใบ เป็นป่าที่จะดูเขียวชอุ่มในช่วงฤดูฝน เมื่อเริ่มฤดูแล้ง (ม.ค.- มี.ค.) ต้นไม้ส่วนใหญ่จะพากันผลัดใบ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ซึ่งพบในทุกภาคของไทย และป่าหญ้า ซึ่งพบในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคตะวันออกเฉียงของไทย

ป่าไม่ผลัดใบ เป็นป่าที่มีความเขียวชอุ่มตลอดปีพบอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ที่มีมากที่สุดคือภาคใต้และภาคตะวันออก ป่าไม่ผลัดใบจำแนกเป็นป่าชนิดต่าง ๆ อีก 7 ชนิด ดังนี้

1. ป่าดิบชื้น
2. ป่าชายเลน
3. ป่าสนเขา
4. ป่าพรุ (ป่าบึงน้ำจืด)
5. ป่าดิบเขา
6. ป่าดิบแล้ง
7. ป่าชายหาด

ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

- เป็นแหล่งปัจจัย 4 ของคน
- เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร
- เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด
- ช่วยให้สภาพอากาศชุ่มชื้น ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล
- ช่วยให้เกิดการหมุนเวียนสารในระบบนิเวศ
- ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุและป้องกันอุทกภัยช่วยรักษาหน้าดินไม่ให้ถูกน้ำฝนพัดพาไป

- เป็นแหล่งพักผ่อนและศึกษาหาความรู้

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....หมู่.....

ใบงานเรื่อง ทรัพยากรป่าไม้

คำชี้แจง : ให้ลูกเสือ-เนตรนารีตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

2. ป่าผลัดใบได้แก่

.....

.....

3. ป่าไม่ผลัดใบได้แก่

.....

.....

4. จงบอกประโยชน์ทางตรงของป่าไม้มาอย่างน้อย 5 ข้อ

.....

.....

.....

.....

.....

5. จงบอกประโยชน์ทางอ้อมของป่าไม้มาอย่างน้อย 5 ข้อ

.....

.....

.....

.....

.....

พูนุ ภณ กิโต ชเว

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....หมู่.....

เฉลยใบงานเรื่อง ทรัพยากรป่าไม้

คำชี้แจง : ให้ลูกเสือ-เนตรนารีตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญอย่างไร

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีกลุ่มสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ

2. ป่าผลัดใบได้แก่

ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ

3. ป่าไม่ผลัดใบได้แก่

1. ป่าดิบชื้น	2. ป่าชายเลน	3. ป่าสนเขา	4. ป่าพรุ (ป่าบึงน้ำจืด)
5. ป่าดิบเขา	6. ป่าดิบแล้ง	7. ป่าชายหาด	

4. จงบอกประโยชน์ทางตรงของป่าไม้มาอย่างน้อย 5 ข้อ

1. ไม้ซึ่งเป็นผลผลิตจากป่า
2. เชื้อเพลิงที่ได้จากฟืนและถ่าน
3. อาหารที่ได้จากป่า เช่น ผลไม้ ผัก หน่อไม้
4. ยาสมุนไพร รักษาโรค
5. อาหารสัตว์ โดยเฉพาะหญ้า และใบไม้ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาเลี้ยงสัตว์ได้

5. จงบอกประโยชน์ทางอ้อมของป่าไม้มาอย่างน้อย 5 ข้อ

1. ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้น ฝนตกเพิ่มมากขึ้น
2. บรรเทาอุทกภัยให้เบาบางได้เพราะป่าไม้ช่วยกักเก็บและอุ้มน้ำได้
3. ป้องกันการพังทลายของหน้าดินโดยเฉพาะบริเวณเชิงเขา
4. เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น
5. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ

แผนการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญ 9

หน่วยที่ 4 ทศพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน	4	ชั่วโมง
เรื่อง การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้	จำนวน	1	ชั่วโมง

จุดประสงค์

1. บอกการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ได้

สาระการเรียนรู้

2. ประโยชน์ของพรรณไม้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. พิธีเปิด (ธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก)	10	นาที
2. เกม “ต่อความยาว”	5	นาที
3. สอนตามเนื้อหา	30	นาที
3.1 ผู้กำกับถามคำถามลูกเสือเนตรนารี		
- นักเรียนแต่ละหมู่บอกการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้		
3.2 ให้นักเสือแต่ละหมู่ศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับ การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้		
3.3 ลูกเสือแต่ละหมู่ร่วมกันบอกและทบทวน การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้		
3.4 ผู้กำกับให้ลูกเสือทำใบงาน ประโยชน์จากพรรณไม้		
4.เล่าเรื่องสั้นที่เป็นคติ	5	นาที
5. พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจเครื่องแต่งกาย ธงลง เลิก)	10	นาที

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากพรรณไม้
2. ใบงานเรื่อง การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

การวัดผลและประเมินผล

1. การตอบคำถาม จากการถามของผู้กำกับ
2. การทำใบงาน

บันทึกหลังการสอน

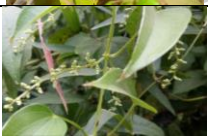
ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา.....

ใบความรู้
เรื่อง การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

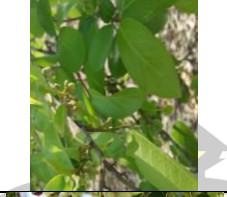

ที่	ชื่อท้องถิ่น	รูป	การใช้ประโยชน์
1	บานไม่รู้โรย ป่า		ทั้งต้นใช้ต้มแก้อาการระดูขาวของสตรี และเป็นยาขับปัสสาวะ
2	มะม่วงหัวแมง วัน		ไม่ใช้ทำพินหรือเผาถ่านได้
3	ก้นครก		รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรรักษาอาการนิ่วในไตและนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ
4	ต้องแล้ง		รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรขับปัสสาวะบำรุงน้ำนมในสตรีหลังคลอด
5	ผีผ่วน		ผลสามารถรับประทานได้มีรสเปรี้ยว
6	ส้มลม		ใบและดอกรับประทานได้มีรสเปรี้ยว ใช้ทำเป็นผักจิ้มน้ำพริก ใบสดนำมาเคี้ยวแก้อาการกระหายน้ำและหน้ามืดวิงเวียนศีรษะ เถาต้นสามารถนำมาใช้แทนเชือกมัดสิ่งของได้
7	เครือชูด		ใบและเถาตำคั้นผสมรวมกันต้มใช้เป็นยาแก้ไข้เถามีความเหนียวใช้ถักทำลอบดักปลา

ที่	ชื่อท้องถิ่น	รูป	การใช้ประโยชน์
8	ดอกรัก		ดอกใช้ในพิธีแต่งงานใช้ในการทำบายศรีสู่ขวัญและใบใช้ในการรองชั้นเงินสินสอดเชื่อว่า ชื่อที่เป็นมงคลของต้นรักจะนำพาชีวิตคู่อยู่ด้วยกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข
9	ด่าง		ยางสีขาวใช้ในการรักษาโรคปากนกกระจอก และใช้ปลูกเพื่อเป็นไม้ประดับ
10	เครือชูดแดง		เถานำมาจักสานทำลอบไซดักปลาและใช้แทนเชือกมัดสิ่งของได้
11	เครือโทสง		ใช้ทั้งต้นต้มขี้พระดูในสตรีและน้ำคาวปลา
12	ลำฮ้าง, สาบเสือ		ใบนำมาโขลกหรือขยี้แล้วนำมาพอกบริเวณแผล ช่วยในการห้ามเลือดและรักษาแผลสด ลำต้นที่แห้งแล้วนำมาใช้ทำฝิ่น
13	คัตเม็ง		ใบและลำต้นนำมาตากให้แห้งทำเป็นชาขง แก้วปวดเมื่อย
14	หญ้า ตีนตุ๊กแก		ใช้เป็นอาหารสัตว์
15	หญ้าดอก ขาว		ใบสดโขลกสมานแผลหรือพอกฝีได้ หรือนำใบสดมาต้มรักษาไข้ได้

ที่	ชื่อท้องถิ่น	รูป	การใช้ประโยชน์
16	แคนา		ดอกแคนามีรสขมสามารถนำมาลวกเป็นผักจิ้มน้ำพริก เป็นไม้เนื้อแข็งที่สามารถนำมาทำเป็นไม้ใช้สอยได้
17	ปีบ		ดอกนำมาตากให้แห้งนำมาชงเป็นชาดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง นำมาทำเป็นไม้ใช้สอย ปลูกประดับให้ร่มเงา ดอกมีกลิ่นหอมนำมาบูชาพระได้ และเป็นไม้มงคลปลูกในบ้านเชื่อว่าจะทำให้ความร่มเย็นและมีสุขภาพดี
18	หญ้างวงช้าง		ใบนำมาโขลกนำมาพอกฝีที่ผิวหนัง ช่วยลดอาการบวมได้
19	ก้าม, กุ่มบก		ใบอ่อนและดอกของกลุ่มนำมาทำเป็นผักตองกินกับน้ำพริก เป็นไม้ยืนต้นใช้ทำไม้ใช้สอยได้
20	ตะไค้		ลำต้นนำไปต้มเป็นยาบำรุงเลือด ช่วยเจริญอาหารและขับลม
21	ผักติ้ว		ยอดอ่อนมีรสเปรี้ยว เป็นผักเคียงกินกับน้ำพริกหรือใส่ในแกงทำให้มีรสเปรี้ยว
22	ตานกกด		แก่นและเนื้อไม้ต้มแก้โรคประดงปวดเมื่อย ขับปัสสาวะ บำรุงร่างกาย
23	มันนก		มีรากสะสมอาหารนำไปต้มหรือหนึ่งเพื่อรับประทานสุก

ที่	ชื่อท้องถิ่น	รูป	การใช้ประโยชน์
24	สะแบง		เป็นไม้เนื้อแข็งนำไปทำบ้านที่อยู่อาศัยเฟอร์นิเจอร์และไม้ใช้สอย
25	จิก, เต็ง		เป็นไม้เนื้อแข็งนำไปทำบ้านที่อยู่อาศัยเฟอร์นิเจอร์และไม้ใช้สอย
26	ฮัง, รัง		เป็นไม้เนื้อแข็งนำไปทำบ้านที่อยู่อาศัยเฟอร์นิเจอร์และไม้ใช้สอย
27	โก		นำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ตกแต่งกิ่งให้สวยงามได้และผลนำไปทำเป็นสีย้อมได้
28	เม่าน้อย		ผลสุกมีรสเปรี้ยวรับประทานได้ แก้อาการคอแห้งกระหายน้ำและเป็นยาระบาย
29	น้ำนมราชสีห์		ทั้งคนใช้ต้มกินเป็นยาบำรุงกำลัง และใช้ต้มน้ำอาบรักษาโรคตานขโมยในเด็ก
30	เยา		รากและลำต้นแช่น้ำอาบรักษาโรคตานขโมยในเด็ก

ชื่อ..... ชั้น..... เลขที่..... หมู่.....

ใบงานเรื่อง การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

ตอนที่ 1

คำชี้แจง : ให้ลูกเสือ-เนตรนารีขีดเครื่องหมายลูกศรหน้าข้อความที่ถูกและขีดเครื่องหมายผิด
หน้าข้อความที่ผิด

- 1..... บานไม่รู้โรยป่ามีสรรพคุณช่วยในการขับระดูขาวของสตรี
- 2..... ดอกรักเป็นพรรณไม้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- 3..... เครือชูด มีเถาที่แข็งแรงใช้ในการทำฟืน เผาถ่านได้
- 4..... ดอกแคนามีรสขมไม่สามารถรับประทานได้
- 5..... ลำอ่าหรือสาบเสือมีสรรพคุณใช้ห้ามเลือดและรักษาแผลสดได้
- 6..... ต้างหรือโฮย่า เป็นไม้ยืนต้นที่นำไปปลูกเป็นไม้ประดับได้
- 7..... ผักตบชวยดออ่อนมีรสเปรี้ยว เป็นผักเคียงกินกับน้ำพริกหรือใส่ในแกงทำให้มีรสเปรี้ยว
- 8..... มันนกเป็นพืชที่มีรากสะสมอาหาร นำไปนึ่งหรือต้มรับประทานได้
- 9..... สะแบง, รังและจิก เป็นไม้เนื้ออ่อนไม่สามารถนำไปทำเป็นไม้ใช้สอยหรือเฟอร์นิเจอร์
ต่างๆได้
- 10..... รากและลำต้นของเหยาหรือสบู่แดงแช่น้ำอาบรักษาโรคตานขโมยในเด็กได้

ตอนที่ 2

คำชี้แจง: ให้ลูกเสือ-เนตรนารีบอกประโยชน์ของพรรณไม้ต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. มะม่วงหาวแมงวัน .....
2. ก้านครก .....
3. ส้มลม .....
4. ผีฟ่วน .....
5. ตีนตุ๊กแก .....
6. ปีบ .....
7. สะแบง .....
8. ตะโก .....
9. เม่าน้อย .....
10. กุ่มบก .....

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....หมู่.....

เฉลยใบงานเรื่อง การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้

ตอนที่ 1

คำชี้แจง : ให้ลูกเสือ-เนตรนารีขีดเครื่องหมายถูกหน้าข้อความที่ถูกและขีดเครื่องหมายผิด
หน้าข้อความที่ผิด

- 1...../..... บ้านไม้รูโรยป่ามีสรรพคุณช่วยในการขับระดูขาวของสตรี
- 2...../..... ดอกรักเป็นพรรณไม้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- 3.....X..... เครื่องชูด มีเถาที่แข็งแรงใช้ในการทำฟัน เผล่ากันได้
- 4.....X..... ดอกแคนามีรสขมไม่สามารถรับประทานได้
- 5...../..... ลำอ่างหรือสาบเสือมีสรรพคุณใช้ห้ามเลือดและรักษาแผลสดได้
- 6.....X..... ต้างหรือโฮย่า เป็นไม้ยืนต้นที่นำไปปลูกเป็นไม้ประดับได้
- 7...../..... ผักตบชวยอดอ่อนมีรสเปรี้ยว เป็นผักเคียงกินกับน้ำพริกหรือใส่ในแกงทำให้มีรสเปรี้ยว
- 8...../..... มันนกเป็นพืชที่มีรากสะสมอาหาร นำไปนึ่งหรือต้มรับประทานได้
- 9.....X..... สะแบง, รังและจิก เป็นไม้เนื้ออ่อนไม่สามารถนำไปทำเป็นไม้ใช้สอยหรือเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ ได้
- 10...../..... รากและลำต้นของเหาหรือสบูแดงแช่น้ำอาบรักษาโรคตานขโมยในเด็กได้

ตอนที่ 2

คำชี้แจง: ให้ลูกเสือ-เนตรนารีบอกประโยชน์ของพรรณไม้ต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. มะม่วงหัวแมงวัน ไม้ใช้ทำฟันหรือเผล่ากันได้
2. ก้านครก รากนำไปต้มใช้เป็นสมุนไพรรักษาอาการนิ่วในไตและนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ
3. ส้มลม ใบและดอกรับประทานได้มีรสเปรี้ยวใช้ทำเป็นผักจิ้มน้ำพริก ใบเคี้ยวแก้วิงเวียน
4. ผีผ่วน ผลสามารถรับประทานได้มีรสเปรี้ยว
5. ตีนตุ๊กแก ใช้เป็นอาหารสัตว์
6. ปีบ ดอกนำมาตากให้แห้งนำมาขยเป็นชาดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง ไม้ใช้ทำฟันและไม้ใช้สอย
7. สะแบง สามารถนำไปทำเป็นไม้ใช้สอยหรือเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ ได้
8. ตะโก นำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ตกแต่งกิ่งให้สวยงามได้และผลนำไปทำเป็นสีย้อมได้
9. เม่าน้อย ผลสุกมีรสเปรี้ยวรับประทานได้ แก้อาการคอแห้งกระหายน้ำและเป็นยาระบาย
10. กุ่มบก ใบอ่อนและดอกของกุ่มนำมาทำเป็นผักดองกินกับน้ำพริก ใช้ทำไม้ใช้สอยได้

แผนการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญ 10

หน่วยที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน	4	ชั่วโมง
เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	จำนวน	1	ชั่วโมง

จุดประสงค์

1. บอกแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้

สาระการเรียนรู้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. พิธีเปิด (ธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก)	10	นาที
2. เกม “วิ่งเปรี๊ยะลูกโป่ง”	5	นาที
3. สอนตามเนื้อหา	30	นาที
3.1 ผู้กำกับถามคำถามลูกเสือเนตรนารี		
- นักเรียนแต่ละหมู่ลองบอกวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กลุ่มละ 1 อย่าง		
3.2 ให้นักเสือแต่ละหมู่ศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
3.3 ลูกเสือแต่ละหมู่ร่วมกันบอกและทบทวน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
3.4 ผู้กำกับให้นักเสือทำใบงาน แบบทดสอบหลังเรียน		
4.เล่าเรื่องสั้นที่เป็นคติ	5	นาที
5. พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจเครื่องแต่งกาย ธงลง เลิก)	10	นาที

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การวัดผลและประเมินผล

1. การตอบคำถาม จากการถามของผู้กำกับ
2. การทำใบงาน

บันทึกหลังการสอน

ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา.....

ใบความรู้

เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ป่าไม้ให้ควบคู่กับมนุษย์อย่างยั่งยืนสามารถทำได้ดังต่อไปนี้

- 1.การกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อให้ผู้คนในพื้นที่ได้รักษาทรัพยากรป่าไม้ให้อยู่กับธรรมชาติตลอดไป โดยมีพื้นที่ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ จะต้องมีแนวทางจัดการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 2.การปลูกป่า ซึ่งสามารถนำมาทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายลงไปได้ ช่วยให้ป่าไม้ในเมืองมีมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะพื้นที่สำคัญที่ไม่ค่อยมีต้นไม้ ป่าไม้คือชีวิตของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเสมอ
- 3.การป้องกันไฟไหม้ป่า เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าไม้ลดลงในประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน คนในพื้นที่จะต้องทำสวนทำไร่ และเผาป่า ควรจะต้องมีการช่วยกัน รณรงค์ ไม่ให้มีการเผาป่าไม้มาก การเผาป่ายังส่งผลกระทบต่อมากมาย เช่น สภาพพื้นดิน มลพิษทางอากาศ เป็นต้น
- 4.การป้องกันอนุรักษ์ไม่ให้มนุษย์บุกรุกทำลายป่าไม้ เพื่อนำคนที่ทำผิดสำหรับการทำลายป่าไม้ มาลงโทษ โดยการทำป้ายเตือน เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องเอาจริงเอาจัง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เจ้าหน้าที่ไม่ควรทำผิดเสียเอง ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา
- 5.การใช้วัสดุต่าง ๆ มาทดแทนไม้ คือ หนทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้ป่าไม้ในประเทศไทยมีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในอดีตคนจะสร้างบ้านด้วยไม้จะเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันสามารถทำบ้านด้วยเหล็กและปูน ซึ่งมีความแข็งแรงมากกว่าเสียอีก แต่สำหรับบางคนยังบุกรุกในเขตอนุรักษ์ป่าไม้อยู่ จึงไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะต้นไม้กว่าจะเติบโตมา ต้องใช้เวลาที่นานพอสมควร ควรช่วยกันสร้างบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้างด้วยปูนเหล็กจะดีกว่า
- 6.การช่วยกันใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดที่สุด ในการสร้างบ้านต้องใช้ไม้อยู่บ้าง เราควรจะใช้อย่างประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด เพื่อให้ป่าไม้มีเพียงพอต่อความต้องการของมนุษย์ คิดไว้เสมอเลยว่า ถ้าขาดป่าไม้ไปมนุษย์เราคงอยู่ไม่ได้แน่ ต้องช่วยกันอนุรักษ์ให้มีป่าไม้อยู่บนโลกนี้มาก ๆ เพราะในปัจจุบันป่าไม้มีจำนวนลงอย่างต่อเนื่อง
- 7.สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักการอนุรักษ์และหวงแหนป่าถ้าหากคนในประเทศช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และช่วยกันปลูกต้นไม้ในอนาคตประเทศของเราคงจะมีแต่ป่าไม้ที่สวยงามและธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ต่อไป

ข้อสอบก่อนเรียน-หลังเรียน วิชาลูกเสือสามัญ
หน่วยที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- คำชี้แจง 1. ข้อสอบทั้งหมด 2 หน้า เป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 20 ข้อ 20 คะแนน
2. จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดในแต่ละข้อต่อไปนี้

<p>1. ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรประเภทใด?</p> <p>ก. ใช้แล้วหมดไป ข. ใช้แล้วไม่หมดไป ค. ใช้แล้วเกิดขึ้นทดแทนรักษาไว้ ง. ถูกทุกข้อ</p> <p>2. ป่าประเภทใดที่ส่วนใหญ่พบในภาคอีสาน?</p> <p>ก. ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ข. ป่าพรุ ป่าชายเลน ค. ป่าดิบเขา ป่าเต็งรัง ง. ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบเขา</p> <p>3. ข้อใดเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วหมดไปทั้งหมด?</p> <p>ก. น้ำ อากาศ ข. น้ำมัน แร่ธาตุ ค. ป่าไม้ สัตว์ป่า ง. ก๊าซธรรมชาติ ดิน</p> <p>4. ทรัพยากรประเภทใดที่มีการเกิดขึ้นหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา และต้องรู้จักใช้อย่างระมัดระวังและดูแลรักษาเพื่อไม่ให้เสื่อมคุณภาพ?</p> <p>ก. แร่ธาตุ น้ำมัน ข. ก๊าซธรรมชาติ ดิน ค. สัตว์ป่า ป่าไม้ ง. อากาศ น้ำ</p> <p>5. ทรัพยากรธรรมชาติใดที่ต้องใช้อย่างคุ้มค่าและมีการอนุรักษ์ไว้?</p> <p>ก. น้ำ อากาศ ข. น้ำมัน แร่ธาตุ ค. ป่าไม้ สัตว์ป่า ง. ก๊าซธรรมชาติ ดิน</p>	<p>6. ข้อใดเป็นป่าผลัดใบ?</p> <p>ก. ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ข. ป่าดิบเขา ป่าชายเลน ค. ป่าชายเลน ป่าพรุ ง. ป่าดิบแล้ง ป่าสนเขา</p> <p>7. ข้อใดไม่ใช่ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้?</p> <p>ก. เป็นแหล่งปัจจัย 4 ของมนุษย์ ข. เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารทำให้ฝนตกตามฤดูกาล ค. ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุ ง. เป็นแหล่งอุตสาหกรรมส่งออกไม้แปรรูป</p> <p>8. ข้อใดเป็นประโยชน์ทางตรงของทรัพยากรป่าไม้?</p> <p>ก. ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้น ฝนตกเพิ่มมากขึ้น ข. ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ค. ยาสมนไพร รักษาโรค ง. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ</p> <p>9. ข้อใดเป็นประโยชน์ทางอ้อมของทรัพยากรป่าไม้?</p> <p>ก. เชื้อเพลิงที่ได้จากฟืนและถ่าน ข. เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ค. อาหารที่ได้จากป่า ง. อาหารสัตว์ โดยเฉพาะหญ้า</p> <p>10. พืชในข้อใดที่มีประโยชน์ในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ</p> <p>ก. ดอกรัก ข. ส้มลม ค. สาบเสือ ง. กันครก</p>
--	---

11. พรรณไม้ชนิดใดนอกจากมีสรรพคุณทางยาแล้วยังสามารถนำไปปลูกเป็นไม้ประดับได้?

- ก. บานไม่รู้โรยป่า ส้มลม
- ข. ต่าง ตะโก
- ค. มะม่วงหัวแมงวัน สาบเสือ
- ง. ตีนตุ๊กแก คัดเม็ง

12. พรรณไม้ในข้อใดที่มีประโยชน์ในด้านเป็นพืชอาหาร?

- ก. ดอกกรัก
- ข. สาบเสือ
- ค. ป๊อบ
- ง. ฝั้ววน

13. ถ้านักเรียนเกิดบาดเจ็บเวลาเดินทางไกล นักเรียนจะใช้พืชชนิดใดในการห้ามเลือด?

- ก. ดอกกรัก
- ข. แคนนา
- ค. สาบเสือ
- ง. ส้มลม

14. ป๊อบมีสรรพคุณทางสมุนไพรอย่างไร?

- ก. ดอกเป็นยาแก้เบื่อเมา
- ข. ดอกเป็นยาระบาย
- ค. ดอกช่วยห้ามเลือด
- ง. ดอกนำมาตากแห้งชงชาบำรุงกำลัง

15. พรรณไม้ชนิดใดบ้างที่สามารถนำไปทำเป็นไม้ใช้สอยหรือทำเฟอร์นิเจอร์ต่างๆได้?

- ก. สะแบง ริง จิก
- ข. ต่าง ตะไค้ ตีนตุ๊กแก
- ค. เครือชูด เม้าน้อย น้านมราชสีห์
- ง. มะม่วงหัวแมงวัน ก้านครก ต้องแล้ง

16. พรรณไม้ชนิดใดบ้างที่มีสรรพคุณทางยาเป็นยาระบาย?

- ก. แคนนา
- ข. กุ่มบก
- ค. ผักติ้ว
- ง. เม้าน้อย

17. ปัจจัยที่ให้สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยขาดความอุดมสมบูรณ์คือเรื่องใด?

- ก. มีการล่าสัตว์และค้าสัตว์ป่า
- ข. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า
- ค. มีการกระจายตัวของชุมชนเมืองมากขึ้น
- ง. เกิดน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากหน้าดินถูกทำลาย

18. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของการอนุรักษ์ป่าไม้?

- ก. เป็นแหล่งปัจจัย 4 ของคน
- ข. เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด
- ค. ช่วยให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของชุมชน
- ง. ช่วยให้สภาพอากาศชุ่มชื้นทำให้ฝนตกตามฤดูกาล

19. ข้อใดเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างยั่งยืนที่สุด?

- ก. ช่วยกันปลูกป่าทดแทน
- ข. ตั้งอาสาสมัครป้องกันไฟไหม้ป่า
- ค. การใช้วัสดุต่างๆมาทดแทนไม้
- ง. สร้างจิตสำนึกให้คนรู้จักการอนุรักษ์หวงแหนป่า

20. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในข้อใดที่ช่วยเพิ่มปริมาณพื้นที่ป่าให้มากขึ้น?

- ก. ช่วยกันปลูกป่าทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย
- ข. ช่วยกันทำแนวป้องกันไฟป่า
- ค. ออกกฎหมายที่บทลงโทษรุนแรง
- ง. การใช้วัสดุต่างๆมาทดแทนการใช้ไม้

เฉลยข้อสอบก่อนเรียน-หลังเรียน วิชาลูกเสือสามัญ

หน่วยที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง 1. ข้อสอบทั้งหมด 2 หน้า เป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 20 ข้อ 20 คะแนน

2. จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดในแต่ละข้อต่อไปนี้

<p>1. ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรประเภทใด?</p> <p>ก. ใช้แล้วหมดไป</p> <p>ข. ใช้แล้วไม่หมดไป</p> <p>ค. ใช้แล้วเกิดขึ้นทดแทนรักษาไว้</p> <p>ง. ถูกทุกข้อ</p> <p>2. ป่าประเภทใดที่ส่วนใหญ่พบในภาคอีสาน?</p> <p>ก. ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง</p> <p>ข. ป่าพรุ ป่าชายเลน</p> <p>ค. ป่าดิบเขา ป่าเต็งรัง</p> <p>ง. ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบเขา</p> <p>3. ข้อใดเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วหมดไปทั้งหมด?</p> <p>ก. น้ำ อากาศ</p> <p>ข. น้ำมัน แร่ธาตุ</p> <p>ค. ป่าไม้ สัตว์ป่า</p> <p>ง. ก๊าซธรรมชาติ ดิน</p> <p>4. ทรัพยากรประเภทใดที่มีการเกิดขึ้นหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา และต้องรู้จักใช้อย่างระมัดระวังและดูแลรักษาเพื่อไม่ให้เสื่อมคุณภาพ?</p> <p>ก. แร่ธาตุ น้ำมัน</p> <p>ข. ก๊าซธรรมชาติ ดิน</p> <p>ค. สัตว์ป่า ป่าไม้</p> <p>ง. อากาศ น้ำ</p> <p>5. ทรัพยากรธรรมชาติใดที่ต้องใช้อย่างคุ้มค่าและมีการอนุรักษ์ไว้?</p> <p>ก. น้ำ อากาศ</p> <p>ข. น้ำมัน แร่ธาตุ</p> <p>ค. ป่าไม้ สัตว์ป่า</p> <p>ง. ก๊าซธรรมชาติ ดิน</p>	<p>6. ข้อใดเป็นป่าผลัดใบ?</p> <p>ก. ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง</p> <p>ข. ป่าดิบเขา ป่าชายหาด</p> <p>ค. ป่าชายเลน ป่าพรุ</p> <p>ง. ป่าดิบแล้ง ป่าสนเขา</p> <p>7. ข้อใดไม่ใช่ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้?</p> <p>ก. เป็นแหล่งปัจจัย 4 ของมนุษย์</p> <p>ข. เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารทำให้ฝนตกตามฤดูกาล</p> <p>ค. ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุ</p> <p>ง. เป็นแหล่งอุตสาหกรรมส่งออกไม้แปรรูป</p> <p>8. ข้อใดเป็นประโยชน์ทางตรงของทรัพยากรป่าไม้?</p> <p>ก. ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้น ฝนตกเพิ่มมากขึ้น</p> <p>ข. ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน</p> <p>ค. ยาสมุนไพร รักษาโรค</p> <p>ง. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ</p> <p>9. ข้อใดเป็นประโยชน์ทางอ้อมของทรัพยากรป่าไม้?</p> <p>ก. เชื้อเพลิงที่ได้จากฟืนและถ่าน</p> <p>ข. เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า</p> <p>ค. อาหารที่ได้จากป่า</p> <p>ง. อาหารสัตว์ โดยเฉพาะหญ้า</p> <p>10. พืชในข้อใดที่มีประโยชน์ในด้านพิธีกรรมต่างๆ</p> <p>ก. ดอกกรัก</p> <p>ข. ส้มลม</p> <p>ค. สาบเสือ</p> <p>ง. กันครก</p>
--	--

11. พรรณไม้ชนิดใดนอกจากมีสรรพคุณทางยาแล้วยังสามารถนำไปปลูกเป็นไม้ประดับได้?

ก. บานไม่รู้โรยป่า ส้มลม

ข. ต้าง ตะโก

ค. มะม่วงหาวแมงวัน สาบเสือ

ง. ตีนตุ๊กแก คัดเม็ง

12. พรรณไม้ในข้อใดที่มีประโยชน์ในด้านเป็นพืชอาหาร?

ก. ดอกกรัก

ข. สาบเสือ

ค. ปีบ

ง. ผีผ่วน

13. ถ้านักเรียนเกิดบาดเจ็บเวลาเดินทางไกล นักเรียนจะใช้พืชชนิดใดในการห้ามเลือด?

ก. ดอกกรัก

ข. แคนนา

ค. สาบเสือ

ง. ส้มลม

14. ปีบมีสรรพคุณทางสมุนไพรอย่างไร?

ก. ดอกเป็นยาแก้เบื่อเมา

ข. ดอกเป็นยาระบาย

ค. ดอกช่วยห้ามเลือด

ง. ดอกนำมาตากแห้งชงชาบำรุงกำลัง

15. พรรณไม้ชนิดใดบ้างที่สามารถนำไปทำเป็นไม้ใช้สอยหรือทำเฟอร์นิเจอร์ต่างๆได้?

ก. สะแบง รัง จิก

ข. ต้าง ตะโก้ ตีนตุ๊กแก

ค. เครือชูด เม่า น้อย น้านมราชสีห์

ง. มะม่วงหาวแมงวัน กันครก ตองแล้ง

16. พรรณไม้ชนิดใดบ้างที่มีสรรพคุณทางยาเป็นยาระบาย?

ก. แคนนา

ข. กุ่มบก

ค. ผักต้ว

ง. เม่า น้อย

17. ปัจจัยที่ให้สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยขาดความอุดมสมบูรณ์คืออะไร?

ก. มีการล่าสัตว์และค้าสัตว์ป่า

ข. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

ค. มีการกระจายตัวของชุมชนเมืองมากขึ้น

ง. เกิดน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากหน้าดินถูกทำลาย

18. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของการอนุรักษ์ป่าไม้?

ก. เป็นแหล่งปัจจัย 4 ของคน

ข. เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด

ค. ช่วยให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของชุมชน

ง. ช่วยให้สภาพอากาศชุ่มชื้นทำให้ฝนตกตามฤดูกาล

19. ข้อใดเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างยั่งยืนที่สุด?

ก. ช่วยกันปลูกป่าทดแทน

ข. ตั้งอาสาสมัครป้องกันไฟไหม้ป่า

ค. การใช้วัสดุต่างๆมาทดแทนไม้

ง. สร้างจิตสำนึกให้คนรู้จักการอนุรักษ์หวงแหนป่า

20. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในข้อใดที่ช่วยเพิ่มปริมาณพื้นที่ป่าให้มากขึ้น?

ก. ช่วยกันปลูกป่าทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย

ข. ช่วยกันทำแนวป้องกันไฟป่า

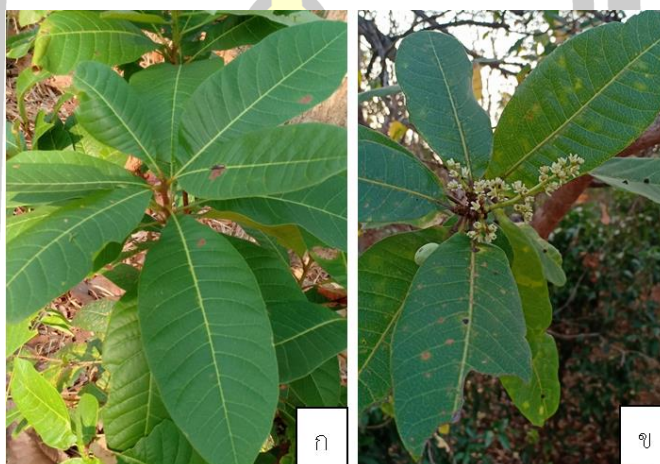
ค. ออกกฎหมายที่บดทวงโทษรุนแรง

ง. การใช้วัสดุต่างๆมาทดแทนการใช้ไม้

ภาพประกอบ 2 บานไม่รู้โรยป่า (*Gomphrena celosoides* Mart.)
ดอกและใบ

ภาพประกอบ 3 มะม่วงหัวแมงวัน (*Buchanania latifolia* Roxb.)
ก ใบ ข ดอกและผล

ภาพประกอบ 4 ก้านครก (*Polyalthia debilis* (Pierre) Finet & Gagnep.)
ก ใบและกิ่ง ข ดอก

ภาพประกอบ 5 ต้องแล้ง (*Polyalthia evecta* (Pierre) Finet & Gagnep.)
ก ใบและกิ่ง ข ดอก ค ผล

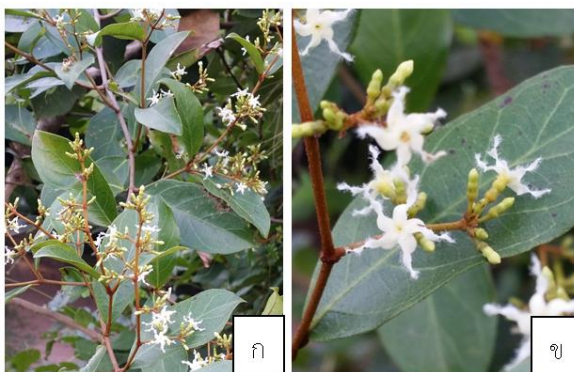

ภาพประกอบ 6 ฝี่ฝ่วน (*Uvaria rufa* Blume)
ก ใบและกิ่ง ข ดอก

ภาพประกอบ 7 ส้มลม (*Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire)
ก เถาและใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 8 เครือชูด (*Ichnocarpus frutescens* (L.) W.T.Aiton)

ก เถาและใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 9 ดอกรีก (*Calotropis gigantea* (L.) Dryander ex W.T. Aiton)

ลำต้น ใบและดอก

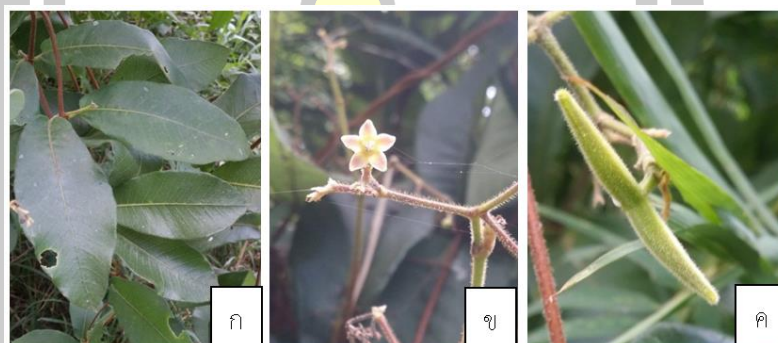
ภาพประกอบ 10 ต้าง (*Hoya kerrii* Craib.)

ก ลำต้นและใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 11 เครือชูดแดง (*Secamone villosa* Blume.)

ก เถาและใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 12 เครือไทรสง (*Streptocaulon juvenas* (Lour.) Merr.)

ก เถาและใบ ข ดอก ค ผล

ภาพประกอบ 13 ลำฮ้าง (*Chromolaena odorata* (L.) R.M.King & H. Rob.)

ลำต้นใบและดอก

ภาพประกอบ 14 คัตเม็ง (*Eclipta prostrata* L.)

ก ลำต้นและใบ ข ดอกและผล

ภาพประกอบ 15 หญ้าตีนตุ๊กแก (*Tridax procumbens* L.)

ก ดอก ข ลำต้นและใบ

ภาพประกอบ 16 หญ้าดอกขาว (*Vernonia cinerea* Less.)

ก ลำต้นและใบ ข ดอก

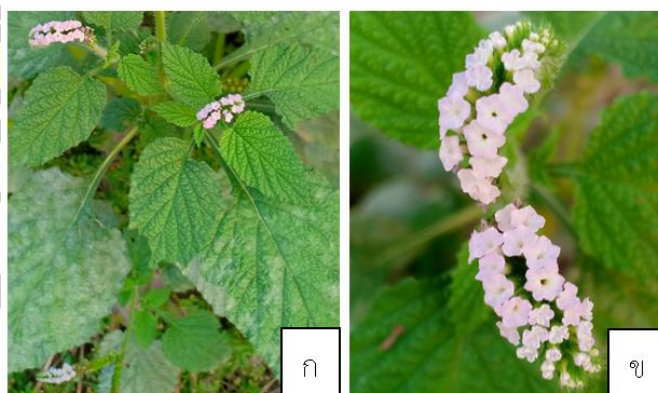
ภาพประกอบ 17 แคนา (*Dolichandrone* Fenzl ex Seem Eclipta.)

ก ลำต้นและใบ ข ดอก

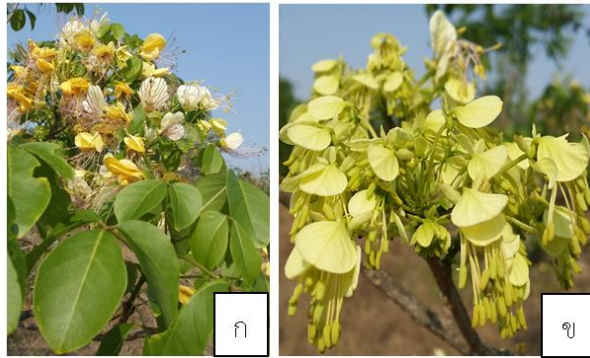
ภาพประกอบ 18 ก้านทอง (*Millingtonia hortensis* Linn.f.)

ก ดอก ข ผล

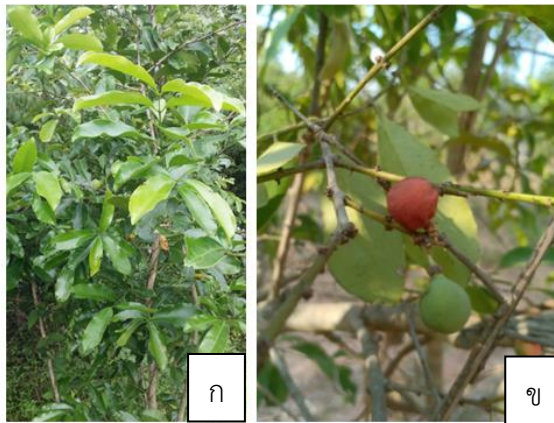
ภาพประกอบ 19 หญ้าวงช้าง (*Heliotropium indicum* L.)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

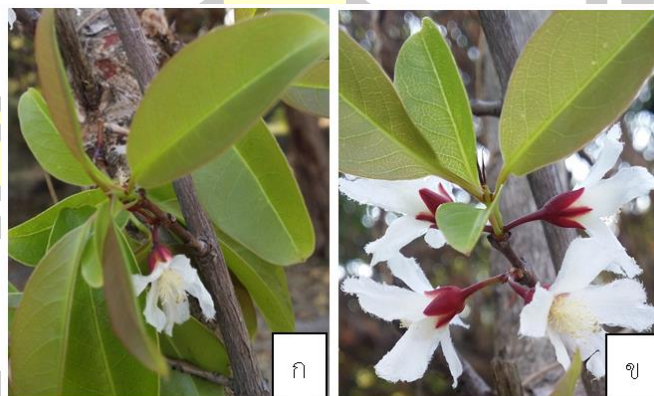
ภาพประกอบ 20 ก่าม (*Crateva religiosa* G.Forst.)

ก ใบและดอก ข ดอก

ภาพประกอบ 21 ตากี้ (*Salacia chinensis* L.)

ก ใบ ข ผล

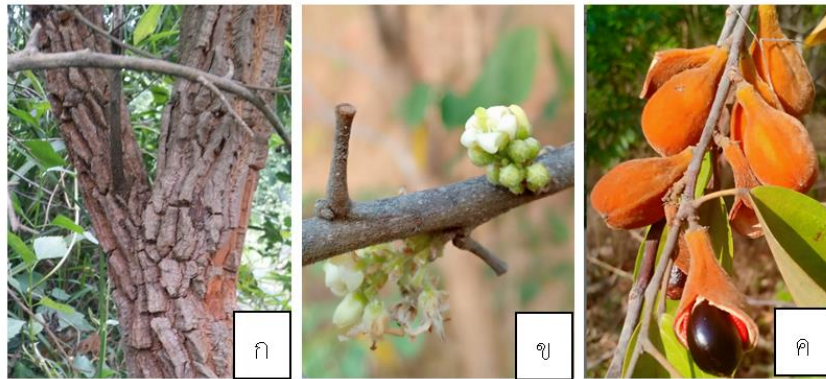

ภาพประกอบ 22 ฝักตัว (*Cratoxylum formosum* (Jacq.) Benth. & Hook.f. ex Dyer subsp.

Formosum)

ก ใบและดอก ข ดอก

ภาพประกอบ 23 ตานกกด (*Ellipanthus tomentosus* Kurz)

ก ลำต้น ข ดอก ค ผล

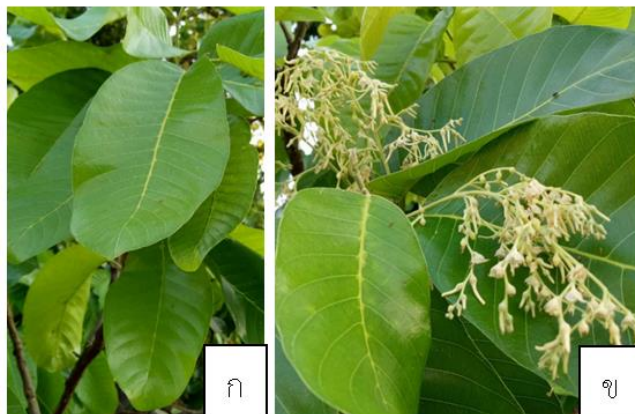
ภาพประกอบ 24 มั่นนง (*Dioscorea filiformis* Blume)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

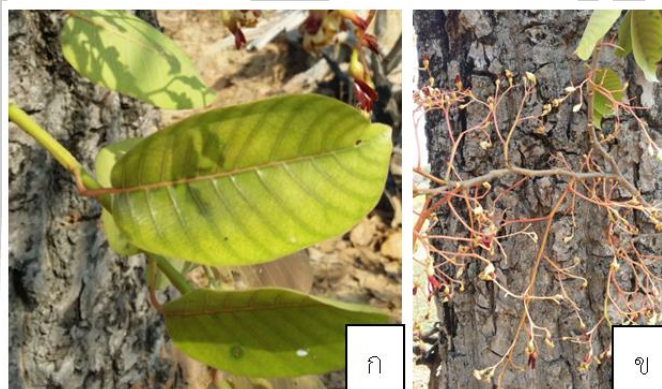

ภาพประกอบ 25 สะแบง (*Dipterocarpus intricatus* Dyer)

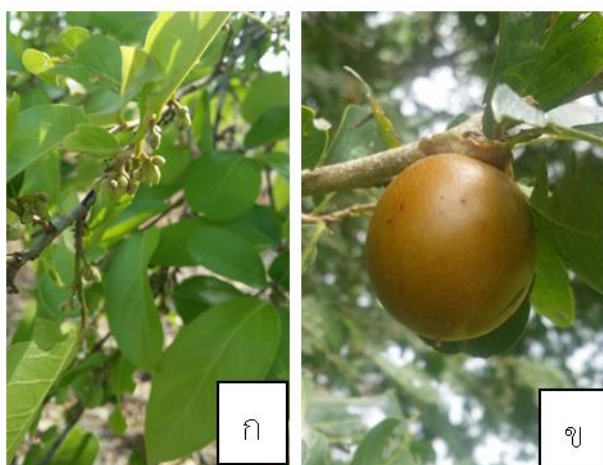
ก ใบ ข ลำต้น ค ผล

ภาพประกอบ 26 จิก (*Shorea obtusa* Wall. ex Blume)
ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 27 ช้าง (*Shorea siamensis* var. *tomentosa* (Craib) T.Smitinand)
ก ใบ ข ดอกและลำต้น

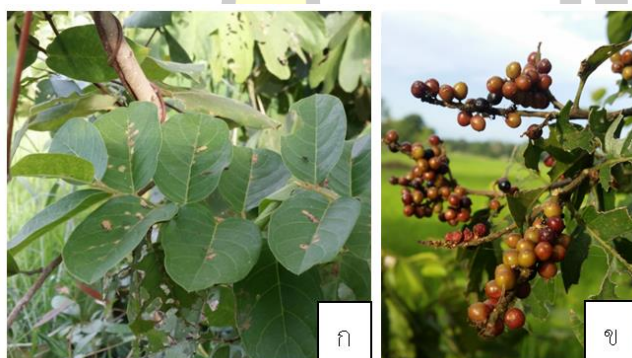
ภาพประกอบ 28 โท (*Diospyros rhodocalyx* Kurz)
ก ใบ ข ผล

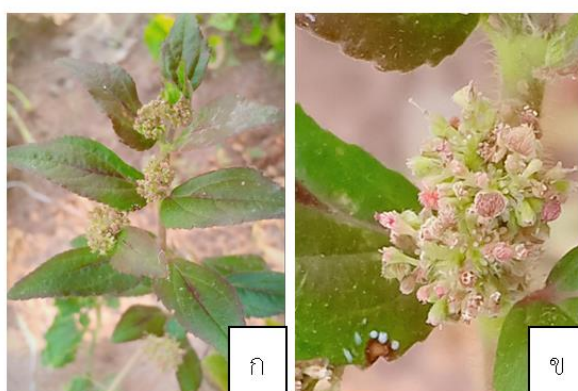
ภาพประกอบ 29 หุ่นไห้ (*Erythroxylum cambodianum* Pierre)

ก ลำต้นและใบ ข ผล

ภาพประกอบ 30 เม้าน้อย (*Antidesma ghaesembilla* Gaertn.)

ก ใบ ข ผล

ภาพประกอบ 31 หญ้าหลังอึ่ง (*Euphorbia hirta* L.)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

ภาพประกอบ 32 เยา (*Jatropha gossypifolia* L.)

ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 33 นางแซง (*Trigonostemon reidioides* (Kurz) Craib)

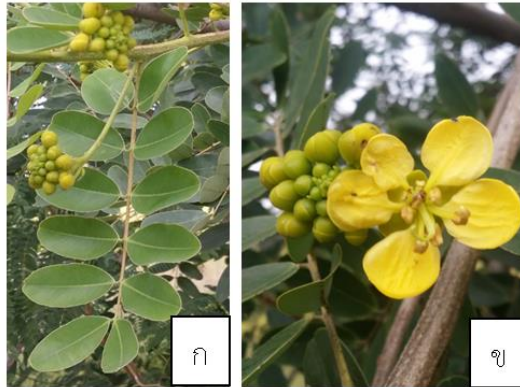
ก ใบ ข ผล

ภาพประกอบ 34 คูณ (*Cassia fistula* L.)

ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 35 ชีไห่ลี้ก (*Senna siamea* (Lam.) Irwin & Barneby.)

ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 36 อะราง (*Peltophorum dasyrhachis* (Miq.) Kurz)

ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 37 ไต้ (*Sindora siamensis* Teijsm. ex Miq.)

ใบและดอก

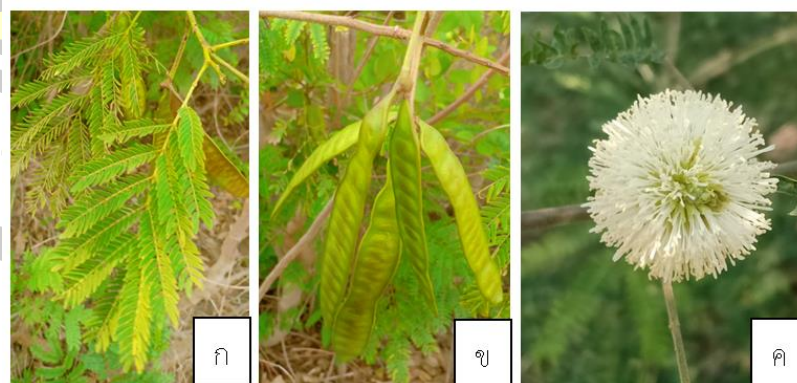
ภาพประกอบ 38 มะขาม (*Tamarindus indica* L.)

ก ดอก ข ผล

ภาพประกอบ 39 กระถินณรงค์ (*Acacia auriculiformis* A. Cunn. ex Benth.)

ดอกและใบ

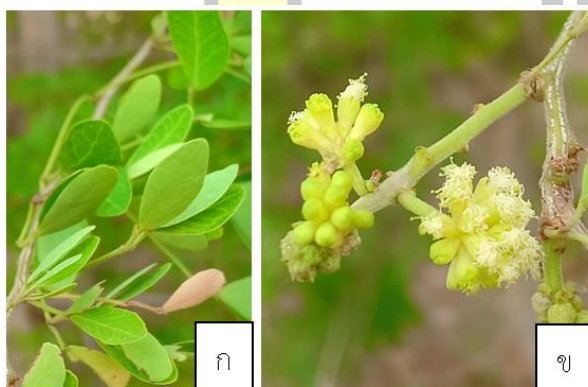

ภาพประกอบ 40 กระเสด (*Leucaena leucocephala* (Lam.) de Wit)

ก ใบ ข ผล ค ดอก

ภาพประกอบ 41 ไมยราบ (*Mimosa pudica* L.)
ใบและดอก

ภาพประกอบ 42 ขามแป (Pithecellobium dulce (Roxb.) Benth.)
ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 43 ฉำฉา (*Samanea saman* (Jacq.) Merr.)
ก ใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 44 แดง (*Xylia xylocarpa* var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C.Nielsen)
ก ลำต้นและใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 45 บักหล่ำตาแดง (*Abrus precatorius* L.)
ก ใบ ดอกและผล ข เมล็ด

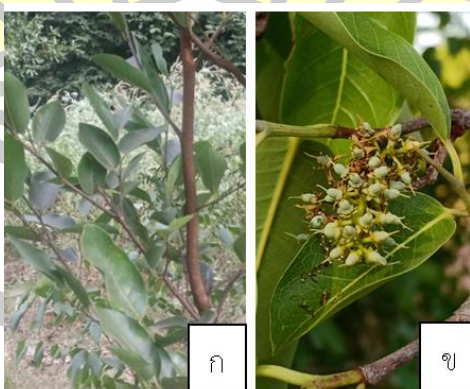
ภาพประกอบ 46 งาน (*Butea monosperma* (Lam.) Taub.)
ดอก

ภาพประกอบ 47 ถั่วฝัก (*Macroptilium lathyroides* (L.) Urb)
ก ลำต้นและใบ ข ดอก

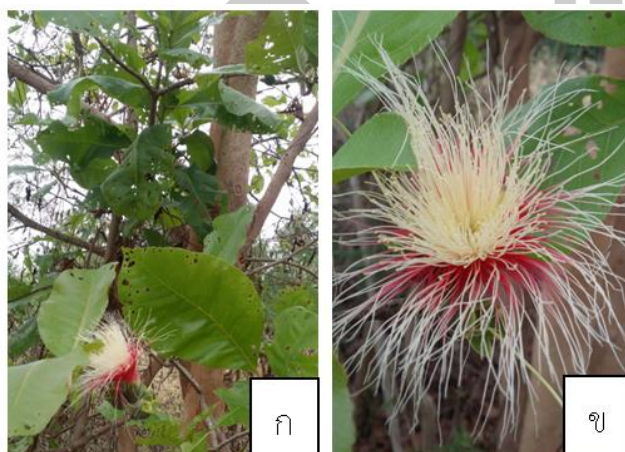
ภาพประกอบ 48 เกล็ดลีน้อย (*Phyllodium elegans* Desv.)
ใบและใบประดับ

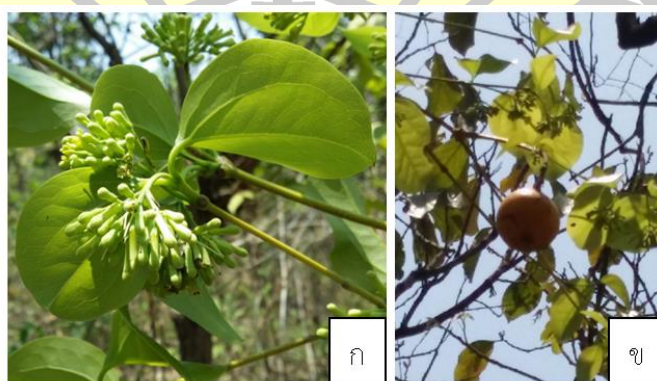
ภาพประกอบ 49 หมากบก (*Irvingia malayana* Oliv. ex a. Benn)
ก ลำต้นและใบ ข ดอก

ภาพประกอบ 50 hmei (*Litsea glutinosa* (Lour.) C.B. Rob.)
ก ใบ ข ดอก

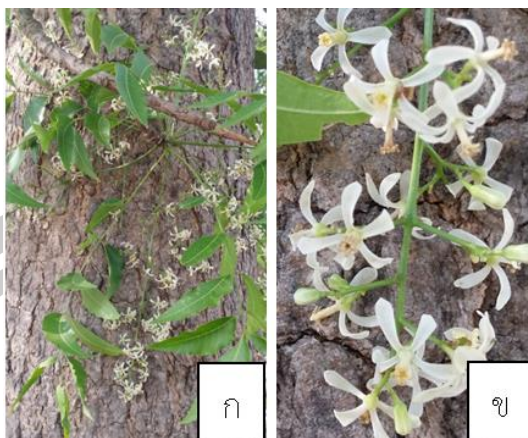

ภาพประกอบ 51 Ker-tan (*Careya arborea* Roxb.)
ก ใบและลำต้น ข ดอก

ภาพประกอบ 52 Tum-ga (*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill)
ก ใบและดอก ข ผล

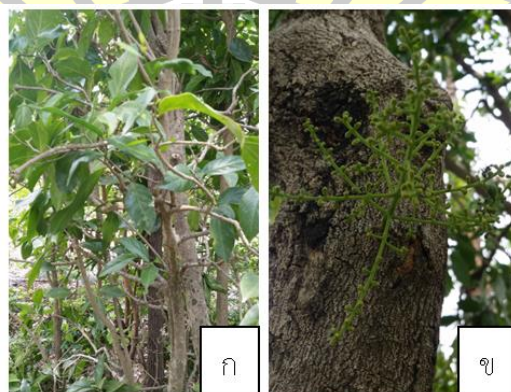
ภาพประกอบ 53 กะเดา (*Azadirachta indica* A.Juss.)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

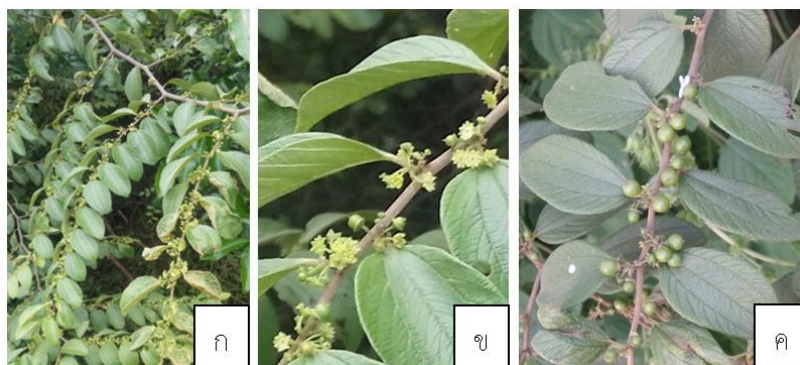
ภาพประกอบ 54 เชือก (*Olax psittacorum* (Lam.) Vahl)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

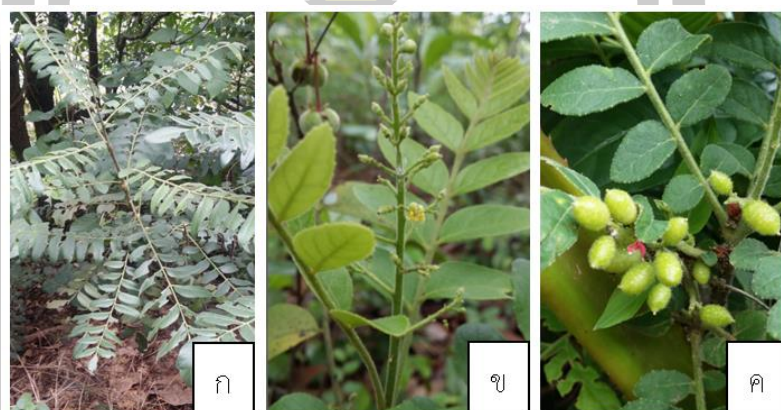

ภาพประกอบ 55 ผักหวาน (*Melientha suavis* Pierre)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

ภาพประกอบ 56 เลื้อยแมว (*Ziziphus oenopolia* (L.) Mill.)
ก ใบและลำต้น ข ดอก ค ผล

ภาพประกอบ 57 ส้มดีใหญ่ (*Clausena excavata* Burm.f.)
ก ลำต้นและใบ ข ช่อดอก ค ผล

ภาพประกอบ 58 หวดข่า (*Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.)
ก ลำต้นและใบ ข ช่อดอก

ภาพประกอบ 59 หมาวัว (*Lepisanthes senegalensis* (Poir.) Leenh.)

ก ใบ ข ช่อดอก ค ผล

ภาพประกอบ 60 หมากค้อ (*Schleicheria oleosa* (Lour.) Oken)

ใบและช่อดอก

ภาพประกอบ 61 ปอดอ่อน (*Helicteres hirsuta* Lour.)

ก ใบ ข ช่อดอก

ภาพประกอบ 62 อีลอม (*Microcos tomentosa* Sm.)

ก ใบ ข ช่อดอก ค ผล

ภาพประกอบ 63 ดองดึง (*Gloriosa superba* L.)

ก ใบและลำต้น ข ดอก

ภาพประกอบ 64 เอียงหมายนา (*Costus speciosus* (Koen.) Sm.)

ก ใบ ข กาบดอก

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวผกามาศ สาคร
วันเกิด	20 สิงหาคม พ.ศ.2530
สถานที่เกิด	อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 93 หมู่ 9 ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44160
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ข้าราชการครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านหนองปลาแซง ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัด มหาสารคาม
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2545 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น พ.ศ. 2548 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขามแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2554 ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2563 ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาชีววิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนุ์ ปณุ์ ทิโต ชีเว